T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

UGARİT TANRILAR PANTEONU

Rabia BAYDAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aslı KAHRAMAN ÇINAR

EYLÜL – 2025

YOZGAT

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

UGARİT TANRILAR PANTEONU

Rabia BAYDAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aslı KAHRAMAN ÇINAR

EYLÜL – 2025

YOZGAT

	YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ **LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ** **LİSANSÜSTÜ TEZ ONAY FORMU**

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Enstitümüzün Tarih Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Rabia BAYDAR'ın hazırladığı "**Ugarit Tanrılar Panteonu**" başlıklı tezi ile ilgili tez savunma sınavı, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri gereğince 23/09/2025 Salı günü saat 13.00'da yapılmış, tezin onayına **oy birliği** ile karar verilmiştir.

Başkan **:** Doç. Dr. Hacı ÇOBAN

Jüri Üyesi **:** Dr. Öğr. Üyesi Aslı KAHRAMAN ÇINAR

(Danışman)

Jüri Üyesi **:** Dr. Öğr. Üyesi Şükrü ÜNAR

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun …./……../….. tarih ve …… sayılı Enstitü Yönetim Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

…/../ …..

İmza

Prof. Dr. ……

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan eder, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza

Rabia BAYDAR

…../……/……

ÖN SÖZ

Tarih boyunca insan toplulukları, doğa olaylarını ve yaşamın belirsizliklerini anlamlandırma çabası içinde olmuşlardır. Bu arayışın temelinde ise dini inançlar ve ritüel uygulamalar yer almıştır. Çok tanrılı inanç sistemine sahip Eskiçağ toplumları, gündelik hayatta karşılaştıkları aksaklıkları tanrılara karşı yapılan saygısızlıkların bir sonucu olarak görmüş ve bu anlayışlarını çivi yazılı tabletlerine yansıtmışlardır. Bu olgudan Ugarit toplumu da etkilenmiş, mevsim geçişleri, kuraklık, açlık, susuzluk, şiddetli yağmur ve gök gürültüsü gibi doğa olaylarını tanrıların iradesiyle ilişkilendirmiştir.

Bir liman kenti olan Ugarit, ticari faaliyetleri aracılığıyla Hititler ve Mısır gibi medeniyetlerle ilişkiler kurmuş ve Hitit İmparatorluğu ile olan vasallık ilişkisi, dini ve kültürel yapısının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Hem siyasi bağımlılık hem de coğrafi konumu sayesinde farklı inanç sistemlerinden etkilenen Ugarit, kozmopolit bir medeniyet kimliği kazanmıştır. Bu tez, Ugarit'in tanrılar panteonunu, panteonun Kenan dini içindeki yerini ve çevre medeniyetlerle etkileşimini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, Ugarit panteonunu bütüncül bir şekilde ele alarak Türkçe literatürdeki boşluğu doldurması ve ileride yapılacak araştırmalara katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Çalışma süresince metodolojik katkılarından dolayı Prof. Dr. İbrahim ERDAL'a, disiplinli çalışmanın önemini vurgulayan Prof. Dr. Yunus ÖZGER'e, kaynak temini ve revizelerdeki desteği için Doç. Dr. Serkan ERDOĞAN'a, tez sürecindeki akademik rehberliği için danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Aslı KAHRAMAN ÇINAR'a teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamı inceleyerek değerli tavsiyelerde bulunan ve çeşitli hataların düzeltilmesine katkı sağlayan Prof. Dr. Şeyma AY ARÇIN'a ve Dr. Aslıhan ÇAYRAK ÇALIŞKAN'a minnettarım.

Çalışmanın hazırlanma sürecinde umutsuzluğa kapıldığım anlarda manevi desteği ve yüreklendirici tutumuyla bana güç veren gönül yoldaşım Celil ÖZTÜRK'e, çalışmamı okuyarak yapıcı görüş ve önerileriyle katkı sağlayan yüksek lisans dönem arkadaşım Mürüvvet HİÇYILMAZ'a, her koşulda yanımda olarak sabrı, desteği ve sevgisiyle bana güç veren annem Türkan KARAKAŞ'a, sevgili ablalarıma, abime ve kardeşime teşekkürlerimi sunarım.

Rabia BAYDAR

../../….

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

UGARİT TANRILAR PANTEONU

Rabia BAYDAR

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI: Dr. Öğr. Üyesi Aslı KAHRAMAN ÇINAR

Ugarit Kuzey Suriye'de, günümüz Ras Şamra harabelerinin bulunduğu bölgede, Lazkiye'nin yaklaşık 12 km kuzeyinde yer almaktadır. Eski Tunç Çağı'nın ortalarından itibaren Ege, Doğu Akdeniz, Mısır, Anadolu ve Mezopotamya arasındaki kültür etkileşimlerinin kesişim noktası olan Ugarit son derece kozmopolit bir yapıya sahipti. M.Ö. 14. yüzyılın ortalarından 12. yüzyılın başlarındaki yıkılışına kadar Hitit İmparatorluğu'nun Suriye'deki en önemli ve değerli vasalı olarak öne çıkmıştır. Ugarit dini, şehrin deniz kıyısındaki konumuna ve Sami kökenine dayalı bir yapı taşımaktadır. Tanrılar panteonu Kenan dini etkisiyle şekillenmiştir. El, Baal, Dagan, Mot, Anat, Aşera, Yam, Şapşu, Horon ve Yarikh gibi tanrı ve tanrıçalar Ugarit panteonunun temelini oluşturur. Bu çalışmada Ugarit Tanrılar Panteonu tüm yönleriyle incelenmiştir. Baş tanrıların yanı sıra diğer tanrıların verileri de değerlendirilmiş, birincil kaynak olarak Ugarit çivi yazılı metinleri kullanılmış ve konuya dair önceki çalışmalar da göz önünde bulundurulmuştur. Bu yöntemle panteondaki tanrıların isimleri, sayıları, onlara sunulan ritüeller ve sunular, simgeleri ve güçleri hakkında kapsamlı bilgiler elde edilmiştir.

2025, xi + 99 Sayfa

Anahtar Kelimeler: Antik, Yakın Doğu, Kenan, Ugarit, Din, Panteon, Tanrılar.

ABSTRACT

MASTER THESIS

TITLE of THE THESIS

Rabia BAYDAR

YOZGAT BOZOK UNIVERSITY
SCHOOL of GRADUATE STUDIES
HISTORY DEPARTMENT

SUPERVISOR: Asst. Prof. Dr. Aslı KAHRAMAN ÇINAR

Ugarit is located in northern Syria, in the area corresponding to the ruins of modern-day Ras Shamra, approximately 12 km north of Latakia. From the middle of the Early Bronze Age onwards, Ugarit functioned as a crossroads of cultural interaction between the Aegean, the Eastern Mediterranean, Egypt, Anatolia, and Mesopotamia, exhibiting a highly cosmopolitan character. From the mid-14th century BC until its destruction in the early 12th century BC, it served as the most important and valuable vassal of the Hittite Empire in Syria. The religious system of Ugarit was shaped by the city's coastal location and its Semitic origins. Its pantheon was heavily influenced by Canaanite religion, with deities such as El, Baal, Dagan, Mot, Anat, Asherah, Yam, Shapshu, Horon and Yarich constituting its core. This study provides a comprehensive examination of the Ugaritic pantheon. In addition to the principal deities, data on other gods have been analyzed, drawing primarily on Ugaritic cuneiform texts and incorporating relevant previous scholarship. This approach has enabled the collection of detailed information regarding the names and number of deities, the rituals and offerings associated with them, their symbolic representations, and their attributed powers.

2025, xi + 99 Pages

Keywords: Ancient, Near East, Canaan, Ugarit, Religion, Pantheon, Gods.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ BEYANI iv

ÖN SÖZ iv

ÖZET v

ABSTRACT vi

TABLOLAR LİSTESİ x

ŞEKİLLER LİSTESİ xi

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ xii

1. GİRİŞ 13

1.1. Tezin Konusu, Amacı ve Önemi 14

1.2. Tezin Kapsamı, Sınırı ve Kuramsal Çerçevesi 14

1.3. Tezde Takip Edilen Yöntem 15

1.4. Tezde Kullanılan Kaynakların Tanıtımı 15

2. UGARİT KRALLIĞI'NIN TARİHİ ÇERÇEVESİ 18

2.1. Ugarit Adının Filolojik Kökeni 18

2.2. Ugarit'in Coğrafî ve Erken Dönem Yapısı 19

2.3. Ugarit'te Arkeolojik Kazılar 21

2.4. Ugarit Krallığı'nın Toplumsal Yapısı 22

2.5. Ugarit Dilinin Keşfi 23

2.6. Ugarit Krallığı'nın Siyasi Tarihi 24

2.7. Ugarit Krallığı'nın Yıkılış Süreci 28

3. UGARİT DİNİ 30

3.1. Ugarit Krallığı'nda Dini Ritüeller 30

3.2. Kurban Ritüelleri 33

3.3. Ugarit Krallığı'nın Tapınakları 35

3.3.1 Baal Tapınağı 36
3.3.2 Dagan Tapınağı 37
3.4. Ugarit'te Büyü, Fal ve Kehanet Uygulamaları 38
4. UGARİT TANRILAR PANTEONU 42
4.1. Baş Tanrılar 42
4.1.1. Baal 44
4.1.2. El 47
4.1.3. Dagan 49
4.1.4. Aşera/Atirat 51
4.1.5. Anat 54
4.1.6. Mot 55
4.1.7. Yam 57
4.1.8. Kothar 58
4.1.9. Raphiu 59
4.1.10. Reşef 61
4.1.11. Adad 63
4.1.12. Şapşu 64
4.1.13. Yarikh 66
4.1.14. Horon 67
5. SONUÇ 69
6. KAYNAKLAR 73
EKLER 81
Ek-1 81
Ek-2 82
Ek-3 83
Ek-4 84

Ek-5 85
Ek-6 86
Ek-7 87
Ek-8 88
Ek-9 89
Ek-10 90
Ek-11 91
Ek-12 92
Ek-13 93
Ek-14 94
Ek-15 95
Ek-16 96
Ek-17 97
Ek-18 98
Ek-19 99

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo **Sayfa**

Tablo 1.1. Ugarit Kralları Listesi……...26

Tablo 2.1. Ugarit Krallarının Çağdaşları……... 27

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil Ek-1.1. Ugarit döneminde çağdaş medeniyetler....81
Şekil Ek-2.1. Kazı ekibi....82
Şekil Ek-3.1. Ugarit (Ras Şamra) ovası....83
Şekil Ek-4.1. Ugarit'te Kraliyet kapısı....84
Şekil Ek-5.1. Ugarit Kraliyet sarayının planı....85
Şekil Ek-6.1. Ugarit Kent merkezi....86
Şekil Ek-7.1. Tanrıların güzergâhı....87
Şekil Ek-8.1. Ugarit kazılarında ortaya çıkan buluntular....88
Şekil Ek-9.1. Ugarit'te çıkarılan bir stel....89
Şekil Ek-10.1. Ras Şamra (Ugarit)....90
Şekil Ek-11.1. Ugarit'te kutsal alan....91
Şekil Ek-12.1. Ugarit'te kutsal alan(devam)....92
Şekil Ek-13.1. Ugarit kraliyet sarayı....93
Şekil Ek-14.1. Ugarit kazılarında ortaya çıkan tapınak....94
Şekil Ek-15.1. Ugarit dönemine ait taş kabartma....95
Şekil Ek-16.1. Bronz ve altından yapılmış heykel....96
Şekil Ek-17.1. Ugarit dönemi stel....97
Şekil Ek-18.1. Ugarit'te çıkan kireçtaşı heykeli....98
Şekil Ek-19.1. Ugarit Krallığı'nın çevresindeki limanlar....99

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	**Açıklamalar**
Km	**:** Kilometre
Km²	**:** Kilometre kare
m	**:** Metrekare

Kısaltmalar	**Açıklamalar**
C.	**:** Cilt
CAT	**:** *Cuneiform Alphabetic Texts*, Ugarit tabletlerinin katalog kısaltması
CAD	**:** The Assyiran Dictionary of the Oriental Institute of Chicago
Chap.	**:** Chapter (bölüm)
Çev.	**:** Çeviren
ed.	**:** Editör
Eds.	**:** Editors (editörler)
KTU	**:** Keilalphabetische Texte aus Ugarit
M.Ö.	**:** Milattan Önce
pp.	**:** pages (sayfalar)
RS	**:** Ras Şamra tabletleri
Rev.	**:** Revised edition (gözden geçirilmiş baskı)
s.	**:** Sayfa
S.	**:** Sayı
Vol.	**:** Volume (cilt)

1. GİRİŞ

Eskiçağ Tarihi, insanlık tarihinin en erken dönemlerini anlamlandırmaya yönelik arkeolojik, filolojik ve kültürel verilerin bir arada değerlendirildiği bir çalışma alanıdır. Bu dönemde ortaya çıkan toplumlar, yalnızca siyasi ve ekonomik yapılarıyla değil, aynı zamanda dini ve kültürel uygulamalarıyla da dikkat çekmektedir. Kuzey Suriye kıyısında yer alan Ugarit, stratejik konumu ve zengin yazılı arşivleriyle Eskiçağ dünyasını anlamada benzersiz bir örnek teşkil etmektedir. Ugarit'te keşfedilen çivi yazılı tabletler, kentin hem uluslararası ilişkilerdeki rolünü hem de toplumsal ve dini yaşamını ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Ugarit, Eskiçağ dünyasının siyasal, ekonomik ve dini boyutlarının bir arada gözlemlenebildiği eşsiz bir merkezdir. Bu özellikleri sayesinde Ugarit, yalnızca kendi toplumsal yapısını anlamak için değil, aynı zamanda Eskiçağ toplumlarının din, kültür ve siyaset ilişkilerinin çözümlenmesi açısından da temel bir araştırma alanı sunmaktadır.

Turner, din kelimesinin etimolojik kökenini bağlamak ve bir arada bulunduran duygu olarak açıklamıştır (Turner, 2012, s. 150). Durkheim ise dini, doğrular ve yasaklar çerçevesinde insanların, tapınak olarak adlandırılan ortak manevi çatıda birleşmesini sağlayan tutarlı inanç ve eylemler bütünü olarak tanımlamıştır (Durkheim, 2005, ss. 39-40). Stark ve Finke, dini tanrılar ve onların işleyiş kurallarını belirleyen açıklamalar olarak ifade etmişlerdir (Stark ve Finke, 2000, s. 91). Droogers ise, dine yönelik yapılan çalışmaların gereksinimlerini vurgularken, bu alandaki çalışmaların karmaşıklığı ve zorluklarını da dile getirmiştir (Droogers, 2012, s. 415). Bu yaklaşımlardan hareketle din, Eskiçağ toplumlarının gündelik yaşamlarında anlam veremedikleri olaylara kutsiyet atfetmelerini sağlayan, toplumsal düzeni pekiştiren ve farklı medeniyetlerin birbirlerinden etkilenerek geliştirdikleri kurallar silsilesi olarak değerlendirilebilir. Ugarit örneğinde de bu durum açıkça görülmektedir. Kentin tanrılar panteonu, başta fırtına ve bereket tanrısı Baal, bilgelik ve deniz tanrısı El, annelik ve doğurganlıkla ilişkilendirilen tanrıça Aşera ile savaş ve veba tanrısı Reşef gibi çok işlevli figürlerden oluşmaktadır. Bu çeşitlilik, Ugarit dininin yalnızca doğa güçlerini anlamlandırmakla kalmayıp aynı zamanda siyasi meşruiyeti, toplumsal düzeni ve uluslararası ilişkileri de belirleyen bir çerçeve sunduğunu göstermektedir. Araştırmacıların bu tespitlerinden hareketle, din; insanları bir araya getiren, toplumsal düzeni sağlayan, belirli bir işleyiş ve kurallar silsilesi olarak değerlendirilebilir. İnsan doğası gereği dini uygulamalardan yoksun kaldığında eksiklik

hissetmiş ve bu eksikliği gidermek için uygarlıklar farklı yollar aramıştır. Tarih boyunca medeniyetler, yağmalama, ticaret ve savaş gibi ilişkiler aracılığıyla çağdaşlarından esinlenerek kendi dinlerini ve tanrılarını oluşturmuşlardır. Benzer biçimde, antik uygarlıklar gündelik yaşamda anlam veremedikleri olaylara kutsiyet atfederek dini uygulamalarını şekillendirmişlerdir.

1.1. Tezin Konusu, Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın konusu, Ugarit'in genel tarihi, dini ve tanrılar panteonudur. İçerik açısından, özellikle tanrılar panteonuna odaklanmak, aynı zamanda dinler tarihi perspektifinden de bir değerlendirme yapmayı gerektirmektedir. Panteon içerisindeki tanrıların işleyiş biçimleriyle ilgili bilgiler, mevcut kaynakların izin verdiği ölçüde ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Ugarit tanrılar panteonundaki tanrılar baş tanrılar El, Dagan ve Baal olarak öne çıkarken, önemli diğer temsilciler Aşera, Yam, Kothar, Şapşu, Horon, Yarikh ve Reşef'tir.

Bu tez, Ugarit'in dini yapısını ve tanrılar panteonunu sistematik bir şekilde inceleyerek, Eski Yakın Doğu dinlerinin karakteristik özelliklerinin anlaşılmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Ugarit metinlerinde yer alan tanrılar ve bunların işlevleri üzerinden yapılan çözümlemeler hem Ugarit toplumunun yapısını hem de dönemin diğer Semitik kültürleri ile etkileşimlerini anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Bu bağlamda çalışma, Ugarit panteonunun yapısını ortaya koyarken, aynı zamanda kültürel süreklilik ve etkileşim alanlarına da ışık tutmayı amaçlamaktadır.

1.2. Tezin Kapsamı, Sınırı ve Kuramsal Çerçevesi

Bu tezin kapsamı, konu, mekân ve zaman bağlamında sınırlandırılmıştır. Çalışma, M.Ö. 12. yüzyıldan itibaren Ugarit'in siyasi, ekonomik ve dini faaliyetlerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda tezin inceleme alanı, Ugarit kazılarıyla sınırlı kalmakta, aynı zamanda Kuzey Suriye bölgesindeki etkileri, siyasi dengesi ve dini inançları da ele alınmaktadır. Ugarit'in çevre komşularından etkilenerek ya da şehir merkezindeki dini tutumu üzerinden dinî yapısını şekillendirmesi bu çalışmanın temel analiz konusunu oluşturmaktadır. Zaman sınırlaması ise M.Ö. 14. yüzyıl ile 12. yüzyıl olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın temel problematiği, Ugarit Krallığı'nın dini yaşamında hangi medeniyetlerden etkilendiği ve bu etki doğrultusunda tanrılar panteonunu oluştururken her bir tanrıyı hangi yönleriyle ele aldığıdır. Bu soruyu yanıtlayabilmek için, Ugarit'in etkilendiği uygarlıkların

dini yaşamları incelenmiş ve böylece Ugarit'in dini yaşamının kozmopolit bir işleyiş sergilediği değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın saha çalışmaları açısından sınırlılıkları da bulunmaktadır. Özellikle Suriye'de devam eden savaş ve güvenlik sorunları nedeniyle, bölgeyi doğrudan ziyaret etme ve gözlem yapma imkânı kısıtlanmıştır. Bu durum, çalışmanın analizlerinin büyük ölçüde kazı raporları, literatür ve mevcut arkeolojik buluntular üzerinden yürütülmesine neden olmuştur.

1.3. Tezde Takip Edilen Yöntem

Bu çalışmada Ugarit tanrılar panteonunu incelemek amacıyla çeşitli kaynaklar ve analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırmada temel materyal, Ugaritçe çivi yazılı tabletleri analiz eden çalışmalar, birincil kaynaklar ve önceki akademik tezlerden elde edilen verilere dayanmaktadır. Çalışma süreci, literatür taraması ile başlamış; mevcut bilgiler titizlikle değerlendirilmiş ve ardından belge analizi, karşılaştırmalı analiz ve arşiv araştırmaları gibi yöntemlerle derinleştirilmiştir. Belge analizi aşamasında, Ugarit metinlerinde geçen tanrılar, işlevleri ve panteon içerisindeki konumları, bu tabletleri inceleyen çalışmalar temel alınarak ayrıntılı bir şekilde ele alınmış ve farklı kaynaklar karşılaştırılarak ortak ve farklı özellikler belirlenmiştir. Karşılaştırmalı analiz yöntemi ile Ugarit panteonunun çağdaş Semitik ve Eski Yakın Doğu kültürleriyle olan etkileşimleri değerlendirilmiş; panteon içindeki tanrıların işlevsel rolleri, dini ritüeller ve toplumsal yaşam ile ilişkileri göz önünde bulundurulmuştur. Arşiv çalışmaları ise mevcut akademik literatür ve saha raporları üzerinden, elde edilen verilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini pekiştirmek amacıyla yürütülmüştür.

1.4. Tezde Kullanılan Kaynakların Tanıtımı

Hazırlanan çalışmanın kaleme alınması sırasında ağırlıklı olarak Ugarit tarihi araştırmacıları tarafından oluşturulan akademik kaynaklardan faydalanılmıştır. Bu doğrultuda çalışma esnasında Ugaritçe çivi yazılı kaynakların bir araya getirildiği, Kenan dinini anlatan kaynaklar ve Ugarit'in hem siyasi hem de dini faaliyetlerini anlatan eserler başucu kaynağı olmuştur. Bu kaynaklar arasında özellikle Ugarit çivi yazılı tabletlerinin transkripsiyon ve çevirilerini içeren çalışmalar önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Dennis Pardee ve Mark Smith gibi araştırmacıların Ugarit metinlerine yönelik filolojik analizleri, tanrılar panteonunun yapısı, tanrıların görev ve işlevleri hakkında detaylı bilgiler sunmuştur. Bu metinler, Ugarit'in dini yapısının derinlemesine incelenmesini mümkün

kılarken aynı zamanda Kenan inanç sistemiyle olan ilişkisini de ortaya koymaktadır. Pardee'nin "Ritual and Cult at Ugarit" çalışması, Ugarit Krallığı'nın ritüel ve kült uygulamalarını teolojik ve kültürel bağlamda ele alan ve bu konuda kapsamlı bilgi sağlayan önemli bir eserdir. Mark Smith'in "The Ugaritic Baal Cycle" eseri, Baal efsanesinin mitolojik ve kültürel analizini sunarak Ugarit diniyle ilgili temel veriler sağlamaktadır. Mircea Eliade ve Nicolas Wyatt gibi araştırmacıların karşılaştırmalı mitoloji çalışmaları, Ugarit dininin çevre uygarlıklarla olan etkileşimlerini anlamada yardımcı olmuştur. Eliade'nin "Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi" serisi, dini anlayışların evrimini kapsamlı bir şekilde ele alırken, Ugarit'in dini yapısını, tanrılar panteonunu ve ritüel uygulamalarını sosyokültürel bağlamda ele alarak, dönemin inanç sistemlerini anlamaya yönelik kapsamlı bir perspektif sunmaktadır. Arkeolojik açıdan ise, Claude F. A. Schaeffer liderliğinde yürütülen Ras Şamra kazıları ve bu kazılar sonucunda yayımlanan "Ugaritica" serisi, Ugarit'in hem dini hem de siyasi yapısının somut verilerle anlaşılmasını sağlamış; kazılarda ortaya çıkan tapınaklar, ritüel objeleri ve çivi yazılı belgeler, çalışmanın temel kaynakları arasında yer almıştır. Yerli literatür bağlamında ise Metin Alparslan, Güngör Karauğuz, Firuzan Kınal, Aslı Kahraman Çınar gibi araştırmacıların çalışmaları, teorik altyapının oluşmasında katkı sağlamıştır. Alparslan'ın "Hititlerde Ticaret" adlı eseri, Hititlerin ekonomik ve ticari ilişkilerini inceleyerek, Ugarit gibi çağdaş Yakın Doğu uygarlıklarıyla kurdukları etkileşimleri ve ticaretin dini ve toplumsal yapıya etkilerini anlamaya yönelik önemli veriler sunmaktadır. Kınal'ın "Ugarit Krallarının Tarihi" çalışması Ugarit krallarının siyasi yapısını, yönetim biçimlerini ve dönemin önemli krallarının siyasi faaliyetlerini incelemektedir. Karauğuz'un "Boğazköy ve Ugarit Çivi Yazılı Belgelerine Göre Hitit Devletinin Siyasi Antlaşma Metinleri" adlı eseri, Ugarit ile Hititler arasındaki diplomatik ilişkileri çivi yazılı belgeler üzerinden incelemektedir. Kahraman Çınar'ın "Çivi Yazılı Metinler Işığında Ugarit Medeniyetinde Kurban ve Kurban Ritüelleri" çalışması ise Ugarit'in tanrıları arasındaki bağın dini ritüeller aracılığıyla nasıl pekiştirildiğini ele almaktadır. Yine Kahraman Çınar'ın *Ugarit'te Tanrıça Aşera ve İkonografileri* adlı çalışması, Ugarit panteonunda Aşera'nın rolünü ve temsil biçimlerini, ikonografik veriler ışığında ele alan önemli bir kaynaktır. Eserde, Aşera'nın dini ritüellerdeki yeri, kült uygulamaları ve sanat eserlerindeki betimlemeleri ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir. Bu çalışma, Ugarit'in dini yapısını ve tanrıça kültünü anlamak açısından tezde başvurulan temel kaynaklardan biridir. Tüm bu kaynaklar, Ugarit'in dini yapısını ve tanrılar panteonunu hem tarihsel hem kültürel bağlamda

anlamaya yönelik bütüncül bir yaklaşım sunarak çalışmanın bilimsel temelini oluşturmuştur.

2. UGARİT KRALLIĞI'NIN TARİHİ ÇERÇEVESİ

2.1. Ugarit Adının Filolojik Kökeni

Ugarit, Suriye kıyısında yer alan ve Tunç Çağı'nın önemli yerleşimlerinden biri olarak öne çıkan bir kenttir (Craigie, 1982, s. 145). Akdeniz'in kuzeydoğusunda konumlanan ve M.Ö. 12. yüzyılın başlarında sona eren küçük bir krallık olan Ugarit, özellikle Geç Tunç Çağı kentlerinin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısını aydınlatan zengin arşivleri sayesinde tarih sahnesinde belirgin bir konum kazanmıştır (Nakhai, 2001, s. 41).

Ugarit kelimesinin anlamı kesin olarak tespit edilememekle birlikte çift dilli Ugaritçe ve Akadca sözlüklerin bu kelimenin kökenine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Öte yandan, Akadca "çayırlık, ekilebilir alan" anlamlarına gelen *ugārišam* ve *ugāru* kelimelerinin, Ugarit sözcüğünün etimolojik kökeni olabileceği öne sürülmektedir (CAD, U, ss. 27-33). Bununla birlikte Yon'a göre, Ugarit adının geçtiği düşünülen en eski kayıtlar Ebla arşivlerinde yer almaktadır. Bu arşivlerde yer adlarını içeren listelerde 'U-ga-ra-atki' ifadesi ve bazı ekonomik metinlerde 'U-gu/gu-ra-at/tum' biçimleri görülmektedir. Araştırmacılar, bu ifadeleri Ugarit'e yapılan en erken göndermeler arasında değerlendirmektedir (Singer, 1999, s. 608).

Adının kökeni ve en eski yazılı kayıtları tartışmalı olmakla birlikte, arkeolojik veriler Ugarit'in yalnızca ismiyle değil, siyasi ve kültürel varlığıyla da Eskiçağ dünyasında belirgin bir konum kazandığını ortaya koymaktadır.

Ugarit'in liman kenti olan Minet el-Beida'da yapılan kazılar neticesinde ortaya çıkarılan belgeler, Ugarit Krallığı'nın varlığını M.Ö. 14.yüzyıl ve 12.yüzyıl arasına tarihlendirilmektedir. Deniz kenarında yer alan başkent Ras Şamra, Neolitik Dönem'den başlayarak neredeyse kesintisiz altı bin yıl boyunca iskân görmüştür (Yon, 2006, s. 9). Minet el-Bieda belgeleri, yalnızca Ugarit'in değil, aynı zamanda Levant kentlerinin kültürel yapısı, tarihi gelişimi ve toplumsal düzeni hakkında da ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Bu belgelerde ticaret, diplomasi ve günlük yaşam pratikleri gibi alanlarda değerli veriler sağlamaktadır. Bu belgeler, Ugarit'in ekonomik ve kültürel ilişkilerinin kapsamını ve çevresindeki kentlerle kurduğu etkileşimleri anlamak açısından son derece önemlidir. Böylece, Ugarit'in yalnızca bir liman kenti değil, aynı zamanda Doğu Akdeniz'in ticari ve diplomatik ağlarının merkezlerinden biri olduğu ortaya çıkmaktadır (Tüylü, 2014, s. 1). Ayrıca Ugarit'in Mezopotamya'dan Fırat Nehri boyunca Mari, Emar ve Ebla gibi önemli Geç Tunç Çağı kentlerine uzanan ticaret yolları üzerinde stratejik bir

konumda bulunduğu anlaşılmaktadır. Amarna Mektupları'nda yer alan bir ifade bu durumu açıkça göstermektedir (Hunt ve Schniedewind, 2007, s. 5): *"Bakın, şurdaki konut bir kralın evidir. Oysa Ugarit'teki konut çok daha görkemlidir. Oradaki zenginlik son derece büyüktür."* Bu kayıt, Ugarit'in dönemin diğer merkezleriyle kıyaslandığında yalnızca siyasi değil aynı zamanda ekonomik ve ticari açıdan da üstün bir konumda bulunduğunu ortaya koymakta ve Doğu Akdeniz ticaret ağındaki merkezi rolünü vurgulamaktadır (Hunt ve Schniedewind, 2007, s. 12).

2.2. Ugarit'in Coğrafî ve Erken Dönem Yapısı

Ugarit, coğrafi açıdan geniş bir alana yayılmamış olmakla birlikte, Doğu Akdeniz'in ticari ve diplomatik etkileşim merkezlerinden biri konumundaydı. Ugarit Krallığı'nın hüküm sürdüğü alan, günümüzde Lazkiye kentinin kuzeyi ve güneyi boyunca sahil şeridinde yer alan dar bir ovayı kapsıyordu. Krallığın yöneticileri, bulundukları coğrafyanın sunduğu doğal imkânlardan yararlanarak bu avantajları stratejik politikalarının temel unsuru hâline getirmişlerdir. Özellikle II. Nikmaddu döneminde uygulanan dikkatli ve dengeli siyaset sayesinde, Ugarit Krallığı'nın çevresindeki topraklarda kıyı hattı boyunca uzanan verimli araziler, zeytin ve üzüm bağlarıyla kaplı tepeler ile yoğun ağaçlık alanlar dikkat çekmektedir. Bu durum, krallığın hem tarımsal üretim kapasitesini artırmış hem de ekonomik ve ticari faaliyetlerine güçlü bir zemin hazırlamıştır. Bu bölgenin hemen gerisinde ise verimli otlaklar ve avcılık faaliyetlerine olanak sağlayan alanlar yer alıyordu. Ugarit, Kuzey Suriye'nin önemli limanlarından biri olarak, Lübnan ve Filistin sahil kentlerinden daha geniş bir alana sahipti. Ayrıca, Mezopotamya'dan başlayarak Halpa, Kargamış ve Emar üzerinden uzanan ticaret yolları, Kıbrıs ve Ege dünyasıyla kesişiyordu (Taş, 2008, s. 148).

Ugarit sınırları, Behlüliye Platosu ve Cebel el-Ensariye sıradağlarıyla çevrili geniş, verimli ve sulak bir ovayı kapsıyordu. Tell Sukas'tan bir kilometreden daha kısa bir mesafede bulunan ve akropoldeki tapınak mahallesinden görülebilen Minet el-Beida, önemli bir liman kenti olarak işlev görmekteydi. Kuzey sınırı ise Bayer ve Kassit dağlarıyla belirleniyordu. Bu sınırlar içinde yer alan 1.780 metre yüksekliğindeki Saphon Dağı, kuzey ufkunda rahatlıkla görülebiliyordu. Şehrin beş kilometre güneyinde konumlanan Ras İbn Hani, Ugaritliler için mükemmel bir gözetleme noktası oluşturmuş ve krallığın refah dönemlerinde şehirleşme faaliyetlerinin sürdürüldüğü bir bölge olarak önemini korumuştu (Yon, 2006, s. 12).

Ugarit kentinin geniş kıyı şeridinde dört veya daha fazla liman mevcuttu. Bu limanlar, Ugarit'i Akdeniz dünyası ile Fırat Nehri ötesindeki bölge medeniyetleri arasında önemli bir bağlantı noktası hâline getirmişti. Kıyı şeridinde, büyük gemilerin yanaşmasına elverişli körfezlerden biri olan ve günümüzde Minet el-Beida yani Beyaz Liman olarak adlandırılan yer, Ugarit'in en önemli limanlarından birini oluşturuyordu. En güneydeki liman ise, Ugarit yazısıyla kaleme alınmış bir tabletin gün ışığına çıkarıldığı Jebeleh'in güneyinde bulunan Şuksi, yani günümüzdeki Tell Sukas'tı (Taş, 2008, s. 149). Ugarit'in kuzeyinde Mukiş, doğusunda Nuhaşşe, güneyinde ise Amurru Krallığı yer almaktaydı (Kuhrt, 2010a, s. 394).

Ras Şamra çevresindeki dağlık alanlar ve bölgenin denize yakın konumu, tarımsal faaliyetler için son derece elverişli bir çevre oluşturuyordu. Doğu yönündeki dağ silsilesi, geniş ovayı Suriye Çölü'nün kuru ve sert rüzgarlarından koruyarak mikroklimatik bir avantaj sağlıyordu; aynı zamanda denizden gelen yağışların tutulmasına ve toprak neminin sürekliliğine olanak tanıyordu. Bölgede hâkim olan ılıman Akdeniz iklimi, üzüm, tahıl ve zeytin gibi geleneksel ürünlerin yetiştirilmesi için elverişli koşullar sunarken, tepeler ve dağlar hayvancılık için uygun alanlar sağlamaktaydı. Yıllık ortalama yağış miktarı 800 milimetreyi aşmakta ve özellikle Sonbahar'dan İlkbahar'a kadar uzanan yedi–sekiz aylık bir dönemde yoğunlaşmaktaydı. Bu durum toprağın verimli kalmasını ve tarımsal üretimin sürekliliğini desteklemekteydi. Çevresindeki ormanlık alanlar, kereste ve diğer orman ürünlerinin temininde önemli bir kaynak oluşturarak, Ugarit halkının ahşap işçiliği ve özellikle ahşap oymacılığındaki gelişimine katkı sağlamıştı. Yerel maden, tarım ve orman kaynakları, Mısır ve Ege dünyasına kadar uzanan deniz ticaretinde ve inşaat ile mimarinin geliştirilmesinde rol oynamıştır. Ras Şamra'da ele geçen çok sayıda yağ presi, bölgedeki tarımsal üretimin sadece temel geçim kaynağı olmadığını ve aynı zamanda gelişmiş bir tarımsal endüstrinin varlığını da ortaya koymaktadır. Yapı malzemeleri açısından ise taş, toprak, ahşap ve sazlık gibi temel kaynaklar yerel çevreden temin edilmektedir. Özellikle taş ihtiyacı, Ras Şamra'nın birkaç yüz metre kuzeyindeki Mkateh köyü ve sahildeki Minet el-Helu taş ocaklarından karşılanmaktaydı. Bu doğal ve coğrafi avantajlar, Ras Şamra'yı hem tarımsal üretim hem de deniz ve kara ticareti açısından önemli bir merkez hâline getirmişti. Şehir, Nahr Vadisi'ni izleyen kara ticaret yolları üzerinde konumlanmış; El-Kabir Krallığı aracılığıyla Kuzey ve İç Suriye, Hitit, Mezopotamya ve Mitanni Krallığı ile temas kurma olanağı bulmuştu (Yon, 2006, s. 12).

2.3. Ugarit'te Arkeolojik Kazılar

Arkeolojik alanların birçoğunda olduğu gibi Ugarit'in keşfi de bölgenin yerel halkı tarafından tesadüfen olmuştur. 1928 yılı Mart ayında Minet el-Beida Körfezi'nde yaşayan Mahmoud az-Zir (Izak, 2004, ss. 6-7) isimli bir çiftçi bir sabah tarlasını sürerken, saban demiri kazının bir parçası olan taşa çarpar. Çiftçi bulduğu taşın antik bir eser olduğundan şüphelenerek yetkililere haber verir (Vidal, 2021, s. 132). Fransız Asurolog Charles Virolleaud konu hakkında bilgilendirilir. O da Leon Albanèse isimli meslektaşını araştırma yapması için bölgeye gönderir ve Lauvre'da Eski Doğu Tapınakları Bölümüne bu şehirde kazı yürütülmesini tavsiye eder (Kahraman Çınar, 2024, s. 106).

Ekip, bölgede ön incelemeler yapmak, toprak örnekleri toplamak, çanak-çömlekleri incelemek ve antik mezarları keşfetmek amacıyla dört gün süren çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu ön araştırmalar sonucunda daha önce tahrip edilmiş bir mezar açığa çıkarılmış ve dikkatle incelenmiştir. Elde edilen buluntular sınırlı olsa da çalışmalar bölgenin tarihsel önemi hakkında ilk ipuçlarını sunmuştur. Aynı yıl bölgeyi ziyaret eden Fransız arkeolog Charles, yapılan kazılarda daha fazla seramik materyali tanımlayarak Ugarit kültürüne ilişkin ilk bilimsel değerlendirmeleri başlatmıştır. 1929'daki ilk arkeolojik keşif gezisi ise, Minet el-Beida'da, iki kazı ekibi olarak gelen Albanèse ve Claude F. A. Schaeffer tarafından yürütülmüştür. Beş hafta süren kazılarda, Miken ana tanrıçası olarak yorumlanan fildişi bir tanrıça oyması ile başlangıçta tanrı Reşef olarak yorumlanan bronz bir Baal heykeli de dahil olmak üzere çeşitli mezar ve objeler gün yüzüne çıkarılmıştır. Elde edilen bu ilk buluntuların ardından Schaeffer, 9 Mayıs 1929 tarihinde dikkatini Minet el-Beida'nın hemen güneydoğusundaki komşu yerleşim Ras Şamra'ya yöneltmiştir. Yüzeyde herhangi bir anıtsal kalıntı görülmemesine rağmen, yerel çiftçilerin alana yakın seviyelerde silindir mühürler ve altın objeler bulduklarına dair aktarımlarını dikkate alarak kazılarını alanın kuzeybatı kesiminde yoğunlaştırmıştır. Sadece beş gün süren bu kazılar sonucunda, 14 Mayıs 1929 tarihinde daha önce bilinmeyen çivi yazısıyla yazılmış kil tabletler gün yüzüne çıkarılmıştır. İki gün sonra ise, aynı yazı sistemini taşıyan ve beş bronz silahın bulunduğu bir depo da tespit edilmiştir (Buck, 2019, ss. 1-2). II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla 1939 yılında kazılara ara verilmiş ve savaşın bitmesiyle 1948'de kazılara kalındığı yerden tekrar devam edilmiştir. 1972-1975 yılları arasında kazıları Henri de Contenson yürütmüştür. 1975-1976 yılları arasındaki kazılar ise J. Marqueron tarafından yürütülmüş ve 1976 yılında Marguerite Yon idaresinde tekrar başlayan Ugarit kazıları 2000 yılına kadar kesintisiz devam etmiştir (Curtis, 1999, ss. 5-9).

2.4. Ugarit Krallığı'nın Toplumsal Yapısı

Ugarit Krallığı, başlangıçta 2.200 km²'lik bir alana sahipken Hitit Kralı I. Şuppiluliuma'nın M.Ö. 13.yüzyılda verdiği topraklarla birlikte yaklaşık 5.425 km²'lik bir alana ulaşmıştır (Vita, 1999, s. 455). Ugarit ülkesinin sınırlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar sürerken, nüfus tahmini de önemli ve tartışmalı bir konu olarak gündeme gelmektedir. Mevcut veriler, nüfusun kesin olarak saptanmasına imkân vermemektedir. Bu bağlamda, bir bölgenin nüfusunu belirleyebilmek için öncelikle nüfusla ilgili bilgilerin elde edildiği arkeolojik verilerin güvenilir bir şekilde ortaya konması gerekmektedir. Ugarit ülkesinin çevresindeki bazı köyler söz konusu olduğunda ise, arkeolojik verilerin yetersizliği, nüfusla ilgili ortaya konan bilgilerin tahmin düzeyinin ötesine geçmesini güçleştirmektedir (Liverani, 2014, s. 326).

Ugarit Krallığı'nın tahmini nüfusu, ilk olarak Heltzer tarafından hesaplanmıştır. Heltzer, KTU 4.63=RS 10.52, KTU 4.611=RS 19.18 ve RS 19.74=PRU VI:95 numaralı askere alma belgelerini temel alarak köy nüfusunu belirlemiştir. Belgelerde her aileden bir erkeğin kaydı bulunmakta olup, Heltzer bu verilerden ortalama nüfusu hesaplayıp köy sayısı olan 180–200 ile çarparak tahmini toplam nüfusu ortaya koymuştur (Heltzer, 1976, s. 104). Heltzer, çıkan sonuca her köyün büyüklüğüne ve küçüklüğüne göre değişen nüfus sayısını ve köylerdeki tahmini yaşlı nüfusu da ekleyerek, Ugarit ve köylerinin toplam nüfusunu 26.000 olarak hesaplamıştır (Vidal, 2014, ss. 45-46). Diğer taraftan şehir nüfusu 8.000 olarak belirlenirken, köy nüfusuyla birlikte toplam nüfus yaklaşık 35.000 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca en büyük yerleşimlerinden olan Ras İbn Hani yoğun nüfusun olduğu liman olarak belirlenmiştir (Izak ve Niehr, 2005, s. 429).

Ugarit ülkesi, Kuzeybatı Samiler, Hurriler ve yabancılar olmak üzere üç etnik unsurdan oluşmaktadır (Hunt ve Schniedewind, 2007, s. 8). Ugarit kültürünün temelini yansıtan Sami unsurlar hem yerel isimlerin büyük çoğunluğunda hem de yerli mitolojilerde açıkça gözlemlenebilmektedir (Vita, 1999, s. 456). Bununla birlikte Ugarit kazılarında bulunan Hurri dilinde yazılmış çok sayıda çivi yazılı metin, Hurrilerin Sami toplumundan sonra krallıkta en büyük ikinci etnik grubu oluşturduğunu göstermektedir (Vita, 2009, ss. 219-220).

Ugarit'in yerel nüfusu büyük ölçüde tarımla uğraşmıştır ve bölgedeki su kaynakları, nüfusun tarımsal gereksinimlerini karşılamakta yeterli olmuştur. Kentin içerisinden geçen iki akarsu ile höyüğe yakın konumlanmış üç pınar, yerleşim alanının su ihtiyacını

karşılamada önemli bir rol oynamıştır. Günümüzde de erişilebilen yeraltı su tabakası, kazılmış yüzlerce kuyu aracılığıyla kent sakinlerine sürekli bir su kaynağı sağlamıştır. Ugarit'teki köprü ve baraj yapıları, Mezopotamya'nın büyük ölçekli mühendislik eserleri ve Akdeniz kıyılarındaki özenle inşa edilmiş küçük tesisler gibi insanların sahip olduğu mühendislik bilgisi ve teknik becerilerin, mevcut çevrenin iklim ve coğrafi koşullarına uyarlanmasındaki başarısını göstermektedir (Bordreuil, Briquel-Chatonnet ve Michel, 2015, s. 27).

2.5. Ugarit Dilinin Keşfi

Ugarit dili, dil bilgisel yapıları açısından Kuzeybatı Sami dilleri olan İbranice, Aramice ve Fenike diliyle yakın bir akrabalık göstermektedir (Ateş, 2018, s. 14). Bu nedenle, geleneksel olarak "Ugaritçe" olarak adlandırılan dil, ikinci binyılın sonlarında alfabetik çivi yazısıyla yalnızca Ugarit Krallığı'nda değil çok daha geniş Levant bölgesinde de yaygın şekilde kullanılmıştır. Ugaritçe ayrıca bölgenin diplomatik dili olarak önemli bir rol oynamıştır (Hunt ve Schniedewind, 2007, s. 20).

Ras Şamra höyüğünde 1929-1939 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda, Fransız arkeolog Schaeffer tarafından ortaya çıkarılan ve yalnızca 29 işaretten oluşan bilinmeyen bir çivi yazısı sistemi, dilin çözümünün yolunu açmıştır (Ateş, 2018, s. 14). Alfabenin çözümü 1930 yılında Alman araştırmacı Hans Bauer tarafından gerçekleştirilmiş, geriye kalan işaretler ise Fransız bilim insanları Édouard D'Horme ve Charles Virolleaud tarafından tespit edilmiştir. Bu kazılarda ortaya çıkarılan tabletlerin büyük çoğunluğu, Kenan diline kökenlerini dayanan ve aynı zamanda Akadca'ya benzer özellikler taşıyan bir yapıyla yazılmışken, yalnızca küçük bir kısmı Hurri diliyle kaleme alınmıştır (Landsberger, 1942, s. 86).

2.6. Ugarit Krallığı'nın Siyasi Tarihi

Ugarit kazılarında ortaya çıkarılan krallar listesi, Ugarit hükümdarlarının siyasi stratejilerini, yönetim biçimlerini ve devletin iç ve dış ilişkilerini ortaya koymaktadır. İlk Ugarit kralı I.Amiştamru'dur. I.Ammiştamru'nun Hurri asıllı olduğu düşünülmektedir (Kınal, 1963, s. 4). RS 19.68=PRU IV:284 numaralı metne göre I. Ammiştamru'nun Abdi'Aşirta'nın oğullarından biri ve Amurrulu Aziru'nun erkek kardeşi olan Niqmepa'nın çağdaşı olduğu bildirilmektedir (Klengel, 1992, s. 130). Bu kralın adına Ugarit ülkesinde yapılan kazılarda rastlanmasa da (Taş, 2008, s. 158) Ammiştamru'nun kraliyet dönemi hakkında bilgiler, Ugarit dışındaki belgelerden, özellikle Amarna Mektupları'ndan elde edilmiştir. Kral tarafından yazdırılan tek belge ise RS 16.112 numaralı mektuptur. RS 16.112 numaralı mektubun selamlama bölümünün Amarna üslubunda olması sebebiyle mektubun alıcısının Mısır kralı olduğu düşünülmektedir. Kral mektubunda, bölgesinde yaşanan tehlikeleri Mısır kralına aktararak, ondan yardım istemektedir. Bu tehlikeler Amurru Krallığı ya da I. Şuppiluliuma'nın Kuzey Suriye seferi kaynaklı olmalıdır (Drower, 2000, ss. 133-134). Her ne kadar I. Ammiştamru kendisini Mısır'ın vasalı ilan etse de onun iktidarı döneminde Ugarit'in Mısır ile tam anlamıyla nasıl bir ilişki içerisinde olduğu net değildir (Kuhrt, 2010a, s. 400).

I. Ammiştamru'nun oğlu II. Niqmaddu, Ugarit kraliyet arşivlerinden hakkında kapsamlı bilgilere ulaştığımız ilk hükümdardır. Yazıcılık faaliyetlerine verdiği önem, onun kendi belgeleri aracılığıyla temsil edilen ilk Ugarit kralı olmasını sağlamıştır (Yon, 2006: 20). I. Ammiştamru'dan sonra tahta geçen II. Niqmaddu, Yaqaru döneminden itibaren kullanılan hanedan mührüne sahip olan bir Ugarit kralıdır (Klengel, 1992, s. 130). Kral II. Niqmaddu'ya ait belgelerin çoğu ise siyasi niteliktedir (Kınal, 1963, s. 5). II. Niqmaddu'nun saltanat dönemi hakkında bilgi veren çivi yazılı arşiv belgeleri, onun Hitit Kralı I. Şuppiluliuma, Kargamış Kralı Şarri-Kuşuh, Amurru Kralı Azirru, Nuhaşşe Kralları Adad/Addu-nirari ve Tette, Mukiş Kralı Hur-Addu, Niya Kralı Aki-Teşup ve Siyannu Kralı Abdi-Hepa ile çağdaş olduğunu ortaya koymaktadır (Klengel, 1992, s. 131).

Nikmaddu'nun halefi Arhalba iki yıl tahtta kalmıştır. Bu dönemde hanedanlık arasında çalkantılar olduğu varsayımları mevcuttur. Çalkantılar dolayısıyla Hitit kralı II.Murşili, tahta II.Niqmaddu'nun oğlu Nikmepa'yı geçirmiştir. Nikmepa yaklaşık elli yıl tahtta kalmıştır. Hakkında en çok kayıt tutulan Ugarit kralı Nikmepa'dır. Nikmepa Hititlere olan sadakatiyle bilinen kraldır. Nikmepa'dan sonra tahta oğlu II. Ammiştamru geçmiştir. Bu

dönemde Kuzey Suriye'deki pek çok küçük kent devletinin varlığının tehlikeye girdiği süreç başlamıştır. Tehlikeli sürecin başlamasına sebep olan olayların ilki II. Ammuştamru'nun, Ammuru kralı Benteşina'nın kızı olan karısından boşanmasıdır. Bu olayı ele alan metinler devletler arası siyasi evliliklerin sonucunda iki devlet arasında ne tür krizlerin oluşacağını göstermektedir. Diğer bir olay ise krala ve annelerine karşı düzenlemekle suçlanan iki kardeşiyle ilgilidir. Olay İniteşub'un çıkardığı ferman ile ve Tudhaliya'nın müdahalesiyle çözülmüştür. Olasılıkla Ammiştamru'yu tahttan indirmeye kalkmışlardır bu ise Ugarit istikrarını tehlikeye atacağından Hititlerin müdahalesi söz konusu olmuştur. II. Ammiştamru'dan sonra tahta geçen iki kralın saltanatı kısa sürmüştür. Bunlardan biri muhtemelen asıl veliaht prensi olan Ammiştamru'nun oğlu II. İbiranu, diğeri ise hakkında çok az bilgi bulunan II.Ibiranu'nun oğlu III. Niqmaddu'dur. Ibiranu, Hitit kralı IV. Tudhaliya'nın hükümdarlığı esnasında tahta geçmiş olup aynı zamanda IV. Tudhaliya'nın halefi olan III. Arnuvanda ve Kargamış kralı Ini-Teşup'un da çağdaşıdır (Drower, 2000, ss. 144-145). III. Niqmaddu tarafından hanedan mührü ile mühürlenmiş tek bir belge haricinde onu kral olarak niteleyen başka bir belge yoktur. Bunun yanı sıra kraliyet bağışından söz eden eksik bir tablette, Zinzaru tanrıçası İştar'ın bir rahibine verilen 100 ş*eqel* gümüşle ilgili hukuki bir belgede de III. Niqmaddu sadece ismi ile anılmıştır (Singer, 1999, s. 691).

Ugarit'in son kralı ve III.Niqmaddu'nun oğlu olan Ammurapi'nin tahtı gasp etmiş olabileceği ve meşru bir kral olmadığı ihtimali üzerinde tartışmalar bulunmaktadır. Aynı dönemde kent, yoğun korsan saldırılarına maruz kalmıştır (Kuhrt, 2010a, ss. 406-411). Ammurapi, Hitit kralı II. Şuppiluliuma, Kargamış kralı Talmi-Teşup ve Mısır kralı Merneptah ile eşzamanlı olarak hüküm sürmüştür (Pardee, 2002b, ss. 565-566).

Ammurapi dönemi, Ugarit için verimsiz ve krizlerle dolu bir krallık dönemi olmuştur. M.Ö. 13. yüzyıldan itibaren kent, siyasi ve askerî açıdan zayıflamaya başlamıştır. Bu durum, Ugarit'in son kralı Ammurapi'nin Alaşiya kralına gönderdiği ve RS 18.147 numarasıyla bilinen mektubunda açıkça görülmektedir. Mektupta Ammurapi, düşman saldırılarının kentleri tehdit ettiğini ve ülkesinin savunmasız kaldığını belirtmektedir: *"Düşman gemileri geliyor, kentlerimi yakıyor ve ülkemde korkunç şeyler yapıyorlar. Tüm kara kuvvetlerim ve savaş arabalarım Hatti ülkesinde, tüm gemilerim ise Lukka'da. Ülkem savunmasız kaldı!"* Bu belge, Ugarit'in denizden gelen akıncılar ve kıyı saldırılarına karşı ciddi bir tehdit altında bulunduğunu göstermektedir (Bryce, 2023, s. 273).

Tablo 1.1. Ugarit Kralları Listesi

I. Ammiştamru	Yaklaşık M.Ö. 1350
II. Nikmaddu	Yaklaşık M.Ö. 1350-1315
Arhalba	Yaklaşık M.Ö. 1315-1313
II. Nikmepa	Yaklaşık M.Ö. 1313-1260
II. Ammiştamru	Yaklaşık M.Ö. 1260-1235
II. İbiranu	Yaklaşık M.Ö.1235-1220
III.Nikmaddu	Yaklaşık M.Ö. 1225-1215
Ammurapi	Yaklaşık M.Ö. 1215-1185

(Kaynak: Kuhrt, 2010a, s. 401)

Tablo 2.1. Ugarit Krallarının Çağdaşları

UGARİT	**HİTİT**	**MISIR (Yeni Krallık Dönemi)**
I.Ammiştamru	II.Tudhaliya	III.Amenofis
II.Nikmaddu	I.Şuppiluliuma	IV.Amenhotep
Arhalba		Tutankhamon
Nikmepa	II.Murşili	Ay
	II.Muvatalli	Horembeb
	Urhi-Teşup	I.Ramses
II.Ammmiştamru	III.Hattuşili Puduhepa	II.Ramses
	İri-Tešub	
	IV.Tudhaliya Puduhepa	Merenptah
İbiranu		Amenmesse
	III.Arnuvanda	Siptah
III.Nikmaddu		Tausret
Ammurapi	II.Şuppiluliuma	III.Ramses

(Kaynak: Liverani, 2014, s. 32)

2.7. Ugarit Krallığı'nın Yıkılış Süreci

Ugarit Krallığı'nın yıkılışıyla ilgili çeşitli teoriler ileri sürülmektedir. Birinci görüşe göre, M.Ö. 13. yüzyılın sonları ile 12. yüzyılın başları arasında, Kral III. Niqmadu ve Ammurapi döneminde, Levant ve Suriye'de ciddi kıtlıklar yaşanmış ve bunun sonucunda bölgede çok sayıda ayaklanma ve toplumsal huzursuzluk meydana gelmiştir (Yon, 2006, s. 21). Bu iç sorunları, Doğu Akdeniz, Ege, Mısır ve Anadolu'da geniş çaplı yıkıma yol açan Deniz Kavimleri Göçü olarak bilinen göç ve yağma hareketleri izlemiş, sonuç olarak Ugarit Krallığı siyasal ve kültürel açıdan zayıflamış ve toparlanamamıştır (Kuhrt, 2010a, ss. 5-9). Son kral Ammurapi döneminde başkent, yetersiz savunma ile karşı karşıya kalmış; kent ele geçirilmiş, ateşe verilmiş ve terk edilmiştir. Bu süreçle birlikte, kraliyet otoritesine bağlı siyasi ve idari yapılar da çökmüş ve Ugarit'in tarihsel yükselişi dramatik bir biçimde sona ermiştir (Yon, 2006, s. 22).

İkinci yaklaşım, Ugarit'in yıkılışını iklim değişiklikleri ve çevresel faktörlerle ilişkilendirmektedir. M.Ö. 13. yüzyılda meydana geldiği düşünülen kuraklık ve iklimsel dalgalanmalar, bölgenin ekonomik ve tarımsal üretkenliğini ciddi biçimde olumsuz etkilemiş, bu durum siyasi kurumların zayıflamasına, toplumsal huzursuzluğun artmasına, korsanlık faaliyetlerinin yoğunlaşmasına ve kitlesel göç hareketlerinin tetiklenmesine yol açmıştır. Bu zincirleme etki yalnızca Ugarit Krallığı'nın değil, aynı zamanda Eski Yakındoğu'daki birçok siyasi yapının çöküşünü hızlandırmıştır (Vacek, 2012, s. 1172).

Üçüncü ve son görüş, Ugarit Krallığı'nın yıkımında depremin belirleyici bir doğal felaket unsuru olarak etkili olduğunu ileri sürmektedir. Kent, sismik açıdan aktif bir bölgede yer almakta ve tarih boyunca yer sarsıntılarına sıkça maruz kalmıştır. Bu bağlamda, arkeolojik buluntuların işaret ettiği ani ve kapsamlı yıkımın büyük bir deprem sonucu meydana gelmiş olabileceği düşünülmektedir (Roberts, 2012, s.78).

Bu farklı görüşler ışığında, Ugarit Krallığı'nın yıkılışı tek bir faktöre indirgenemeyecek kadar çok boyutlu bir tarihsel süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Muhtemelen ilk aşamada M.Ö. 13. yüzyılın sonlarında yaşanan iklimsel dalgalanmalar, kuraklıklar, tarımsal üretim ve ekonomik kapasitenin azalmasına yol açmış, bunun sonucunda toplumsal ve siyasi yapılar zayıflamış, merkezi otorite krizleri ve iç huzursuzluklar artmıştır. Bu zayıflama, Doğu Akdeniz, Ege ve Mısır bölgelerinde büyük yıkımlara neden olan Deniz Kavimleri hareketleri ve bölgesel yağma akınlarının Ugarit üzerinde yıkıcı etkilerinin artmasını mümkün kılmıştır. Ayrıca, kentin sismik olarak aktif bir bölgede bulunması ve olası ani bir

deprem gibi doğal felaketler, zaten kırılgan olan yapıyı tamamlayıcı bir unsur olarak çöküş sürecini hızlandırmıştır. Dolayısıyla, Ugarit'in çöküşü çevresel, toplumsal ve ekonomik etkenlerin birbirini pekiştirdiği, siyasi ve kültürel yapıları derinden etkileyen çok boyutlu bir tarihsel süreç olarak ele alınmakta ve kentteki yıkım ile toplumsal çözülme, tek bir faktöre indirgenmeden, birbirine bağlı çeşitli etkenlerin bütüncül bir değerlendirmesiyle anlaşılmaktadır.

3. UGARİT DİNİ

3.1. Ugarit Krallığı'nda Dini Ritüeller

İnsanlık, tarih boyunca inançları aracılığıyla hem manevi eğilimlerini ifade etmiş hem de toplumsal yaşamı düzenlemiştir. Din, genel olarak inançlardan ve bu inançların ritüel uygulamalarla somutlaştırılmasından oluşur ve aynı zamanda insanın inanma isteğini ve buna uygun davranışlarını kapsayan bir sistemdir (Dilek, 2019, ss. 39-40).

Batı dillerinde ritüel (ibadet) kelimesi, Latince "rota", Sanskritçe "rita", Proto-Hind-Avrupa dilinde "rot" (yol, düzen) fiil köküne kadar çıkar ve söz konusu arkaik dillerdeki kök anlamının da çağrıştırdığı gibi "izlenecek yol" ya da düzen anlamına gelmektedir. Dinler tarihindeki özel anlamında ise ritüel, insan ve ilahi güçler arasındaki doğru ilişkiyi kurmak için geliştirilmiş yöntemleri ifade etmektedir (Demirci, 2017, s. 49).

Kuzeybatı Sami topluluklarının yaşadığı Levant bölgesinde, dini yapısı ve ritüel uygulamalarıyla öne çıkan şehir-devletlerden biri Ugarit'tir. Ugarit'in stratejik konumu, Akdeniz ile Mezopotamya arasında yoğun kültürel ve ekonomik etkileşimlere olanak sağlamıştır. Ras Şamra kazılarının gerçekleştirilmesine kadar, Demir Çağı öncesi Suriye-Filistin coğrafyasındaki halkların mitolojisi ve dini inançlarıyla ilgili bilgiler son derece sınırlıydı. Bu kazılarda ortaya çıkarılan çivi yazılı arşivler, Ugarit dini ve panteonunun sistematik olarak incelenmesine imkân sağlamış ve bölgedeki dinsel uygulamalar ile tanrı figürlerine ilişkin araştırmaları derinleştirmiştir (Drower, 2000, s. 148). Bununla birlikte kazılarda elde edilen Ugaritçe metinlerin çoğu kraliyet ve tapınak arşivlerinde bulunduğundan halkın günlük dini uygulamalarına dair doğrudan bilgi sağlanamamaktadır (Tsumura, 2024, s. 44).

Ugarit dini, şehrin deniz kıyısındaki stratejik konumu doğrultusunda şekillenmiştir. Bu çoktanrılı inanç sistemi tanrılar arasında belirgin bir hiyerarşik düzen sergilemiştir (Hunt ve Schniedewind, 2007, s. 18). Tanrılar arasındaki ilişkiler ve güç mücadeleleri Ugarit dininin işleyişini ve toplumsal ritüeller üzerindeki etkilerini anlamada önemli bir rol oynamaktadır. Arkeolojik bulgular ve çivi yazılı tabletler bu dinin yoğun bir şekilde ritüel ve törensel uygulamalara dayandığını göstermektedir. Nitekim çeşitli tanrılara sunulan ayrıntılı kurban listeleri ile edebi metinlerde yer alan zengin adak tasvirleri bu durumu doğrulamaktadır (Hyatt, 1939, s. 6).

Ugaritçe ritüel metinler, tanrılara yapılan yakarışlar, adaklar ve tapınak bağışları gibi dini uygulamaları içermektedir (Levine, 1963, s. 105). Bu ritüel metinlerinden özellikle üç metin olan Aqhat, Keret, Baal ve Anat Döngüsü yalnızca ritüelleri değil aynı zamanda Ugarit toplumunun ve tapınak yaşamının ayrıntılarını da aktarmaktadır (Wright, 2001, s. 3). Söz konusu metinlerin kopyaları 1956 yılında A. Herdner tarafından yayımlanmış ve büyük çoğunluğu Geç Tunç Çağı'nın sonlarına, M.Ö. 12.yüzyıl civarına tarihlenmektedir (Pardee, 2000b, s. 232). Bu metinler arasında yer alan Baal ve Anat döngüsünde geçen ziyafet sahneleri, tanrılar arasında gerçekleşen ortak yemekleri ritüel kapsamında betimlemektedir. Ritüelin başlangıcında et dilimleme, şarap sunumu ve tanrılara adanmış yiyecekler gibi ifadeler yer almaktadır. Keret Efsanesi'nde kral Keret, eş adayı bulmak üzere yolculuğa çıkmadan önce kurban ve hazırlık ritüelleri gerçekleştirmektedir. Bu ritüeller arasında temizlik, kişisel süslenme ve belirli hayvan ve yiyeceklerin toplanması yer almaktadır. Kurbanın niteliği açıkça belirtilmemekle birlikte, ritüelin amacı tanrıların desteğini sağlamak ve kralın dileklerini yerine getirmelerini temin etmektir. Aqhat Efsanesi'nde, ritüel esnasında Danel'in tanrılara sunduğu yiyecek ve içecekler, konukseverlik ve tanrıların iyiliğini kazanma amacı taşımaktadır. Yapılan bu ritüel 'uzr' olarak adlandırılmakta, tanrıların desteğini kazanmayı ve özellikle çocuk sahibi olma dileğinin gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır (DeGuglielmo, 1955, ss. 82-86).

Ugarit dinsel ritüellerinde cenaze törenleri hem kraliyet otoritesinin meşruiyetini pekiştirmek hem de ölen kral ile tanrısal düzen arasındaki bağı vurgulamak amacıyla özel bir öneme sahiptir. RS 34.126 numaralı metin, Ugarit kralı III.Niqmaddu'nun cenaze ritüelini ayrıntılı olarak aktarmaktadır. M.Ö. 12.yüzyılda gerçekleştirilen ritüelde kralın atalarına yönelik dualar ve sunulan adaklarla onların varlığını törene simgesel olarak dahil etmektedir. Bu uygulama kralın soyunu ve tanrısal düzenle olan bağını pekiştirmektedir. Güneş tanrıçası Şapşu, ölen kralın yeraltı dünyasına güvenli geçişini sağlamaktadır. Bu geçiş kralın bedeni yedi kez, her seferinde bir kurban eşliğinde, kraliyet mezarının bitişiğindeki derin bir çukura indirilerek sembolik biçimde temsil edilmektedir. Bahsi geçen yedi kez indirme, ölümden sonraki yaşamın tamamlanmasını ve tanrısal düzenin sürekliliğini simgelemektedir (Pardee, 2000b, s. 234).

Ugarit ritüel uygulamasına bir diğer örnek olarak, KTU 1.41//1.87 numaralı metin yıllık üzüm hasadı kutlamalarını belgeleyen ayrıntılı bir tapınak ritüelini içermektedir. Bu metin, yapı ve terim kullanımı açısından en yakın örnek olan KTU 1.39 numaralı metin ile belirgin bir paralellik göstermektedir. Özellikle her iki metinde de yer alan *šlmm* kelimesi,

Ugarit ritüellerinde bir benzerlik oluşturmaktadır. 1.39 ve 1.41//1.87 numaralı metinler tarif edilen kraliyet destekli ritüellerine gönüllü kurbanlar eşlik etmekte ve ayın çeşitli günlerinde ek adaklar sunulmaktadır. Bu bağlamda KTU 1.48, 1.50, 1.91 ve 1.148 numaralı metinler de önem taşımaktadır. Mevzu bahis metinler, bayramlar ve özel törenlerde gerçekleştirilen kamu ritüellerini açıklamakta ve benzer terminoloji kullanmaktadır (Levine ve Tarragon, 1993, s. 79). Bununla birlikte Ugarit tapınak ritüellerinde çatı alanları, törenlerin hem fiziksel hem de sembolik merkezlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. KTU 1.41 numaralı metnin 50-55.satırları, Baal Tapınağı'nda gerçekleştirilen bir ritüeli belgeleyerek bu alanın önemini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte arkeolojik bulgular, tapınağın arka sağ köşesinde yer alan bir iç merdiven olduğunu göstermektedir. İlgili metinde geçen ritüel sırasında rahipler ve katılımcılar bu merdiveni kullanarak çatıya çıkmış ve ritüel tamamlandığında aynı merdiven aracılığıyla tapınağa geri dönmüşlerdir. Metin, çatıda iki sıra hâlinde, her sırada dört adak sehpasının yerleştirildiğini belirtmekte ve bu sehpalara sunulan adakların yakılacak sunakta tüketilen hayvanların ve šlmm (toplu kurban sunusu) adaklarının ritüel çerçevesinde tanrıya adandığını göstermektedir. Šlmm adaklarının bir kısmı yakılırken bir kısmı pişirilirmiştir. Ritüel sırasında kral, özel tören elbiseleri giymiş ve törenin sonunda ellerini kaldırarak dua etmiştir. Çatıdaki ritüelin tamamlanmasının ardından kral tapınağa geri dönmüş ve ritüel sona ermiştir. Bu ritüel Eski Yakın Doğu'da yaygın bir uygulama olarak kullanılmıştır (Levine ve Tarragon, 1993 ss. 111-112).

Ugaritçe metinler, panteon yapısı, tanrıların rolleri ve ritüellerin düzenlenişi hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu metinlerde kutsallık ön plana çıkar ve tanrıya sunu sunabilmek için arınmanın gerekliliği vurgulanır. Ritüel yıkama hem fiziksel hem de dünyevi kirlerden arınmayı simgelemekte olup, belirli biçimlerde uygulanması halinde doğaüstü güçler veya kötülüklere karşı işlevsel bir etki kazanmaktadır. Bu bağlamda, kutsallık ve saflığın ritüel pratiklerdeki işlevini somut olarak göstermek amacıyla, Emar'da düzenlenen Zukru Bayramı örnek olarak verilebilir. Tören sırasında taşlar zeytinyağı ve kan ile kutsanmakta ve ritüelin en önemli aşamasını oluşturmaktadır. Böylece kutsallık ve saflık, Ugarit tapınak yaşamında ve ritüel uygulamalarında temel bir rol oynamaktadır (Wright, 2013, s. 143).

3.2. Kurban Ritüelleri

Ugarit'te kurban ritüelleri hem tanrılara bağlılığın ifadesi hem de toplumsal ve dinsel düzenin korunması açısından başlıca bir öneme sahiptir. Ugarit metinlerinde geçen "dbh" kelimesi "kurban" kelimesi ile eşdeğerdir. Bununla birlikte metinlerinde iki yüz otuz dört tanrının adı geçer. Metinlerde en yaygın kurban türü "šlm"dir (Nakhai, 2001, s. 42). Sunuların sayıları ve içeriklerine göre bu iki türün göreceli önemi ölçüldüğünde, ilk tür olan komünyon (kurbanın paylaşımı) kurbanının holokosttan (yakmalık kurban) yaklaşık beş kat daha fazla hayvan içerdiği ve her iki türün de yaklaşık aynı sayıda tanrıya sunulduğu görülmektedir. Dişi hayvanların erkeklere kıyasla daha az sayıda kurban edilmesi, üreme açısından değerli olan dişi bireylerin korunmasına yönelik bir tercih olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, sınırlı sayıda dişi hayvanın sunulması durumunda, bu kurbanların holokost sunusu niteliği taşıdığı görülmektedir. (Pardee, 2000a, s. 326)

Ugarit kurban ritüelleri genel olarak birkaç kategoriye ayrılmaktadır: kanlı kurbanlar, kansız kurbanlar, tören alayları veya kurban olmadan yapılan ritüeller, kralların tahta çıkarken uyguladığı ritüeller ve kült yemekleri (Wyatt, 1998, s. 293). Kurban sırasında kanın akması kanlı kurbanların temelini oluşturmaktadır. Kansız kurbanlarda yalnızca tanrıya sunulan kan akıtılmadan gerçekleştirilen eylemlerdir. Kurban ritüellerinde duaların okunması ve yakınmalar ayinlerin içeriğini doldurmaktadır. Ritüel metinleri genellikle resmi bir üslupla yazılmaktadır. Metinler kurban ve yaratıcı güç arasında bir bağ oluştururken kimi zaman bir teşekkür, dileklerin gerçekleşmesi için yakarış kimi zaman da tanrı için bir imtihan vesilesi altında düşünülmektedir (Kahraman Çınar, 2024, ss. 104-105).

Ugarit'teki dinsel uygulamalarda kurban ritüelleri, genellikle bir sunumla başlamış ve sunum öncesinde gerçekleştirilen arınma töreni ile uygulanmıştır. Bu tören, katılımcıların hem bedensel hem de ritüel olarak temizlenmesini sağlayarak sunumun kutsallığını pekiştirmiştir. Ugaritçe metinlerde sıvının türü belirtilmemekle birlikte su kullanıldığı kabul edilmektedir. Bazı metinler, rahiplerin veya sunumu gerçekleştiren kişilerin hayvan maskeleri ve deri giysiler aracılığıyla ritüele katıldığını göstermekte ve törenin simgesel ve dramatik boyutunu ortaya koymaktadır. Arınma ritüelinin ardından sunucunun ellerini göğe kaldırması, kurbanla bağlantılı özel bir uygulamayı simgelemiş ve aynı zamanda dua ve yakarış niteliğinde sembolik bir eylem olarak yorumlanmıştır. Kurbanla birlikte sunulan yiyecek ve içecekler adak sunumları ile bunları izleyen kutsal ziyafet arasındaki ilişkiyi

güçlendirmiş ve kurbanın yalnızca tanrılara sunulan bir armağan değil aynı zamanda toplumsal ve dinsel bir boyut taşıdığını göstermiştir. Kurbanlar genellikle çiftlik hayvanları, koyunlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Domuz ve köpek kurban listelerinde yer almazken, eşek yalnızca RS 1.002 ve RS 24.266 numaralı metinlerde geçmektedir; ilk metin, eşeğin etnik gruplar arasında siyasi bir anlaşmayı pekiştirmek amacıyla sunulduğunu belirtmekte, buna karşın eşek etinin ritüel ziyafetlerde fiilen tüketildiğine dair kanıtlar mevcut değildir (Pardee, 2000b, s. 234). Kurban edilen hayvanların dağılımına bakıldığında, %15'i büyükbaş, %33'ü koyun ve oğlak, %3'ü hayvan parçaları ve %2'si değerli metallerden oluşmaktadır. Bitkisel sunular olarak tahıl ve şarap ise yaklaşık %6 oranındadır (Pardee, 2000a, s. 324). Bununla birlikte karaciğer, akciğer ve bazı iç organlar da sunulmuştur. Ritüelin temel amacı, tanrılara şükran sunmak, onları övmek ve toplumsal refah ile bereketi güvence altına almak olmuştur. Ugaritçe metinler, kurban törenlerinin düzenli ve sistematik bir biçimde uygulandığını ve katılımcıların görevlerinin belirli bir düzen içinde yerine getirildiğini ortaya koymaktadır (Deguglielmo, 1955, ss. 95-96).

Hayvan kurbanlarının yanı sıra tanrılara adanan diğer hediyeler de mevcuttur. Ebla'daki metinler, adak amacıyla sunulan değerli nesnelerin listesini verirken, Ugarit'te bulunan Baal Tapınağı'nda taş çapalar adak eşyaları arasında yer almıştır. Ras Şamra'daki tapınaklarda ise çoğunlukla tanrı heykelleri bulunmuştur (Wright, 2013, s. 141).

Ugarit'te icra edilen kurban ritüellerine örnek olarak CAT 1.40 numaralı metin gösterilebilir. Söz konusu metin, bireyin günah işlemesi durumunda bir koç ya da boğa kurban etmesini öngörmektedir. Kurbanın sunumu esnasında hayvan, tanrılara adanmak üzere göğe doğru kaldırılmaktadır. Bu eylem günahların kefareti ve tanrılara bağlılığın sembolik bir göstergesi olarak işlev görmektedir. Ardından kurbanın etinden, ayrıca eklenen yiyecek ve içeceklerden oluşan bir ziyafet düzenlenmektedir. Böylece ritüel hem kutsallığını pekiştirmekte hem de toplumsal katılımı içeren bir kült pratiği niteliği kazanmaktadır. Kurban ritüeli metinlerinin giriş yapısı genellikle "Ayın Z gününde Y tanrısı için X sunusu" biçiminde formüle edilmektedir. Bazen mekâna dair bilgiler aktarılmakla birlikte, adı geçen kişiler neredeyse daima kraldır. Bunun dışındaki şahıs adlarına ise son derece nadir rastlanmaktadır. Ugaritçe metinler, belirli bir ritüel ya da ritüel dizisinin belirli bir zamanda icrasını ayrıntılı şekilde kayda geçirmekle birlikte, ritüelin işlevi, anlamı veya icra teknikleri hakkında hemen hiçbir açıklama sunmamaktadır. Bu durum, Ugarit dini bağlamında tanrılar ve onlara sunulan adaklar hakkında nispeten

geniş bilgiye sahip olunduğunu ancak kült takvimi ile kurbanların icra edildiği mekânlara ilişkin bilgilerin sınırlı olduğunu göstermektedir (Pardee, 2000a, s. 322).

Ugaritçe metinlerden anlaşılan şu ki bir ayinin tek bir gün ve takip eden gece boyunca olduğudur. Böyle bir ayin de aslında Ugaritçe takvimde iki günü kapsar. Çünkü gün muhtemelen İsrail'de olduğu gibi Ugarit'te de gün batımıyla başlıyordu. Koruyucu tanrı, kralın şehrinin surlarını koruyacağına ve kralının düşmanlarının tanrılarını yeneceğine söz verdi. Minnettarlık olarak kral, tanrısı ve ilahi konsey adına sık ve karmaşık ritüellere katılırdı (Kahraman Çınar, 2024, ss. 118-119).

3.3. Ugarit Krallığı'nın Tapınakları

Tapınaklar, insanlık tarihi boyunca başlangıçta basit yapılar olarak ortaya çıkmış zamanla karmaşık mimari formlar kazanarak insan ile ilahi güç arasındaki ilişkiyi somutlaştıran mekânlar hâline gelmiştir. Tanrının evi olarak kabul edilen bu yapılar, ritüellerin gerçekleştirildiği ve toplumsal yaşamla etkileşim halinde olan alanlar olarak işlev görmüş, mimari tasarımlarıyla toplumun günlük yaşam alanlarıyla benzerlik göstererek kutsal mekânın erişilebilirliğini ve toplumsal bağlamdaki anlamını güçlendirmiştir. Böylece tapınaklar, yalnızca dini değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel yapının da merkezi hâline gelmiştir (Margueron, 2000, s. 205).

Ugarit'teki tapınaklar, sadece dinsel işlevlerini yerine getirmekle kalmayıp aynı zamanda toplumsal ve politik ilişkilerin de başlıca konumunu teşkil etmektedir. 1939 yılında Claude Schaeffer'in başlattığı kazılar, taşlı zeminin temizlenmesiyle başlayarak kütüphane ve rahip ile katiplerin ikamet ettiği yapılar gibi önemli alanları gün yüzüne çıkarmıştır (Schaeffer, 1956, s. 10). Bunlar arasında fırtına tanrısın Baal'e adanan Baal Tapınağı ve tahıl tanrısı Dagan'a adanan Dagan Tapınağı'dır. Bu tapınaklar, mimari düzenleri, çevresindeki steller, kült objeleri ve yazıtlarla Ugarit'in dini yaşamının merkezî unsurlarını temsil etmekte, tapınak içi ve çevresindeki buluntular ise panteon ve ibadet pratikleri hakkında değerli bilgiler sunmaktadır (Dussaud, 1941, s. 36).

Tapınakların konumu ise kraliyet alanıyla yakından ilişkilidir. Şehrin batı kısmındaki yaklaşık 10.000 metrekarelik alan, saray ve yönetim merkezi ile bütünleşik şekilde planlanmıştır. Böylece dini ve siyasi otorite arasındaki ilişki mimari olarak somutlaşmıştır. Ras Şamra Höyüğü'nün en yüksek noktasına inşa edilen Baal ve Dagan tapınakları, kuleleriyle şehre hâkim bir görünüm sunmakta, başrahip, rahipler, kâtipler, müzisyenler ve şarkıcılardan oluşan geniş bir kadro tarafından yönetilmektedir (Ferg, 2020, s. 55).

Başrahibin ikametgahı, edebi ve mitolojik metinlerin saklandığı önemli bir arşiv işlevi görmektedir. Bununla birlikte, krallığın farklı bölgelerinde yerel tapınaklar ve rahipler de faaliyet göstermeye devam etmiştir (Hunt ve Schniedewind, 2007, s. 9).

Baal ve Dagan tapınakları, uzun süre kullanılmış, büyük boyutları ve zengin buluntularıyla öne çıkmış, denizcilik topluluklarıyla ilişkileri sayesinde yerel halk, gezginler ve tüccarlar için ana ibadet mekânı olmuştur (Nakhai, 2001, s. 125). Baal ve Dagan gibi büyük tapınakların yanı sıra, Ugarit'te yerel kutsal alanlar ve kültler de dini yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Riton Kutsal Alanı, Büyücü Rahip Evi ve Minet el-Beida çevresindeki küçük tapınaklar, günlük yaşamla doğrudan iç içe bulunarak yerel toplulukların dini ihtiyaçlarını karşılamıştır. Ugaritçe metinlerden KTU 1.17, 1.109 ve 1.130, bu alanlarda sunulan kurbanlar ve dikilen stellerle ilgili bilgiler verirken, arkeolojik buluntular bu yerlerin varlığını doğrulamaktadır. Doğum, düğün ve cenaze törenleri gibi topluluk etkinlikleri, hastalık gibi özel durumlar için tapınak görevlilerinin müdahalesi aile dini ile topluluk dininin iç içe geçtiğini ve kutsal alanların hem bireysel hem de toplumsal yaşamda ayrılmaz bir rol oynadığını göstermektedir (Lewis, 2008, ss. 72-73).

3.3.1 Baal Tapınağı

1929 yılında Ugarit akropolünde başlatılan kazılar, şehrin en yüksek noktasında konumlanan Baal Tapınağı'nın avlularının, sunaklarının ve stellerinin sistematik olarak belgelenmesine odaklanmıştır. Schaeffer, kazı sırasında ortaya çıkan yapıları önce "Mısır Mahallesi", "Mısır Tapınağı" ve "Mısır Odası" olarak adlandırmıştır. Sonraki yıllarda ise bu yapı Fırtına Tanrısı Baal'e atfedilmiştir (Yon, 2006, ss. 107-110).

Tapınak, 16 x 22 m ölçülerinde dikdörtgen bir yapıdır ve iki bitişik odadan oluşmaktadır. Güneyde bir giriş, kuzeyde bir cella (ana kutsal alan) odalar arasında bir kapı ve taş eşik bulunmaktadır. Avludan cellaya batı tarafındaki merdivenle geçilmektedir. Tapınağa girildiğinde, doğu duvarı boyunca uzanan ve üst kata çıkan merdiveni destekleyen büyük taş bloklardan oluşan bir temel görülmektedir. Bu tapınağın kalıntılarından olan Doğu merdiveninin tabanı günümüze ulaşmıştır. Ayrıca Kuzey ve Batı duvarlarında başka iki merdivenin varlığını gösteren izler mevcuttur. Akropol, ovadan yaklaşık 20 m yükselmesi ve denizden 1 km uzaklığı nedeniyle limana yaklaşan denizciler için bir işaret noktası işlevi görmüştür. Tapınak avlusunda bulunan 17 taş çapadan dördü tapınağın yapısına dahil edilmiştir. Bu durum, denizcilerin Baal'a şükran sunduğunu ve tapınak ile denizcilik arasındaki ilişkiyi göstermektedir (Nakhai, 2001, s. 124).

3.3.2 Dagan Tapınağı

Dagan Tapınağı 2,5 x 2 m boyutlarındadır. Dagan Tapınağı, akropoldeki ikinci tapınak olarak konumlanmış ve tıpkı Baal Tapınağı gibi yönü güneye yöneliktir. Ancak, Baal Tapınağı'na kıyasla yapısı büyük ölçüde korunmamıştır. Günümüze ulaşan tek unsur, eğimli destek duvarı şeklindeki devasa temeldir. Tapınağın inşasının ilk aşaması Orta Tunç Çağı'na tarihlenmektedir. Temel mimari planı, Baal Tapınağı ile benzer yönler taşımaktadır. Tapınak kompleksinin güney bölümünde, dikdörtgen bir odaya açılan bir giriş holü yer almaktadır. Üst yapısı günümüze ulaşmadığı için temel duvarların kalınlıkları belirgin biçimde görülebilmektedir (Yon, 2006, s. 113). Tapınağın kuzey ve doğu taraflarındaki eğimli alanlar, banket duvarları olarak hizmet etmekte ve üst katlara çıkan iki veya üç basamaklı merdivenler için geniş taban sağlamaktadır. Tapınakta, Baal Tapınağı'nda olduğu gibi üçüncü bir kanat da mevcuttu. Ancak bu kısım günümüze ulaşmamıştır. Tapınak, kuzey ve batı duvarları ile güney ve doğudaki çevre duvarı tarafından oluşturulan korunaklı bir alana inşa edilmiştir. Bununla birlikte tapınak girişinin önündeki avluda bulunan ve üzerinde Dagan'a ithaf yazıtları bulunan iki stel, tapınağın Dagan'a adandığını doğrulamaktadır. Kazı başkanı C.F.A. Schaffer kısa raporunda tapınağın tanımı şu şekilde verilmiştir*: "1930 yılında yapılan araştırmalar sırasında, Kütüphane yani Baş Rahip'in evi olarak bilinen binanın doğusundaki alanda temel duvarları 4 ila 5 m kalınlığında bir yapı izi tespit ettik. Metodik kazılar bu alana yönelmemize olanak sağladı ve ikinci katta söz konusu duvarların temelleri ortaya çıktı. Plan, boyutlar ve yönelim açısından yeni kutsal alan, Ras Şamra'daki büyük tapınak ile büyük benzerlikler göstermektedir; temel duvarlar büyük ve ince bloklardan, iç kısım ise daha sert bir kaplama ile döşenmiştir."* 1984-1997 yılları arasında yapılan araştırmalar ve M. Yon'un 1990'daki yüzey çalışmaları, tapınakla ilgili yeni bir taslağın çizilmesini sağlamış; J. Margueron ise Baal Tapınağı'ndaki analizlerden yola çıkarak tapınağın işleyişi ve mimari yapısı hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur (Callot, 2011, s. 69).

3.4. Ugarit'te Büyü, Fal ve Kehanet Uygulamaları

Eskiçağ toplumlarında büyü, insanları ruhlardan korunmak, uzaklaştırmak, başa çıkmak, kötü toplumsal davranışların ve günahkâr eylemlerin etkilerini ortadan kaldırmak kehanetle belirlenen bazı kötü olayların potansiyel etkilerini önlemek gibi durumlarda kullanılmaktadır (Dilek, 2019, ss. 150-152).

Eski Yakındoğu toplumlarında sağlık ve hastalık algıs dini ve büyüsel inanışlarla iç içe şekillenmiştir. İnsan bedeninde ortaya çıkan rahatsızlıklar yalnızca biyolojik süreçlerle değil aynı zamanda tanrısal irade, kötü ruhların saldırısı veya büyüsel müdahalelerle de ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle tıp pratiğinin en erken aşamalarında büyü ve sihir tedavi edici uygulamaların ayrılmaz bir boyutunu oluşturmuştur. Nitekim hastalık, çoğu zaman yalnızca büyülü yöntemlerle etkisiz hale getirilebilecek güçlü varlıklar olan ruhlar ya da şeytanlarla bağlantılı kabul edilmiştir. Bu anlayışın somut bir örneği olarak Keret Destanı'nda, Ugarit metinlerinde baş tanrı El'in bir hastayı iyileştirdiğine dair anlatıda görülmektedir. Bu anlatı, tanrısal müdahalenin yalnızca büyüsel söylemin bir parçası değil aynı zamanda sağlık sorunlarının giderilmesinde doğrudan ilahi otoriteye başvurulduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, erken dönemlerden itibaren insanoğlu hastalıklarla mücadelede bitkiler âleminden elde edilen deneysel ilaçlara da başvurmuştur. Böylece büyüsel söylem ile pratik tedavi yöntemleri aynı ritüel çerçevede birleşmiş, çoğu büyü metnini kapatan ritüeller hem gizli ilahi bilginin ürünü olduğu düşünülen büyüsel unsurları hem de deneysel tedavi uygulamalarını bir araya getirmiştir (Lete ve Rowe, 2014, s. 14).

Ugaritçe büyü metinleri, büyüsel pratiklerin türlerini ve işlevlerini yansıtan önemli belgeler niteliğindedir. Bu metinlerde, etkili güçlerin ve formüllerin belirli ritüel eylemlerle ilişkilendirildiği açıkça görülmektedir. Ayrıca ritüel terminolojisi hem büyü uygulamalarının yapısını tanımlamakta hem de bu pratikleri icra eden kişilerin toplumsal konumunu belirlemektedir. Metinlerde yer alan "dbbm" terimi, düşmanları veya zararlı güçleri tanımlamak için kullanılmış olup, büyünün çoğu zaman koruyucu ve savunmacı işlevine işaret etmektedir. Büyü uygulamaları yalnızca bireysel ihtiyaçlara değil, aynı zamanda toplumsal düzenin korunmasına da hizmet etmiştir. Bunun yanında büyülü formüllerin çoğunlukla şiirsel bir üslup içinde aktarılması, sözlü geleneğin etkisini ve sözün ritmik gücüne atfedilen mistik inancı göstermektedir. Bu özellikler, Ugarit'te büyünün yalnızca pratik bir tedavi yöntemi değil, aynı zamanda dini, toplumsal ve edebi bir ifade biçimi olarak da işlev gördüğünü ortaya koymaktadır (Pardee, 2002a, s. 157).

Mezopotamya'da olduğu gibi Ugarit'te de büyü uygulamalarının belirli bir evrimsel süreç çerçevesinde geliştiği, dört metinden oluşan bir dizi aracılığıyla izlenebilir. Bu metinler iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Birincisi yılan sokmalarına karşı geliştirilen büyüler, ikincisi ise büyücülük karşıtı uygulamalardır. Yılan sokmalarına yönelik metinler arasında kanonik efsun metinleri ve etkili efsun metinleri yer alırken büyücülük karşıtı büyüler kapsamında çeşitli büyü metinleri ile nazara karşı geliştirilen bir efsun metni bulunmaktadır. Ugaritçe metinler bağlamında dikkat çeken nokta, mitolojik metinlerde büyücü rolünü üstlenen tanrının yüce tanrı El olmasıdır. Tanrı El, büyüsel güçler sistemini, doğrudan veya dolaylı olarak bağımsız araçlar vasıtasıyla kontrol etmektedir. Diğer tanrılar ise sahip oldukları ilahi yetkileri, insanlara fayda sağlamak veya zarar vermek amacıyla kullanmaktadır. Ancak bu tanrısal müdahaleler, doğrudan ölümcül sonuçlar doğurduğunda insanların ve doğanın maruz kaldığı olumsuz etkileri tamamen ortadan kaldırmamaktadır. Bu bağlamda metinlerden biri, nazara karşı büyücülük yoluyla saldırıya maruz kalan kişi tarafından okunacak basit bir formüle sahipken, diğeri betimleyici bir yapı sergileyen daha karmaşık bir bileşik metin niteliği taşımaktadır. Bu durum, Ugarit'te büyü uygulamalarının yalnızca ritüel amaçlarla değil, aynı zamanda koruyucu ve müdahaleci bir fonksiyonla da ilişkilendirildiğini göstermektedir (Lete ve Rowe, 2014, ss. 29-32).

Ugaritçe metinlerden, KTU 1.100 ve KTU 1.107 numaralı metinler yılan sokmalarına karşı uygulanan ritüel metinleri olup her iki metin de zehirli yılan sokmalarına karşı alınan önlemleri ve iyileştirici yöntemleri konu edinmektedir. Metinlerde büyünün amacı, insanları hastalık, zehirlenme ve ölümden korumaktır. KTU 1.100 numaralı metinde, 'Atların Annesi' olarak anılan dişi tanrı, yılan sokmaları sonucu ölen yavrularının durumunu Şapşu'ya bildirir ve onun aracılığıyla diğer tanrılara ulaştırır. Tanrılar, yılan büyücüsü vasıtasıyla ritüel uygulamalar gerçekleştirir; büyü formülleri okunur, yılanlar için yiyecek ve içecek hazırlanır ve ritüel sunular düzenlenir. Metnin sonunda Horon, yeraltı tanrısı olarak belirli bitki ve ağaç dallarını kullanarak yılanlardan zehri giderir. Metin, aynı zamanda etiolojik bir anlatı sunmakta; Horon'un yılanları kontrol eden ilahi bir varlık hâline gelişinin kökenini açıklamaktadır. Bu metinler, Ugarit'teki büyüsel ve tedavi edici ritüellerin karmaşık yapısını anlamak açısından son derece önemlidir (Levine ve Tarragon, 1988, ss. 482-485).

Yılanlara ve akreplere karşı geliştirilen ve Ugaritçe metinler arasında tam olarak korunmuş KTU 1.178 numaralı büyü metni, Genç Tunç Çağı'nın sonlarına tarihlenmekte olup Batı-Semitik büyü geleneğinin anlaşılmasına önemli katkılar sunmaktadır. Metnin ilk

kısmındaki ifadeler şöyle aktarılmıştır: *Yılanlardan ve akreplerden korunmak, düşmanının ve büyücülerin sözlü saldırılarını etkisiz kılar, zehirli yaratıkları kışkırtarak saldırı.* Metin, büyüyü uygulayan kişinin, sözlü formüller ve ritüel yöntemler aracılığıyla saldırıya karşı etkili bir koruma sağladığını ortaya koymaktadır: *Şeytani saldırıları geri çevirecek olan beyaz büyü, saldırıların nesnesi ve tüm kötü varlıklar üçüncü kişidir. Büyünün kendisi genel nitelikte olup potansiyel olarak herkes için geçerlidir. Bu hizmetlerden yararlanmak isteyenler için tasarlanmıştır* (Pardee, 2002b, s.158).

Antik Ugarit ve çevresindeki bölgelerde fal uygulamaları, toplumların geleceğe ilişkin belirsizlikleri anlamlandırma çabalarının önemli bir boyutunu oluşturmaktaydı. Talih falı, kuş falı ve hayvanların iç organlarının incelenmesine dayanan et veya deri falı gibi yöntemler, geleceğe dair bilgi elde etmeye yönelik olarak yaygın biçimde uygulanmaktaydı. Özellikle et falında bağırsakların detaylı gözlemi, kuş falında ise kuşların karaciğer ve diğer iç organlarının incelenmesi, gelecek hakkında çıkarımlarda bulunmayı sağlamaktaydı; örneğin karaciğerde sağda görülen iki ur işareti, yaklaşan kargaşa veya toplumsal kaotik durumların habercisi olarak yorumlanıyordu. Benzer biçimde, su yılanlarının hareketlerinin izlendiği su yılanı falı da Hurriler aracılığıyla farklı topluluklarda uygulanmıştır. Bu uygulamalar yalnızca bireysel öngörülerle sınırlı kalmayıp toplumsal ve politik olayların tahmin edilmesinde de rol oynamıştır. Böylece kehanet yöntemleri, dini ve kültürel yaşamın ayrılmaz bir unsuru hâline gelmiştir (Karauğuz, 2022, s. 153).

Tüm bunlara ek olarak Ras Şamra kazılarında ortaya çıkarılan tabletler arasında bulunan koyun karaciğeri fal modelleri, Antik Ugarit'te hepatoskopi olarak adlandırılan karaciğer falı uygulamalarının sistematik biçimde gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Bu modeller, belirli bir soruya yanıt almak amacıyla yapılan ritüel danışma sürecini simgeler ve karaciğeri inceleyen uzman falcılar tarafından kazınmış anlamlı işaretler içermektedir. Bazı modellerde falın uygulanma koşullarını ve ritüel sırasını belirten Ugaritçe yazıtlar da mevcuttur. Bu yazıtlar hem falın metodolojisini hem de toplumsal ve dini bağlamını aydınlatmaktadır. Karaciğer modelleri yalnızca bir kehanet aracı olarak işlev görmemekte, aynı zamanda falcı ile ilahi güçler arasında aracılık rolü üstlenmektedir. Falcı modeli kullanarak hayvanın karaciğerinde görülen işaretleri yorumlar ve bunlar üzerinden tanrılardan alınacak yanıtları belirler. Bu süreç hem bireysel hem de toplumsal kararların alınmasında referans noktası teşkil etmekte, Ugarit toplumu için felaketlerden korunma, geleceği öngörme ve dini düzenin devamlılığını sağlama işlevi görmektedir. Diğer

metinler, Mezopotamya'dan çok daha iyi belgelenmiş bir kehanet geleneğine aittir. Bu metinlerde, hatalı biçimlendirilmiş hayvan ve insan fetüslerinden, ay olaylarından ve rüyalardan çıkarılan kehanetler sistematik olarak ele alınmaktadır. Örneğin RS 12.061 numaralı metin, astronomik gözlemlerle ilişkilendirilmiş özel bir anlam taşımakta ve açıklığa kavuşturulması gereken bir yoruma sahiptir. Tüm bu metinler, yüksek düzeyde saf Ugaritçe ile yazılmış olup, Ugaritçe'den Akadça'ya ayrıca Hititçe ve Hurrice'ye yapılan çevirilerde dönemin diğer dillerinden belirgin bir etkilenme gözlemlenmemektedir. Her ne kadar bu metinlerin kökeni Mezopotamya'ya dayansa da M.Ö. 13. yüzyılın sonları ile 12. yüzyılın başlarında Ugarit'te yeniden derlendiklerinde, söz konusu bilimsel biçimlerin bölgede uzun süreli bir geleneğe dayandığı ve yerel kültürel ortam tarafından olgunlaştırıldığı açıkça görülmektedir (Pardee, 2000b, s. 233).

Kehanet, Ugarit dünyasında hem büyü hem de doğanın üstün güçlerinden yararlanılarak kurumsallaşmış bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamalar, Ugarit tabletlerine sistemli biçimde işlenmiş ve yazılı bir kayıt olarak günümüze ulaşmıştır. Ugarit dilinde günümüze ulaşmış tek göksel alamet metni KTU 1.163'tür. Son derece parçalı bir tablette yer alan bu metin, her iki yüzünde yedi satır olmak üzere yalnızca on dört satırın kalıntılarını içermektedir (Cooley, 2011, s. 23). Metin, tek bir yeni ay kehanetini merkez alırken, ayın doğuşuna ilişkin birkaç ek kehanetle takip edilmektedir. Ayrıca metnin ilerleyen bölümlerinde başka bir yeni aydan da söz edilmektedir. Bununla birlikte, yeni ay ve ayın 30. gününe yapılan atıflar dışında, ayın diğer evrelerine dair herhangi bir bilgi veya referans yer almamaktadır. Bu durum, metnin belirli ritüel ve gözlemlere odaklandığını, ancak sistematik bir ay takvimi veya evreleriyle ilgili bütünlüklü bir kaydın mevcut olmadığını göstermektedir (Cooley, 2013, ss.1867-187).

4. UGARİT TANRILAR PANTEONU

4.1. Baş Tanrılar

Dinler tarihinin tanrıları tanımlamada kullandığı bir terim olan Panteon, belli bir dinsel bir gelenekteki tanrılar silsilesini ifade etmektedir (Gündüz, 1998, s. 300). Panteon, işlev ve önemlerine göre alt kümeler halinde sınıflandırılmış olup yedili, dörtlü ve üçlü gruplardan oluşan bu alt kümeler, her biri belirli bir kategoriye ait tanrıları temsil etmektedir. Yedi kategorinin varlığı ise ilahi gücün bolluğunu ve kapsamını vurgulamaktadır (Golden, 2004, s. 291). Ugarit toplumu Kenan dinini benimsemeleri nedeniyle panteonlarını oluştururken büyük ölçüde bu dinin etkilerini taşımıştır. Kenan panteonu, Baal, El, Yam, Mot, Dagan, Reşef, Anat, Aşera ve Kothar gibi tanrılar ve tanrıçalardan oluşmaktadır (Hunt ve Schniedewind, 2007, 19).

Ugarit bağlamında panteon, çok tanrılı dinsel sistemde tapınılan başlıca tanrıları ve onların hiyerarşik düzenini, görev alanlarını ve ritüel işlevlerini kapsayan bütünlüklü bir yapıyı ifade etmek için kullanılmaktadır (Wyatt, 1998, s. 537). Bu kapsamlı yapıyı betimlemek amacıyla tanrılar topluluğu bazen *Atirat'ın çocukları* olarak adlandırılmakta böylece panteon tanrılar arasındaki ilişkileri, görev dağılımını ve hiyerarşik düzeni yansıtan sistematik bir yapı olarak kavranmaktadır. *Atirat'ın çocukları* kavramı, Ugaritçe metinlerde tanrıların birbirleriyle olan bağlarını ve panteon içindeki rollerini simgelemekle birlikte ritüel ve mitolojik bağlamda da topluluğun dini algısını örgütsel bir yapı ortaya koyarak şekillendirmektedir (Wyatt, 1998, s. 539).

Kuzey Suriye kıyısında konumlanan Ugarit kültürü, ıslak kil tabletler üzerine sivri uçlu bir araç olan stilus ile işlenen çivi yazılı belgeler üretmiştir. Deniz Kavimleri'nin istilasından önce oluşturulan bu belgeler, ritüel uygulamalar, büyüsel metinler, tanrı listeleri ve çeşitli dini ile edebi içerikleri kapsamaktadır. Söz konusu çivi yazılı kaynaklar, Ugarit panteonundaki baş tanrılar arasındaki hiyerarşik ilişkileri ayrıntılı bir biçimde yansıtmaktadır (Eliade, 1997b, s. 195).

Ugarit dininde ritüel uygulamalar, kral ve önde gelen liderlerin gözünde saygınlık kazanmak amacıyla yürütülen düzenlemelere göre şekillenmiştir. Antropomorfik bir bakış açısıyla tanrılarla kurulan ilişkiler, ritüel çerçevesinde anlam kazanmakta ve kültün temel faaliyeti olan kurban, tanrıya sunulan bir yiyecek olarak algılanmaktadır. Ziyafet verilen tanrılar arasında Baal, El ve Kothar gibi önemli figürler öne çıkmakta olup, bu uygulamalar hem tanrılarla ilişkileri güçlendirme hem de toplumsal hiyerarşiyi pekiştirme

işlevi görmektedir. Tapınak kültü ve ilgili ritüel uygulamalar ise bu düzenin mekânsal ve kurumsal yansımalarını oluşturmaktadır (Salzman, 2013, s. 131).

Ugarit panteonu, kentin toplum yapısından dolayı karmaşık ve çok katmanlıdır. Bu dinsel sistem, birincil kaynak niteliğindeki Ugaritçe metinlerde açıkça görülmekte ve yerel halkın inanç ile ritüel uygulamalarını doğrudan yansıtmaktadır. Panteon, baş tanrı El öncülüğünde düzenlenmiş olup, kozmik ve toplumsal düzenin sürdürülmesinde temel bir işlev üstlenmektedir. El'in altında, doğa ve tarımsal verimlilikle ilişkilendirilen Baal; savaşçı ve koruyucu kimliği ile ritüel uygulamalarda aktif rol oynayan Anat; ölüm ve yaşam döngüsüyle ilgili önemli sorumlulukları bulunan Mot gibi tanrılar bulunmakta olup her biri belirli alanlarda panteonun işlevselliğini sağlamaktaydı. Bunların dışında diğer tanrılardan Horon, özellikle kötü ruhlar ve sihirli tehditlere karşı koruyucu bir güç olarak öne çıkarken, Dagan, bereket ve yağmur tanrısı olarak kırsal toplumun ritüellerinde temel bir konumda bulunmaktadır. Ustalık ve zanaat tanrısı Kothar ile güneş tanrıçası Şapşu, toplumun hem günlük yaşam hem de ritüel uygulamalarda ihtiyaç duyduğu düzen ve bilgelik temsillerinin aktarımında önemli roller üstlenmektedir. Reşef, hastalık ve savaşla ilişkilendirilerek ritüellerde korku ve disiplin sağlayıcı bir figür olarak karşımıza çıkarken, Aşera aşk ve doğurganlık tanrılarından biri olarak öne çıkmaktadır. Bu tanrılar yalnızca mitolojik anlatılar veya ritüel uygulamalardan ibaret olmayıp, aynı zamanda krallığın ideolojik temsillerini ve toplumsal düzenin sürekliliğini de desteklemektedir. Dolayısıyla Ugarit panteonu, yerel ve uluslararası dini unsurların birleşimiyle özgün bir sentez oluşturmaktadır ve ritüel uygulamalar toplumsal kimliğin pekiştirilmesi ile toplumu dünyaya karşı yönlendirme işlevi görmektedir (Wyatt, 1999, ss. 529-530).

Tüm bu bilgiler doğrultusunda Ugarit panteonu, çok katmanlı yapısı ve işlevsel çeşitliliği ile hem toplumsal düzenin hem de toplumsal dengenin sürdürülmesinde anahtar bir rol oynamaktadır. Bu tanrılar, hiyerarşik bir düzen içinde ayrılmış ve topluluğun dini ile sosyal işlevlerini temsil etmiştir. Tapınak kültü ve ritüel uygulamalar aracılığıyla tanrılarla kurulan ilişkiler güçlendirilmiş ve bu süreçte bazı tanrılar panteonun işlevselliği ve toplumsal etkisi açısından belirleyici bir statü kazanmıştır. Bu nedenle, panteonun işleyişini ve toplum üzerindeki etkilerini anlamak için hiyerarşide önemli bir rol üstlenen baş tanrılara odaklanmak gerekmektedir. Baş tanrılar olarak kabul edilen El, Baal ve ilişkili figürler hem mitolojik anlatılarda hem de ritüel uygulamalarda temel bir düzeyde işlev göstermektedir. Alt gruplardaki tanrıların faaliyetlerini denetleyerek panteonun bütünselliğini ve işlevselliğini ortaya koymaktadır (Kato, 2012, s. 257). Dolayısıyla,

sonraki bölümde bu baş tanrıların rolleri, etkileşimleri ve toplumsal ile ritüel işlevleri ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

4.1.1. Baal

Baal tapıcılığı, kadim Ugarit topraklarından güneye, Kenan bölgesini de içine alacak şekilde geniş bir coğrafyadaki bereket kültünün merkezinde yer almaktadır (Olgun, 2014, s. 10). Baal ismi, Ugaritçe metinlerde "efendi" veya "sahip" anlamına gelmesi onun Sami panteonunda doğa ile toplum arasında temel bir rol üstlendiğini göstermektedir (Anderson, 2015, s. 48). Yine bu tanrı Anadolu'da Hatti dilinde "Tanrı", Luvi dilinde "Tarhunt", Akadcada "Adad" ve Batı Sami dil öbeklerinde "Hadad" olarak anılmıştır (Bonnefoy, 2000, s. 113). Baal ismi anlam itibariyle bu tanrının hem sosyal hem de dini düzende otoriteyi temsil ettiğini ortaya koymaktadır.

Ugaritçe metinlerde Baal, *BʿL, ʿAliyan BʿL Yüce Baal, Bn Dgn, Dagan'ın oğlu* (Hyatt, 1939, s. 5) gibi farklı isim ve unvanlarla anılmıştır. *Dagan'ın oğlu* ifadesi kökenini belirtirken, *Sapon Dağı'nın Efendisi* unvanı hem coğrafi hem de kozmolojik hâkimiyetini simgelemektedir (Hooke, 1958, s. 137).

Baal'in başlıca işlevleri, yağmur ve fırtınayı denetleyerek tarımsal bereketi sağlamaktır. (Day, 2002, ss. 67-69). Onun gök gürültüsü ve şimşekle olan bağlantısı, doğa olaylarının ilahi tezahürler olarak algılanmasına yol açmıştır (Wyat, 1998, s. 108). Bu bağlamda Baal yalnızca doğa döngülerinin değil aynı zamanda toplumsal düzenin ve siyasi istikrarın koruyucusu olarak algılanmış ve fırtına tanrısı olmanın ötesinde göklerin ve yerin kralı olarak kabul edilmiştir (Day, 2002, ss. 78-81). Onun bereket getiren işlevine dair anlatılarda iki temel nokta dikkat çeker. İlk olarak, yaşam kaynağı olan yağışı sağlama gücü sarayının inşasıyla doğrudan ilişkilendirilmiş ve yapı tamamlanana kadar bu yetisini kullanmadığı belirtilmiştir. İkinci olarak, sarayın bitimiyle birlikte toprağı canlandıran bolluğun gelişi, tanrının gök gürültüsüyle görünür kılındığı anla bağlantılıdır. Nitekim KTU 1.4 V numaralı metinde, Baal'in saray inşası için El'den izin alma sürecinde Atirat'ın tepkisi, onun doğa üzerindeki egemenliğini açıkça ortaya koymaktadır: *Şimdi Baal yağmurunu bolca yağdırsın. Yağmurla suyu bolca yağdırsın. Bulutlarda sesini duyursun. Yıldırımla yeryüzünü aydınlatsın* (Smith, 2002, s. 15-16).

Baal'in söz konusu güç ve otoritesi, Yunan mitolojisinde Zeus'un ya da Mezopotamya'da etkin baş tanrı konumundaki Marduk'un karşılığı olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde, Sümerlerde gökyüzü tanrısı An, Akadlarda Anu, Hititlerde Tešup ve Hurrilerde Kumarbi,

Baal'in doğa, fırtına, bereket ve toplumsal düzenle bağlantılı işlevlerini farklı biçimlerde yansıtmaktadır (Haas, 1994, s. 388).

Diğer yandan ikonografik olarak Baal genellikle silahlarla tasvir edilmiştir (Günday, 2021, s. 15). Baal'in sıklıkla boğa sembolü ile ilişkilendirilmesi onun güç ve tarımsal bereketin simgesi yönünü de vurgulamaktır (Keel, 1992, s. 119).

Mitolojik anlatılarda Fırtına Tanrısı Baal, özellikle Deniz Tanrısı Yam ve ölüm diyarının efendisi Mot ile mücadelesiyle öne çıkmaktadır. Yam ile çatışması kaos güçlerine karşı düzenin tesisini sembolize ederken, Mot ile mücadelesi ölüm ve diriliş döngüsünü temsil eder (Gordon, 1943, s. 10). Bu mücadelelerin detayları, 1930'larda Sapon Dağı'nda yapılan kazılarda ortaya çıkarılan mitolojik metinlerde daha ayrıntılı biçimde aktarılmıştır. Yam ile olan mücadele giriş niteliğinde iken Mot ile olan mücadele iki aşamaya ayrılır ve ilk bölüm Baal'in geçici ölümü ile sona erer (Rutherford, 2018, s. 10).

Baal'in kız kardeşi tanrıça Anat ile ilişkisi de mitolojik anlatılarda önemli bir yer tutmaktadır. Ugaritçe metinlerde (Baal Döngüsü) Baal'in Anat ile boğa biçimine dönüşerek cinsel birliktelik yaşaması ve yaban öküzü şeklinde bir oğulun doğması anlatılmaktadır. Bu anlatı, doğurganlık, güç ve yaratıcı döngüleri ifade ederek Ugarit inanç dünyasının zenginliğini ortaya koymaktadır (Karauğuz, 2023, s. 106).

Ugarit'te Fırtına Tanrısı Baal'e adanmış bir tapınak bulunmaktadır (Yon, 2006, s. 117). Bu tapınak şehrin koruyucusu olarak kutsal işlev görmüş ve dini ritüellerin icra edildiği mekânlar olmuştur (Dietrich, Loretz ve Sanmartin, 2013, ss. 30-35). Baal Tapınağı, yalnızca yerli halk için değil, denizciler ve uzak diyarlardan gelen ziyaretçiler için de bir ibadet ve sığınma merkezi olmuştur. Tapınakta ele geçen çapalar, denizcilerin yolculukları öncesinde güvenli sefer ve başarı dileğiyle Baal'e sundukları adakların ve gerçekleştirilen ritüeller yapılan ibadetlerin somut kanıtı niteliğindedir (Çayrak Çalışkan, 2024, ss. 93-94). Yerli halkın duyduğu bu güven ve bağlılık, Ugaritçe metinlerde açıkça yansımaktadır. Düşmanların kapılara ve surlara saldırdığı anlarda halk, gözlerini Baal'a çevirerek onun yardımını dilemiştir. Nitekim KTU 1.119, halkın Baal'a yönelttiği duaları şu şekilde aktarmaktadır (Smith, 2002, ss. 17-20):

Güçlü biri kapılarına saldırdığında,

Bir savaşçı duvarlarına,

Gözlerini Baal'a dikeceksin:

'Ey Baal, eğer kapılarımızdan güçlü olanı uzaklaştırırsan,

Duvarlarımızdan savaşçıyı kovarsan,

Bir boğa, ey Baal, sunacağız,

Bir adak, ey Baal, yerine getireceğiz.'

Ve Baal senin duanı işitecek.

Kapılarından güçlü olanı kovacak,

Duvarlarından savaşçıyı uzaklaştıracak (KTU 1.119).

Metnin ortasındaki eksik bölüm, büyük olasılıkla kurban listesinin devamına dair olup, dualaların yapıldığı ayın belirlenmesi dışında tartışma açısından kritik değildir. Bu metin, Baal'in mitolojik gücünün halkın güvenliği ve toplumsal düzenle doğrudan bağlantısını ortaya koymaktadır. Böylece Baal, yalnızca göksel bir tanrı değil Ugarit toplumunun aktif bir koruyucu ve otoritesi olarak konumlanmaktadır. 26. satır itibariyle metin, kendi başına tamamlanmış bir kompozisyonun açılışı niteliğinde olup, Baal'e yöneltilen dualaların ritüel bağlamını ve önemini vurgulamaktadır (Wyatt, 2019, s. 458).

Bu bağlamda, Baal'in mitolojik, toplumsal ve sembolik işlevleri, Ugarit panteonunda merkezi bir figür olarak konumlanmasını ve diğer kültürlerdeki benzer işlevlerle karşılaştırıldığında özgün bir statüye sahip olduğunu göstermektedir. Baal, doğa olaylarının düzenlenmesi ve toplumsal istikrarın sağlanması açısından belirleyici bir rol oynamaktadır. Farklı dillerdeki adlandırmaları ve Ugaritçe metinlerde çeşitli unvanları, onun çok yönlü doğasını ve geniş kültürel etkisini ortaya koymaktadır. Yam ve Mot ile mücadelesi, doğa döngüleri ile insan yaşamı arasındaki bağlantıyı simgelerken, Anat ile olan ilişkisi doğurganlık ve yaratıcı döngüleri vurgulamaktadır. Tapınaklar ve saray ile temsil edilen dini ve toplumsal statüsü, Baal'in yalnızca bir tanrı figürü olmadığını, aynı zamanda Ugarit toplumu için kültürel, sosyal ve ekonomik yaşamın merkezinde yer alan bir otorite olduğunu açıklığa kavuşturmaktadır. Bu doğrultuda, Baal, Ugarit inanç sistemi içerisinde hem mitolojik hem de toplumsal açıdan vazgeçilmez bir unsur olarak konumlanmaktadır.

4.1.2. El

El veya İlu, Semitik dillerde ortak bir tanrı ismi olup, Eski Yakın Doğu'nun çeşitli bölgelerinde önemli bir tanrı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu isim, Ugarit'te ele geçen metinlerinde 500'den fazla kez geçmekte ve belgelerin yaklaşık yarısı doğrudan tanrı El'e atıfta bulunmaktadır (Bienkowski ve Millard, 2000, s. 103). El, Ugarit panteonunda önemli bir ilah olarak öne çıkarken işlev ve özellikleri Eski Yakın Doğu'nun diğer tanrılarından etkilenerek şekillenmiştir. Eski Kenan metinlerinde yer alan *tanrıların babası* unvanı, yaşlı ve bilge lider tasviri Ugarit El'inin düzenleyici ve mutlak otorite rolünün biçimlenmesinde etkili olmuştur (Smith, 1994, s. 47). Mezopotamya'da Anu'nun gökyüzü ve tanrılar üzerindeki yüksek otoritesi, El'in ilahi işlevlerinin temelini şekillendiren bir motif olarak değerlendirilmektedir. Ancak Anu'nun işlevi daha çok göksel düzeyle sınırlı kalırken, Ugarit El'i hem evrensel hem de toplumsal düzenleyici işlevleri kapsamaktadır (Lambert, 2013, ss. 23-27). Hitit metinlerinde görülen Alalu ve Kumarbi figürlerinin yaşlı ve otoriter nitelikleri de El'in düzenleyici ve ilahi otorite rolünün şekillenmesinde benzer bir etki yaratmıştır (Beckman, 1999, s. 80).

Tanrı El, yaşlı ve gri sakallı olarak tasvir edilmekte, kutsal dağlarda ve iki derenin birleştiği yerde ikamet etmektedir. Tanrılar arasında en önemlisi olan El, *kral, yılların babası* olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım onun gizemli doğası, dağlarda yaşamasıyla bağdaştırılmaktadır (Pope, 1955, s. 1). El, yaratıcı tanrı, düzenin kurucusu ve koruyucusu olmasının yanı sıra tanrılar arasında açıkça *bilge* olarak adlandırılan tek kişidir. Bilgeliğin genelde tanrının bir simgesi olduğuna işaret edilse de metinlerindeki bu nitelik sadece El için kullanılmıştır. Bilgelik sıfatı El'e has, ona özgü ve biriciktir (Kahraman Çınar, 2025b, s. 390).

Tanrıların hükümdarı olmasına rağmen sorumluluklarını oğullarına devreden El, diğer tanrıların yeryüzünde veya gökyüzünde görevlerini sürdürmesini sağlamıştır (Lete, 2014, s. 16). En kapsamlı anlatılardan biri olan Baal Döngüsü KTU 1.1-1.6 numaralı çivi yazılı metinde, El'in özellikle Baal ile Yam arasındaki çatışmada hakem konumunda olduğu açığa çıkmaktadır. Baal'in Yam'ı yenmesinin ardından El'in onu ödüllendirmesi, panteon içindeki otoritesini ve düzenleyici rolünü pekiştirmiştir (Smith, 2009, ss. 39-42).

Ugarit panteonunda El, evrenin yaratıcı ve kozmogonik tanrısı olarak kabul edilmekle birlikte bilgelik ve iyilikle hükmettiği metinlerde ifade edilmektedir. Tanrıların varoluş süreçlerinde El'in, kimi zaman söz aracılığıyla, kimi zaman kilden varlıklar

biçimlendirerek ve bazen de eşi Atirat ile ilişkiye girerek yaratıcı rol üstlendiği belirtilmektedir (Noll, 2007, s. 75). Evrenin nihai yöneticisi olan El'in yetkileri, oğulları Baal, Yam ve Mot arasında belli ölçüde paylaşılmıştır. Bu tanrılar görevleri noktasında Yunan panteonundaki Zeus, Poseidon ve Hades ile benzerlik taşırlar (Watson ve Wyatt, 1999, s. 542).

Ras Şamra metinlerinde El'in adı sıkça geçmekte, destansı anlatılar ve ritüel formlar bu tanrının güçlü ve başlıca bir figür olduğunu işaret etmektedir (Eissfeldt, 1951, s. 53). Kirta Destanı olarak bilinen KTU 1.14-1.16 numaralı metinde El, kral Kirta'ya rüyada görünerek ona soyunu sürdürmesi için yol göstermekte ve bu yönüyle merhametli bir tanrı olarak tasvir edilmektedir. Aqhat Destanı olarak bilinen ve KTU 1.17-1.19 numaralı çivi yazılı metinde doğrudan merkezî bir rol üstlenmese de El, tanrılar âleminin koruyucusu olarak anılmaktadır (Binger, 1997, ss. 45-49).

Mitolojik hikâyelerin yanı sıra El'in adı ilahiler ve dualarda *tanrıların babası*, *bilge El* ve *yüce El* gibi unvanlarla zikredilmektedir. Ritüel metinlerde yer alan yakarışlar, El'in dini yaşam üzerindeki etkisini ve otoritesini yansıtmaktadır. KTU 1.65 numaralı metin Ugarit şehrinin güvenliği için kaleme alınmış bir dua metni olarak, El'in şehre olan ilgisini ve Ugarit'in kutsallığını vurgular. Metinde şehir ile El'in evi olan Sapon Dağı arasında benzerlik kurulmakta ve Ugarit'in korunması için El'e yakarılmaktadır: *Ey El, Ugarit'i koru, Sapon Dağı'ndaki evin gibi kutsal kıl* (Amzallag ve Yona, 2015, ss. 35-36).

Sonuç olarak El, Ugarit mitolojisi ve dini yaşamında bir ilah olarak hem kozmogonik işlevleri hem de panteon içindeki düzenleyici rolüyle ön plana çıkmaktadır. Mitolojik destanlar ve ritüel metinler, El'in yaşlı ve bilge bir hükümdar olarak tanrılar arasında hakemlik yaptığını ve evrenin işleyişinde etkin bir otorite üstlendiğini yansıtmaktadır. Bu durum, El'in yalnızca panteonun en yüksek otoritesi olmadığını, aynı zamanda kozmik düzenin ve toplumsal istikrarın korunmasında belirleyici bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Baal Döngüsü, Kirta ve Aqhat Destanları ile ritüel ve dua metinleri, El'in yaratıcı, düzenleyici ve koruyucu yönlerini bir arada vurgulamaktadır. KTU 1.65 gibi metinler ise El'in Ugarit'in korunmasındaki merkezi konumunu ve şehir ile Sapon Dağı arasındaki kutsal bağı gözler önüne sermektedir. Böylece El, yalnızca mitolojik bir varlık olmanın ötesinde, Ugarit panteonunun hiyerarşisini ve dini yapıyı şekillendiren, toplumsal düzenin sürekliliğini sağlayan temel bir güç olarak değerlendirilmektedir.

4.1.3. Dagan

Dagan adı, İbranice ve Fenike dillerinde ‘tahıl’ anlamına gelen *dagan* sözcüğü ile ilişkilendirilmektedir. Dagan’ın kökeni, Fırat Vadisi’ne uzanmakta olup en eski dönemlerden itibaren bir bereket tanrısı olarak tapınım görmüştür. Ugaritçe metinler, onun özellikle Tuttul’un baş tanrısı olduğunu göstermektedir. Bu konum, Fırat ile Balih nehirlerinin birleşim noktasındaki Tell el-Biya yerleşimi ile özdeşleştirilmiştir. Nitekim M.Ö. 23. yüzyılda Akad kralı Sargon’un Tuttul’da Dagan’a saygı sunması, bu tanrının bölgesel ve tarihsel önemini teyit etmektedir (Albright, 1968, s. 124).

Dagan, Eski Mezopotamya ve Batı Sami panteonlarında da önemli bir yere sahip olup özellikle Mari ve Ebla gibi merkezlerde krallığa meşruiyet sağlayan ve bereketin sürekliliğini temsil eden bir tanrı olarak öne çıkmıştır (Bienkowski ve Millard, 2000, s. 87). Mezopotamya panteonunda Dagan’ın doğrudan karşılığı bulunmasa da işlevsel açıdan tanrı Enlil ile krallığın ve kozmik düzenin koruyucusu, tanrı Ninurta ile de tarım ve bereketle ilişkili olması açısından paralellikler kurulabilir (Kramer, 1981, ss. 153-157). Hurri panteonunda yüksek statüye sahip bir tanrı olarak kabul edilen Kumarbi, Kenan geleneğinde Dagan ile özdeşleştirilmektedir. Bununla birlikte Hitit panteonundaki hububat tanrısı Halki (Alparslan, 2009, s. 129) Dagan ile benzerlik taşımaktadır. Bu benzerlik, her iki tanrının da tarımsal bereket, toprak ve toplumsal düzenle ilişkilendirilmesiyle ortaya çıkmaktadır (Pardee, 2002a, s. 281).

Dagan, Ugaritçe metinlerde özellikle tarımsal bereketin koruyucusu olarak ön plandadır. Metinlerde Dagan’a *toprağın efendisi* ve *toprağı ıslatan/nemlendiren* gibi unvanlar verilmekte olup bu durum onun tarım ve tahıl ürünlerinin bereketinden sorumlu olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Pardee, 2002b, s. 20; Watson ve Wyatt, 1999, ss. 156-160; Wyatt, 1998, ss. 15-18).

Hububat tanrısı Dagan, özellikle ölü kültü ve atalar dünyasıyla bağlantılı olarak anılmaktadır. Bu nedenle hem tarımsal düzenin koruyucusu hem de ölüm sonrası yaşamın sembolik temsilcisi olarak değerlendirilmiştir (Lete ve Sanmartin, 2003, ss. 232-235). Sami coğrafyasında ve İbranice metinlerde Dagan, Dagon adıyla özellikle Aşdod’un koruyucu tanrısı olarak Filistin mitolojisinde mevcut olup, Fenike ve Antik Filistin dini inançlarında ise kültü yaşatılarak bölgesel tanrılar arasında bir kültürel köprü işlevi görmüştür (Mendenhall, 2016, s. 304).

Ugarit kentinde yapılan arkeolojik kazılarda gün yüzüne çıkarılan önemli bulgulardan biri de tanrı Dagan'a adanmış bir tapınağın varlığıdır. Ras Şamra'da ortaya çıkarılan bu tapınak, Dagan kültünün Ugarit'teki yerini ve önemini açıkça göstermektedir. Böylece Dagan'ın yalnızca mitolojik metinlerde değil, aynı zamanda şehirdeki dini-toplumsal yaşamda da etkin bir konuma sahip olduğu anlaşılmaktadır (Hyatt, 1939, s. 5). Kazılarda ele geçirilen yazılı belgeler, Dagan'ın Ugarit'te hem kurban listelerinde hem de kraliyet belgelerinde anıldığını ortaya koymuştur. Ayrıca Ugarit kralı II. Niqmepa'ya ait bir adak metninde Dagan adına yapılan sunulardan söz edilmektedir (Pardee, 2002b, ss. 21-25).

Ugarit edebiyatında Baal'in Dagan'ın oğlu olarak anılması, esasen *Baal, Dagan'ın oğlu (bʿl bn dgn)* ve *Baal, Dagan'ın soyundan/neslinden (bʿl ḫtk dgn)* biçimindeki kalıplaşmış formüllerle sınırlı olup, bu ilişki sembolik bir düzeyde ifade edilmektedir. Bununla birlikte, El'in belirgin konumunun aksine, Dagan ritüel metinleri ve kurban listelerinde yer almasına rağmen Ugarit mitolojik anlatılarında ikincil bir konumda yer alan bir figür olarak görünmektedir (Ayali ve Darshan, 2013, s. 651). Buna rağmen Dagan'ın Baal ile olan babalık ilişkisine dair açık bir atıf yalnızca söz konusu metinde bulunmakta ve bu tanımlamalar aracılığıyla en azından M.Ö. 2. binyıl boyunca Dagan ile Fırtına Tanrısı arasındaki baba-oğul ilişkisinin sürekliliğine dair bir izlenim edinilmektedir. Bu süreklilik daha önce incelenen Eski Babil dönemi metinlerinde ve özellikle Mari kaynaklarında da gözlemlenmekte ve böylece Dagan'ın mitolojik rolü ile Baal ile olan sembolik bağı Ugarit ve çevresindeki coğrafyada uzun dönemli bir dini ve kültürel etkileşim bağlamında anlaşılabilmektedir (Feliu, 2003, s. 265).

Ugarit'ten günümüze ulaşan kapsamlı edebî metinler, tanrıların ve kahramanların yaşamlarını mitler ve epik anlatılar aracılığıyla aktarmakta ve yalnızca Ugarit'in değil, tüm Kuzey Suriye bölgesinin dinî yapısının anlaşılmasında temel bir kaynak niteliğindedir. Bununla birlikte, Bronz Çağı Suriye'sinde son derece önemli ve tanınmış bir tanrı olan Dagan'ın, Ugarit edebî metinlerinde etkin bir biçimde rol almadığı görülmektedir. KTU 1.46, KTU 1.162 ve KTU 1.127 numaralı ritüel metinler, Dagan'ın belirli aylar ve törenler çerçevesinde sunular alan bir tanrı olduğunu göstermektedir. Steller ve tapınak buluntuları ise onun Aşdod ve çevresindeki bazı kentlerde koruyucu tanrı olarak tapınıldığını doğrulamaktadır. Böylece, edebî metinlerde ikincil veya marjinal bir pozisyonda görünmesine rağmen, kültik uygulamalar Dagan'ın aktif ve temel bir dini rol üstlendiğini kanıtlamaktadır. KTU 1.46 numaralı metinde geçen bir ritüel listesinde, Dagan'a bir kuzu sunulması kaydedilmektedir: *"İki kuzu ve bir boğa ..., [DN'ye], [...] bir kuzu, El'e bir*

kuzu, Baal'e bir kuzu, Dagan'a bir kuzu, [... At]tar ve Attapil'e bir inek, Sapān'a bir dişi koyun." Diğer bir metin olan KTU 1.127 ise kehanet amacıyla kullanılan bir akciğer modeli üzerine kazınmış bir dizi kurban ritüelini içerir; metnin kırık bir bölümünde Dagan'a bir boğa sunulduğu ve tapınağa getirildiği belirtilir: *Dagan'a bir boğa [...] tapınağa [...] ve kurban olarak [...]*(Feliu, 2003, s. 268).

KTU 1.162 numaralı metin, *ülkenin tanrılarına sunu (dbh il bldn)* başlığıyla düzenlenmiş bir ritüel sunu listesidir. Metinde, Ugarit tanrıları için standart hayvan kurbanları sıralanır:

İlib'e iki öküz ve iki koç,

El'e bir koç,

Baal'e bir koç,

Dagan'a bir koç,

Yarah'a bir koç

Yam'e bir koç (Holloway, 1999, s. 353)

Bu metinler, Dagan'ın edebî metinlerde göz ardı edilmesine karşın, Ugarit'in günlük kült yaşamında önemli bir tanrı olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle ölü kültü ve atalar dünyasıyla bağlantılı olarak anılması, hem doğa düzeninin sürekliliğini temsil eden hem de ölüm sonrası yaşamla ilişkilendirilen sembolik bir tanrı kimliği kazandırmıştır.

4.1.4. Aşera/Atirat

Atirat ismi, Kenan panteonunda Aşera olarak bilinmekte olup, kökeninin İbranice de "ileri gitmek", "yürümek" veya "basmak" anlamlarına gelen *ttrt* kökünden türediği öne sürülmektedir. Bu bağlamda, "rbt a̱rt ym" ifadesi "denize basan" veya "denizde yürüyen" şeklinde çevrilmektedir (Wyatt, 2007, s. 117). Bazı araştırmacılar ise Aşera'nın "tnn" (ejderha) ifadesinin ismin içinde bulunduğunu savunmakta ve bu tanımdan yola çıkarak Atirat'ın deniz ejderhasını yenerek tanrı El'in dünyayı yaratmasını mümkün kıldığı efsaneye atıfta bulunduğunu ileri sürmektedir (Binger, 1997, ss. 43-44).

Geç Tunç Çağı'na ait Batı Sami dünyasında, Aşera'nın adı Amarna Mektupları ve Tanah Metinleri'nde geçmektedir. Tanah'ta genellikle ahşap bir direkle tasvir edilen Aşera, 1929 yılından itibaren Ugarit bölgesinde keşfedilen çivi yazılı tabletler sayesinde çok daha ayrıntılı şekilde belgelenmiştir. Bu metinlerde, İbranice adı Aşera olan Atirat, Kenan panteonunda önemli bir tanrıça olarak karşımıza çıkmaktadır (Batuk ve Köroğlu, 2016, s.

23). Dolayısıyla Ugaritçe literatür, Aşera/Atirat için birincil ve en zengin kaynaktır. Ugaritçe metinlerde, İbranice geleneği takip edilerek, Aşera ismi "Atirat" olarak yazılır ve "Aşera" olarak telaffuz edilmiştir (Dictionary of Deities and Demons in The Bible, 1999, s. 99).

Ugaritçe metinlerde Aşera, özellikle "*atrt ym*" yani "denizlerin tanrıçası" sıfatıyla anılması onun denizle olan güçlü ilişkini ortaya koymaktadır. Ugarit tabletlerinde adı altmıştan fazla kez geçen tanrıça, farklı isim ve unvanlarla tasvir edilmektedir. Aşera'nın isimleri ve unvanları üzerine yapılan incelemeler, onun Ugaritçe dini sistemdeki yeri ve işlevleri hakkında daha derinlemesine bir anlayış geliştirmek için önemli bir temel oluşturmaktadır (Binger, 1997, s. 49).

Etimolojisi Ugaritçe bağlamda hâlâ tartışmalı olan Atirat, 'rbt' ile "büyük olan" anlamında tanımlanmaktadır (Izak, 2004, s. 99; Kahraman Çınar, 2025a, s. 674). Ayrıca Ugaritçe'deki "qds" "kutsal" kelimesinin Aşera'nın bir sıfatı olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu yüzden Mısır tanrıçası Qedeshet, Ugarit tanrıçası Aşera ile benzerliği ikonografilere dayanarak yorumlanmıştır (Wiggins, 1991, s. 384).

Ugaritçe metinlere göre, Aşera özellikle KTU 1.3 ve KTU 1.22 numaralı metinde doğurganlığın simgesi olan kutsal ağaçlarla ilişkilendirilmektedir. Ugarit araştırmacılarından M. Dietrich ve R. L. Smith ise Aşera'nın doğurganlıkla bağlantılı olarak kutsal ağaçlarla tasvir edildiğini vurgulamaktadır (Golden, 2004, s. 280). Doğurganlığı ile ön plana çıkarılan Aşera yetmiş tanrı doğurmuştur. Baal dışında bütün tanrılar, panteonun ilk çifti olan El ve Aşera soyundandır. Fakat Aşera, El'in tek eşi olarak görülmez çünkü ikinci eş olarak Anat'ın ismi geçmektedir (Kahraman Çınar, 2025a, s. 675).

Aşera, Kenan ve çevresindeki kültürel bağlamda aşk ve savaş tanrıçası kimliğiyle önemli bir figür olarak kabul edilmekle birlikte, mitolojik hikâyelerde genellikle Anat'ın gösterdiği vahşi ve isyankâr karakterden farklı bir nitelik taşımaktadır. Özellikle Suriye'nin Emar kentinde "Savaşın Aşera'sı" unvanıyla anılması, tanrıçanın bölgesel kültürel varyantlarda savaşçı yönünü yansıtmaktadır (Noll, 2007, s. 77). Ugarit'te bulunan Aşera ikonografiler üzerinde Aşera yazısı olmamakla birlikte Ugaritçe çivi yazılı belgelere dayanarak figürlerin Aşera'yı temsil etme ihtimallerinin güçlü olması araştırmacıları bu ikonografilerde Aşera'yı aramaya itmiştir. Bazen fildişi malzemeler ve bronz plakalar üzerinde, kimi zaman da altın kolye uçlarında veya ahşap bir kutu üzerinde görülen kadın

figürü sadece çıplaklık üzerine kurgulanmış figürler değildir. Uzun elbiseli, başında örtü veya taç bulunduğu halde bazen de kanatlı olarak resmedildikleri görülmektedir (Kahraman Çınar, 2025a, s. 676).

Ugaritçe metinlerde tanrıça Aşera/Atirat tanrılar meclisinde önemli bir konuma sahiptir. Özellikle egemenliğin devri ya da ilahi karar süreçlerine katılımı onun mitolojik rolünü gözler önüne sermektedir. Aşağıda yer alan çivi yazılı metin parçası Aşera/Atirat'ın Baal'in yerine geçme olasılığına dair tanrılar meclisinde geçen sembolik bir sahneyi betimler (Rahmouni, 2008, s. 264):

Kudretli Ataru'yu kal yapmayalım mı?

Kudretli Ataru kral olsun

Bunun üzerine Kudretli Ataru

Saphon'un zirvesine yükselir

Güçlü lan Baal'in tahtına oturur

Ve kudretli Ataru cevap verir:

Kudretli Ataru iner

Kudretli Baal'in tahtına iner (KTU 1.6:1:54-55).

Yapılan arkeolojik ve filolojik çalışmalar, Aşera'nın sadece bir tanrıça değil aynı zamanda tanrıların annesi, doğurganlık ve bereketin sembolü olduğu bilgisini pekiştirmektedir. Ugaritçe çivi yazılı metinlerden elde edilen veriler, Aşera'nın El'in eşi ve tanrıların yaratıcı gücüne sahip bir figür olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Aşera'nın rolü, sadece ilahi doğurganlıkla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda tanrıların anası, doğa ile bütünleşmiş olarak da şekillenmiştir. Ancak, Aşera'nın ikonografisi hâlâ belirgin bir şekilde eksiktir. Çıplaklık, aslan, ağaç ve yılan gibi sembollerle ilişkilendirilen figürler, Aşera'nın doğurganlık ve koruma ile özdeşleşmiş karakteristik özelliklerini yansıtsa da tanrıçanın tam olarak kimliğini belirlemek için daha fazla arkeolojik bulguya ihtiyaç duyulmaktadır (Kahraman Çınar, 2025a, s. 680).

Aşera, Kenan ve Ugarit panteonlarında çok işlevli bir tanrıça olarak önemli bir konuma sahiptir. Deniz ve doğurganlıkla olan güçlü ilişkisi onun yalnızca doğa güçlerini değil aynı zamanda ilahi otorite ve toplumsal düzenle bağlantılı bir rol üstlendiğini göstermektedir. Farklı coğrafi ve kültürel bağlamlarda değişen isimler ve unvanlar, Aşera/Atirat'ın

bölgesel uyarlamalarını ve kültürel çeşitliliğini yansıtmaktadır. Mitolojik metinlerde Baal ile olan karmaşık ve çok boyutlu ilişkisi, tanrıçanın dinsel işlevselliği ve panteondaki konumunun dinamik yapısına işaret etmektedir. Ugaritçe kaynakların sunduğu ritüel metinler Aşera/Atirat'ın işlevleri ve sembolik anlamları üzerine yapılan değerlendirmeler için temel oluşturmakta ve bu tanrıça hakkında disiplinler arası derinlemesine değerlendirmelere olanak sağlamaktadır. Sonuç olarak, Aşera/Atirat'ın işlevleri ve panteondaki rolü, Ugarit ve Kenan dini anlayışının anlaşılmasında merkezi bir öneme sahiptir.

4.1.5. Anat

Anat, Ugaritçe metinlerde *batulatu-btltʿn bakire tanrıça* ve *Anatu, ʿnt gṯr<t> güçlü Anatu* olarak geçmektedir. Tanrıça Anat, genç, güçlü, cesur ve savaşçı özellikleriyle öne çıkan bir tanrıçadır (Smith, 2009, ss. 135-137). Ugaritçe metinlerde çoğunlukla Baal'in kız kardeşi olarak geçse de bazı belgelerde eşi olarak konumlandırıldığı da bilinmektedir (Frymer-Kensky, 1977, s. 147).

Anat'ın kültü, Ugarit panteonuna katılmadan önce Mezopotamya'da savaş, doğurganlık ve ölüm-diriliş temalarıyla ilişkilendirilen tanrıça İnanna/İştar ile bazı ortak özellikler göstermekteydi. Her iki tanrıça da özellikle savaşçılık, doğurganlık ve ölümden diriliş motifleri bağlamında işlev görmüş ve mitolojik anlatılarda bu temalar çerçevesinde öne çıkmıştır (Jacobsen, 1976, s. 133). Söz konusu bu benzerlikler Suriye-Mezopotamya hattındaki kültürel etkileşimin bir sonucudur. Fenike ve Kenan şehir devletlerinde Anat, zamanla Aşera ile birleşerek Anat-Aşera şeklinde ortak bir kült oluşturmuştur (Smith, 2002, ss. 97-98).

Ugarit mitolojisinde geçen Baal Döngüsü'nde Anat, Baal'in ölümünden sorumlu tutulan yeraltı dünyasının tanrısı Mot'a karşı amansız bir savaş yürütmüştür (Pardee, 2002b, ss. 62-64). Mot'un yenilgiye uğratılması, yağmurların geri gelmesi ve bereketin yeniden sağlanması ile sonuçlanır (Wyatt, 1998, s. 217). Bu bağlamda Anat, yıkıcı güçlere karşı mücadele eden ve ölüyü dirilten bir tanrıça kimliği kazanır. Yine Baal Döngüsü'nde Anat, savaş alanında askerleri acımasız bir şekilde katlederken düşmanlarının başlarını ve ellerini keserek zaferinin sembolü olarak yanında taşıyan bir figür olarak tasvir edilir. Bu betimleme, onun hem savaşçı doğasını hem de korku uyandıran gücünü açıkça ortaya koymaktadır (Lurker, 2004, s. 13).

Kafaları sırtına astı,

Avuçlarını kuşağına bağladı.

Dizlerine kadar asker kanına battı,

Savaşçıların kanında uyluk derinliğinde…(KTU 1.3.ii.12-15).

Ugarit'in önemli tanrıçası olan Anat aynı zamanda hayvanların efendisi olarak tanımlanır. Bu tanım, onun yırtıcı doğasını ve avcılıkla olan sıkı bağını vurgular. Anat'ın avcılıkla olan ilişkisinin en belirgin ve derinlemesine tasviri Aqhat Öyküsü'nde yer alır. Bu öyküde zanaatkâr tanrı Kothar, Danel'in oğlu Aqhat'a hediye olarak kompozit (birden fazla parçadan oluşan) bir yay yapar. Aqhat'ın yayla gösterdiği hünerler tanrıça Anat'ın dikkatini çeker ve onu almak için altın, gümüş ve hatta ölümsüzlük teklif eder fakat Aqhat bu teklifleri reddeder. Bunun üzerine Anat, Yatpan aracılığıyla hileli bir plan kurar. Aqhat'ı bayıltmak isterken yanlışlıkla öldürtür. Yay da kırılıp kaybolur. Aqhat'ın ölümüne üzülen Anat gözyaşı döker ancak pişmanlığı geri dönüşü olmayan bir kayıpla sonuçlanır (Day, 1992, ss. 181-183).

Anat, Ugarit panteonunda yalnızca vahşi ve yıkıcı özellikleriyle değil aynı zamanda yaşamın devamlılığını güvence altına alan ve kaotik güçlere karşı mücadele eden çok yönlü bir tanrıça olarak karşımıza çıkar. Mezopotamya, Fenike ve Kenan kültürlerindeki paralel örneklerle birlikte değerlendirildiğinde, onun bölgesel mitolojik gelenekte merkezi ve karmaşık bir kimlik üstlendiği görülmektedir. Ugarit mitolojisinde yer alan özgün anlatılar ise Anat'ın bu konumunu pekiştirmekte, savaş alanındaki acımasız tasvirleri ile doğa ve avcılıkla kurduğu ilişkiler, onun hem korkutucu hem de yaşamsal bir güç olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

4.1.6. Mot

Mot, ölüler diyarının efendisi olarak ölümün kişiselleşmiş hâli olup hüküm sürdüğü alan olan yeraltı dünyasıyla sınırlandırılmıştır. Kurban ritüellerine dair Ugaritçe metinlerde adı doğrudan (Yon, 2006, s. 111; Watson ve Wyatt, 1999, s. 278) geçmese de mitolojik anlatılarda öne çıkarak ritüel uygulamalarının anlamını açıklamada önemli bir rol üstlenmektedir (Pardee, 2002a, ss. 281-282). Yaşam ve doğurganlığın karşıtı olarak doğa döngülerinde yok edici bir işlev gören Mot, Baal ile giriştiği mücadeleler ve bereketin yeniden tesis edilmesi sürecinde belirleyici bir etki sergilemektedir (Hyatt, 1939, s. 5). Eski Yakın Doğu mitolojilerinde ölüm ve yıkım figürleri yalnızca bireysel sonu değil, aynı

zamanda doğanın düzeni ve dengesinin geçici çöküşünü de simgelemektedir. Bu bağlamda Sümer mitolojisindeki yeraltı tanrısı Nergal ile Ugarit mitolojisindeki Mot, farklı kültürel çevrelerde benzer işlevler üstlenmiş ve ölüm ile yeniden doğuş temalarını toplumsal ve kozmik düzeyde temsil etmiştir (Black ve Anthony, 2004, ss. 35-36).

Baal Döngüsü'nde ölüm tanrısı Mot, doğa döngülerini ve bereketi temsil eden Baal'in ölümünde belirleyici bir rol oynamakta ve kozmosun uyumu karşıtı olarak tasvir edilmektedir. Bu tanrılar yedi yılda bir yer değiştirmekte böylece Baal yeryüzündeyken yedi yıl bereket, Mot yeryüzündeyken yedi yıl kıtlık yaşanmaktadır (Çayrak Çalışkan, 2024, s. 94).

Mot, El'in oğullarından biri olarak yeraltında hüküm sürmekte ve yaz aylarının yakıcı sıcaklığı, kuraklık ve doğa felaketleriyle ilişkilendirilmektedir (Gaster, 2000, ss. 161-162). Mot'un mitolojik bağlamı özellikle KTU 1.4–6 = RS 2.[008]+, 2.[022]+, 2.[009]+ numaralı metinlerinde belirgindir. Baal Döngüsü'nde Mot'un rolü, Baal ile Yam arasındaki çatışmanın bir yansıması olarak ele alınmaktadır. Bu iki mitolojik anlatı arasındaki yapısal benzerlikler, her iki durumda da bir tanrının esareti, zaferi ve ardından gelen hükümdarlık temasının işlenmesiyle belirginleşir. Ancak Mot'un Baal'in yaşamı simgeleyen bir tanrı olarak ölümün simgesi hâline getirilmesi, Batı Asya ve ötesindeki kaos mücadelesi geleneğiyle karşılaştırıldığında benzersizdir. Bu bağlamda Mot'un tanrılaştırılması ve Baal ile çatışmasının edebi olarak kurgulanmış olması Ilimilku tarafından sarayın inşasına ilişkin mitin tehditlerle çevrelenmesi amacıyla geliştirilmiş bir anlatı olarak yorumlanabilir (Watson ve Wyatt, 1999, s. 546).

Ugarit mitolojisinde Mot, ölüm ve yeraltı âleminin hâkimi olarak panteonun etkili tanrılarından olduğu için, onun güç ve otoritesi çoğu zaman tanrılar arasındaki çatışma ve rekabet bağlamında ele alınmaktadır. Dolayısıyla, Mot'un ilahi kudretine rağmen bu gücün zaman zaman göksel varlıkların denetimine geçmesini ve bunun taşıdığı sembolik anlamları yansıtmaktadır (Rahmouni, 2008, s. 217):

Tanrıların lambası, Apu

Kavurucu gökyüzünün gücü

Ilu'nun sevgilisi Mot'un elindeydi (KTU 1.4:VIII:23-24).

Bu ifade, Mot'un yalnızca yeraltı âleminin değil, aynı zamanda göksel güçlerin de belirli dönemlerde denetimini ele geçirebilecek bir kudrete sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Böylelikle Mot'un otoritesi hem yaşam ile ölüm arasındaki sınırların hem de göksel ve yeraltı güçleri arasındaki geçişkenliğin mitolojik bir yansımasını sunmaktadır.

4.1.7. Yam

Yam adı, Sami dillerinde *deniz* anlamına gelir ve Ugarit mitolojisinde denizin asi ve yıkıcı güçlerinin kişileştirilmiş tanrısıdır. Ugarit'in coğrafi konumu ve liman kenti olması, Yam'ın özellikle dalgaların ve denizlerin hâkimi olarak algılanmasında belirleyici bir rol oynamıştır (Bienkowski ve Millard, 2000, s. 325).

Yam, deniz tanrısı olarak, mitolojide çeşitli güç mücadelelerinin odağında yer almaktadır. Bu bağlamda, Ugarit mitolojisindeki Yam figürü Mezopotamya'nın Enuma Eliš destanında yer alan Tiamat ile dikkat çekici paralellikler taşımaktadır. Tiamat, ilksel dişi kişileşmesi olarak yaratılış öncesi kaosu temsil eder ve tıpkı Yam gibi fırtına tanrısına karşı çıkmıştır (Lambert, 2013, s. 58). Bununla birlikte Hitit mitolojisindeki Illuyanka, doğrudan bir deniz tanrısı olmasa da kaosun yılanı formu ve fırtına tanrısıyla girdiği mücadele aracılığıyla düzen–kaos çatışması temasında Yam ile önemli benzerlikler göstermektedir (Bryce, 2002, s. 113).

Ugarit kaynaklarında geçen Baal Döngüsü'nde geçen Yam bölümünde ise Yam'ın, Naharu isimli figürle olan çatışması anlatılır. Bu metinlerde Yam, cezalandırılması veya kontrol altına alınması gereken bir güç olarak tasvir edilir. Aşağıda verilen metin, Yam'ın Naharu'ya karşı egemenlik iddiasını ve bunun sonucunda yaşanan güç mücadelesini tasvir etmektedir (Rahmouni, 2008, s. 165):

Prens Yam için bir ev inşa edeceksin

Naharu için bir saray yaptıracaksın

Prens Yam'ın önünde

Yargıç Naharu'nun önünde

Prens Yam'ın evinde

Yargıç Naharu'nun sarayında

Prens Yam konuşuyor

Yargıç Naharu …

Prens Yam tahtının altında

Prens Yam'ın omzuna vur

Hükümdar Naharu'nun sırtına!

Prens Yam'ın kafasına vur

Yargıç Naharu'nun altına!

Çünkü Prens Yam bizim esirimizdir

Yargıç Naharu bizim esirimizdir (KTU 1.2:III:-16-21-23-7-14-22-29).

Yam, Ugarit mitolojisinde yalnızca denizin yıkıcı ve asi yönünü temsil etmekle kalmayıp aynı zamanda panteon içindeki güç dinamiklerini belirleyen önemli bir figür olarak işlev görmektedir. Yam'ın Mezopotamya, Hitit ve diğer Eski Yakın Doğu mitolojilerindeki benzer kaos ve su tanrılarıyla kurduğu paralellikler bu figürün bölgesel mitolojik düşüncede mutlak bir tanrı olarak kabul edilmesini sağlamaktadır.

4.1.8. Kothar

Kothar adı Ugaritçe'de *yetenekli, bilgili* anlamına gelir. Kimi araştırmacılar Kothar adının, aslında Kothar-wa-Hasis (Usta ve Bilge) biçiminde iki ayrı niteliğin birleşmesinden oluştuğunu ileri sürmektedir. Kimi araştırmacılar bu adlandırmanın, aslında iki farklı tanrının birleşiminden oluşmuş bir bileşik yapı taşıdığı görüşündedirler (Noll, 2007, s. 75).

Kothar, yalnızca Ugarit'e özgü bir tanrı değil, Suriye-Levant geleneğinde yaygın olarak görülen zanaatkâr tanrı tipinin bir temsilcisidir. Eski Suriye inanç sisteminde bu tanrı hem zanaatkâr hem de büyü ve sihrin efendisi olarak değerlendirilmiştir. Ugarit mitolojisinde "tüm sanatların ustası" olarak nitelendirilen Kothar, Baal Döngüsü'nde Baal'e bir saray inşa etmekle kalmaz, aynı zamanda deniz tanrısı Yam ile olan mücadelede kullanılacak silahların üretimini de üstlenir (Lurker, 2004, s. 104).

Kothar'ın Ugarit mitolojisindeki rolü özellikle Baal Döngüsü'nde açık bir şekilde ortaya konmaktadır. KTU 1.3 VI–1.4 I numaralı metinler, bu tanrının işlevinin belirginleştiği bölümler olarak öne çıkmaktadır. İlgili metin sütunu iki kısma ayrılır: İlk bölümde Baal'ın diğer tanrılar gibi bir saraya sahip olmayışına ilişkin yakınması ve zanaatkâr tanrı Kothar'dan tanrıça Atirat'a sunulmak üzere hediyeler hazırlamasını talep etmesi konu edilir. İkinci bölümde ise Kothar'ın Atirat için altın ve gümüşten ihtişamlı eşyalar üretme süreci ayrıntılı biçimde betimlenir (Smith, 2009: 402).

Bu çerçevede Kothar, yalnızca el sanatları ve teknik becerilerin temsilcisi değil, aynı zamanda Ugarit mitolojisinin bütünlüğünü sağlayan temel bir figür olarak öne çıkmaktadır. Zanaatkârlık yeteneği, tanrılar arasındaki sembolik iletişimi işler hâle getirirken, Baal gibi önemli tanrıların güçlerini somutlaştırmada da etkili bir rol oynar. Ugarit panteonunda üretken ve aracılık eden yönleriyle öne çıkan Kothar, mitolojik anlatılardaki ritüel, politik ve teolojik unsurları birbirine bağlayan belirleyici bir figür konumundadır.

4.1.9. Raphiu

Raphiu teriminin etimolojisine dair yapılan değerlendirmelerde, İbranice *iyileştirmek* anlamına gelen *rp'* kökünden türediği ve dolayısıyla *iyileştiren varlık* anlamını taşıdığı ileri sürülmektedir. Bu çerçevede Raphiu, ölüm sonrası varoluşa dair inanç sistemlerinde ölülerin ruhlarının iyileşmesi ve korunmasıyla ilişkilendirilmiş olup, aynı zamanda fiziksel ve ruhsal şifa ile bağlantılı çok katmanlı bir ontolojik yapı sunmaktadır. Ugaritçe metinlerde, özellikle Güneş Tanrıçası Şapşu'ya adanmış bir ilahide (KTU 1.6 VI:45-46), tanrılaştırılmış atalar anlamına gelen *rpi ilm* ifadesi ile ilahi olanlar olarak nitelenen başka bir grup birlikte anılmakta ve her iki grubun da Şapşu'nun otoritesi altında olduğu vurgulanmaktadır. Bu durum, söz konusu varlıkların yeraltı dünyasında belirli bir hiyerarşi içinde konumlandığını göstermekle birlikte bu kozmolojik anlayışın İbranice İncil'de de yankıları bulunmaktadır (Dictionary of Deities and Demons in the Bible, 1999, s. 692).

Ugaritçe metinlerde tanrılaştırılmış atalar ya da kutsal ölüler anlamına gelen Raphiu, ölüm sonrası varoluşun sürekliliğini simgeleyen önemli bir kavramdır (Pardee, 2002b, s. 45). Raphiu, Güneş Tanrıçası Şapşu'nun himayesinde, ölüler dünyasında evrenin işleyişinin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu figürler yalnızca fiziksel yaşamı geride bırakmış atalar değil, aynı zamanda ruhsal boyutta koruyucu ve yönlendirici güçler olarak da görülmektedir (Smith, 2009, s. 110).

Ugaritçe metinlerde Raphiu, sadece geçmişin figürleri değil, bunun yanı sıra çağrılar aracılığıyla etkin hale getirilen kutsal varlıklar olarak görülmektedir. Özellikle CAT 1.161 numaralı belgede, Raphiu hem yeraltının ölüleri hem de tanrılaştırılmış atalar ve eski krallar olarak anılmakta, Kral Ammurapi tarafından Niqmaddu'nun yas ritüelinde zikredilmektedir (Smith, 2002, s. 123):

Ulkn çağrıldı, Raphiu da.

Kadim Raphiu çağrıldı.

Kral Ammittamru çağrıldı, Kral Niqm[addu] da çağrıldı (CAT 1.161).

Metinlerde Raphiu'nun kral adlarıyla birlikte anılması, onun yalnızca soyut ruhları değil, kraliyet soyu ile doğrudan bağlantılı figürleri de temsil ettiğini göstermektedir. Bu bağlamda Raphiu, ataların ruhları olmanın ötesinde bağımsız tanrısal bir varlık olarak da karşımıza çıkmaktadır. Nitekim KTU 1.108 numaralı metinde "Ebediyetin Kralı" olarak anılmakta ve ona libasyon (kutsal içki sunusu) eşliğinde dualar edilmektedir. Metinde şu ifadeler yer almaktadır (Wyatt, 1998, s. 395):

Ey Raphiu, Ebediyetin Kralı, içsin...

Evet, içsin, o güçlü ve asil tanrı,

Atirat'ta taht kurmuş olan tanrı,

Edrei'de hükmeden tanrı!

Bu söylemde Raphiu, yalnızca geçmişte yaşamış bir ölü veya ata ruhu olarak değil tanrılar arasında saygı gören, ilahi sunuları kabul eden ve etkin bir kutsal figür olarak konumlanmaktadır. Raphiu'nun bu yönü, CAT 1.161 numaralı metinler gibi diğer metinlerdeki tanrılaştırılmış ataların çağrılmasıyla birlikte düşünüldüğünde, Ugarit inanç sisteminde ölüm sonrası varoluşun yalnızca bir sona değil, kutsal işlevlerin dönüşümüne işaret etmektedir.

Diğer yandan, Ugaritçe metinlerde karşılaşılan kutsal figür Raphiu, Mezopotamya'daki ölüm ve ölü sonrası yaşam anlayışıyla dikkat çekici benzerlikler göstermektedir. Ugarit'te *rpum* olarak adlandırılan tanrılaştırılmış atalar, yeraltı dünyasında genellikle Tanrı Mot'un hâkimiyetinde yaşamlarını sürdürmekte ve ritüel çağrılarla yeryüzüne davet edilebilmektedir. Raphiu, fiziksel olarak ölmüş olmalarına rağmen ruhsal varlıklarını sürdüren ve yaşayanlarla belirli ritüel bağlar kurabilen figürler olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıpkı Mezopotamya'daki *etemmu* gibi *rpum* da belirli ritüel yükümlülüklerle ilişkilendirilmektedir. Ancak dikkat çeken temel fark olarak Raphiu'nun zaman zaman tanrılaştırılmış bir karakter kazanması ve özellikle krallar gibi seçkin bireylerin ölüm sonrası kutsal bir statüye ulaşmaları dikkat çeken temel farklılık olarak görülmektedir. Bu çerçevede, her iki kültürde de ölüm sonrası varlık biçimi, maddi bedenden ayrılarak soyut bir forma dönüşmekte, ruhani bir boyutta yaşamını sürdürmekte ve yaşayanlarla olan

ilişkisi ritüel aracılığıyla düzenlenmektedir. Mezopotamya'da bu ilişki daha çok korku ve bastırma ekseninde şekillenirken, Ugarit'te Raphiu, daha çok atalara saygı, yüceltme ve onurlandırma bağlamında anlam kazanmaktadır. Bu durum, Mezopotamya'nın kaderci ve karamsar ölüm anlayışına karşılık, Ugarit'in ataları kutsayan, yer yer diriliş ve topluluğa yeniden katılım temalarını içeren inanç yapısıyla temel bir ayrım oluşmaktadır (Noll, 2007, s. 79).

Ugaritçe metinlerde geçen Raphiu figürü, ölüm sonrası varoluşun pasif bir durumdan ziyade toplumsal, ritüel ve kozmolojik düzenle bütünleşmiş dinamik bir süreç olarak kavrandığını göstermektedir. Raphiu, ataların kültüyle bağlantılı biçimde, yaşayan toplum ile geçmiş kuşaklar arasında kutsal bir sürekliliğin aracı konumundadır. Bu çerçevede Raphiu, yalnızca ölülerin ruhlarına değil, aynı zamanda krallığın ideolojik temellerine ve kolektif hafızanın dinsel temsil biçimlerine işaret eder. Mezopotamya gibi diğer Eski Yakın Doğu kültürleriyle karşılaştırıldığında, Ugarit inancında ölümün nihai bir son olarak değil, ritüel pratikler aracılığıyla yeniden etkinlik kazanan kutsal bir varoluş biçimi olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Raphiu kavramı, ölüm-sonrası yaşam anlayışının Ugarit'teki özgün teolojik yorumunu temsil eden, kültürel süreklilik ve kutsal kimlik inşasının merkezî bir unsurudur.

4.1.10. Reşef

Reşef, Eski Yakın Doğu mitolojisinde özellikle Kenan ve Fenike panteonlarında önemli bir yere sahip tanrılardan biridir. Ugaritçede "ateş" anlamına gelen adı, onun yıkıcı ve dönüştürücü doğasına gönderme yapmaktadır. Temel yaklaşım olarak yıldırım, ateş ve veba ile ilişkilendirilmiş bir tanrı olan Reşef, hem ölümcül hastalıkların ve savaşın tanrısı hem de bunlara karşı koruma sağlayan ilahi bir figür olarak değerlendirilmiştir. Bu çelişkili değerlendirmeler, Reşef'in aynı anda cezalandırıcı ve iyileştirici gücünün bir arada olduğunun göstergesidir. Dolayısıyla *Okların Efendisi* unvanıyla anılması, onun yıkım ve hastalık taşıyan bir varlık olarak görülmesinde etkili olmuştur (Lurker, 2004, s. 161).

Reşef kültü, Eski Yakın Doğu'da oldukça geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Reşef'e dair veriler, Ugarit, Fenike, Aram, İsrail ve Mısır gibi farklı kültürel alanlardan elde edilmiştir. Reşef'in ismi Ugaritçe, Fenikece ve Aramice metinlerde *rsp*, İbranice metinlerde sekiz kez geçen şekliyle *rešep*, Ebla arşivlerinde *ra-sa-ap*, Akadca belgelerde ise yine benzer şekilde *ra-sa-ap* biçiminde yer almaktadır. Mısır hiyerogliflerinde bu isim *r-š-p(w)* formunda yazılmıştır (Albright, 1968, s. 121). Bu farklı yazım biçimleri, Reşef adının Sami

dünyasının ötesine geçerek Eski Yakın Doğu'nun çeşitli yazı sistemleri ve kültürel bağlamları içinde benimsendiğini doğrulamaktadır. Kültürel temasların ve dinî senkretizmin etkisiyle Reşef'in karakteri ve işlevleri tarihsel süreç içerisinde dönüşüme uğramış. Dolayısıyla mevzu bahis tanrının farklı medeniyetlerde çeşitli teolojik ve sembolik anlamlarla yeniden tanımlanmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda tanrı Reşef Antik Yunan mitolojisinde tanrı Apollon ile özdeşleştirilmiştir. Mısır'da ise savaşçı doğası öne çıkarılarak savaş tanrısı kimliğiyle bütünleşmiştir. Özellikle Mısır'da savaş, salgın ve ölüm gibi yıkıcı güçlerin tanrısı (Çayrak Çalışkan, 2024, s. 95) olarak kraliyet himayesinde tapınılmış, yerli tanrılarla birlikte panteona dahil edilmiştir (Dictionary of Deities and Demons in the Bible, 1999, s. 701).

Reşef, Ugarit panteonunda veba ve salgın hastalıkların tanrısı olarak öne çıkmakla birlikte Keret Efsanesi'nde (KTU 1.14 = RS 2.[003]+ i 19) Yam'ın yardımcıları yanında anılan Reşef, kralın eşlerinden birinin ölümüne neden olan tanrı olarak tasvir edilmektedir (Watson ve Wyatt, 1999, s. 278).

Reşef'in karakterine dair çok katmanlı yapı, Eski Yakın Doğu'daki tanrısal temsillerin yalnızca kutsal değil aynı zamanda pragmatik (faydacılık) ve dinamik bir inanç sistemiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Reşef, hem korkulan hem de yardım dilenen bir figür olarak, hastalık, savaş ve şifa gibi temel yaşam alanlarına doğrudan müdahil olan bir tanrı modelini temsil etmektedir. Reşef'in tanrılar meclisinde aktif bir konuma sahip olduğuna dair izler de bulunmaktadır. Ugaritçe metinlerden, onun önde gelen tanrılarla birlikte yer aldığı şu şekilde aktarmaktadır (Rahmouni, 2008, s. 297):

[…] Boğa,

[…] Kudretli Baal

Prens Yarihu

[…] Kotar ve Assu

Ramayu'yu Prens Reşef

Tanrılar meclisi, onun üçte biri (?) [metin bozuk veya eksik](KTU 1.15:II: 6)

Bu belgede, Reşef'in Baal, Yarihu ve Kothar gibi yüksek tanrılarla birlikte anılması onun panteondaki ana konumunu ve mitolojik sistemdeki önemini teyit etmektedir.

4.1.11. Adad

Adad, Sami kökenli bir tanrı olup, Ugaritçede *yıkmak* anlamına gelen adıyla, yıkıcı fırtınalar ve gök gürültüsüyle özdeşleştirilen en eski tanrılardan biridir (Smith, 2009, s. 85). İlk yazılı referansları Kuzey Suriye bölgesindeki çivi yazılı metinlerde bulunmakla birlikte, Adad'ın etkisi ve kültürel varlığı Eski Yakın Doğu'nun geniş coğrafyasını kapsamaktadır. Orta Tunç Çağı'nda Hurro-Hitit kültüründe *Teššub* olarak bilinen bu tanrı, özellikle Halep ve çevresinde büyük saygı görmüştür. Levant bölgesinde ise *Hadad* ya da *Haddu* adıyla anılan *Adad*, özellikle *dağların* ve *bulutların tanrısı* olarak savaşçı ve koruyucu işlevler üstlenmiş, tarıma dayalı toplumlarda yağmurun hem hayır hem de felaket getiren yönleriyle ilişkilendirilmiştir (Ferg, 2020, s. 57).

Ugaritçe metinlerde Adad, yağmur ve fırtına doğasının yanı sıra, savaşçı ve koruyucu nitelikleriyle öne çıkmaktadır. Mitolojik anlatılarda, Adad'ın doğa olaylarını kontrol ederek toplumun refahını sağladığı; aynı zamanda düşmanlara karşı tanrısal bir güç olarak müdahale ettiği görülmektedir (Day, 2002, s. 65). Bu yönüyle Adad, Eski Yakın Doğu panteonunda merkezi bir figür olarak kabul edilmiştir. Aşağıdaki dizeler, Adad'ın Ugarit mitolojisindeki rolünü ve önemini özetlemektedir:

Hadad, göklerin güçlü efendisi,

Yağmurun ve fırtınanın getirenidir,

Baal'in kardeşi, dağların tanrısı,

O, bereketi ve kuvvetiyle yeryüzünü sular (Smith, 2009, s. 105)

Sonuç olarak, Adad figürü Ugarit ve genel olarak Eski Yakın Doğu mitolojisinde sadece yıkıcı fırtına ve gök gürültüsü tanrısı olarak değil, aynı zamanda doğanın ikili doğasını hem yıkımı hem de bereketi temsil eden temel bir güç olarak öne çıkmaktadır. Adad'ın farklı bölgelerde Teššub, Hadad ve Haddu gibi isimlerle anılması, onun kültürel etkileşimler ve mitolojik adaptasyonlar yoluyla geniş bir coğrafyada benimsenmiş bütünsel bir figür olduğunu göstermektedir. Ugaritçe metinlerde savaşçı ve koruyucu özellikleriyle de belirginleşen Adad, toplumların hem doğayla hem de sosyal düzenle olan ilişkilerinde önemli bir rol oynamıştır. Bu yönleriyle Adad, Yakın Doğu panteonundaki düzen ve kaos temalarının anahtar figürlerinden biri olarak, mitolojik ve dini yapının temel taşlarından biri olmuştur.

4.1.12. Şapşu

Şapşu, Ugaritçe metinlerde genellikle *Tanrıların Lambas* veya *Tanrıların* Işığı (Wikander, 2014, s. 20) gibi unvanlarla ifade edilmektedir. Bu işlev hem fiziksel ışığı simgeler hem de tanrılar arasındaki iletişimi aydınlatan rehber niteliğini vurgulamaktadır (Wyatt, 2007, s. 123). Şapşu, evrenin karanlık köşelerinde bile varlığını hissettiren bir ışık kaynağı olarak hem göksel hem de yerel alanlarda düzenin korunmasına hizmet etmektedir. Bu bağlamda onun *aydınlık* ve *göklerin aydınlığı* sıfatları Şapşu, Ugarit mitolojisinde hem tanrılar arasında haberci rolü üstlenen hem de evrensel düzenin sürdürülmesinde belirleyici bir figür olarak öne çıkmaktadır (Rahmouni, 2008, s. 254).

Ugarit dininde Şapşu, güneş tanrısı olarak kabul edilmekte (Wiggins, 1996, s. 327) ve astral tanrılar arasında sayılmaktadır (Rahmouni, 2023, s. 123). Ugarit'te tanrıça olarak karşımıza çıkan Şapşu, Mezopotamya'da güneş tanrısı Şamaş'a karşılık gelmektedir (Rahmouni, 2023, s. 139). Mısır panteonunda ise güneş tanrısı Ra ile benzer işlevler üstlenmektedir (Pinch, 2002, ss. 34-36).

Şapşu, Ugarit panteonunda tanrılar ve tanrıçalar arasında mesaj ileten bir ilahi varlık olarak da tanımlanmaktadır. Bu görevini yerine getirirken hem göksel hem de yersel düzlemlerde hareket ettiği mevcut Ugaritçe metinlerden anlaşılmaktadır (Levine ve Tarragon, 1988, s. 484).

Şapşu, aynı zamanda yeryüzünde ve yeraltında olup biten her şeyden haberdardır. Güneşin günlük devinimi onu kozmosa taşır ve bu sayede El'in krallıkla ilgili mesajlarını tanrılara iletme gibi kritik bir görevi yerine getirmektedir. Onun ilettiği bilgilerin doğruluğu sorgulanmaz öyle ki bir zamanlar Baal'a karşı üstün gelen Mot bile onun sözlerini tereddütsüz kabul etmiştir. Böylece Şapşu'nun haberci niteliği, onun aydınlatıcı işleviyle doğrudan bağlantılıdır. Şapşu'nun ikinci önemli yönü, yeraltı dünyasıyla ilişkisi ve ölülerin ruhlarını güvenli bir şekilde öteki dünyaya iletmesidir. Ugarit kozmolojisinde güneş, her gece yeraltı dünyasından geçerek doğu ufkuna yeniden ulaşır. Şapşu'nun bu yolculukları, onun ruhun yönlendiricisi işlevini vurgular. Tanrılar adına yeraltı dünyasına girip Mot'u ziyaret etmek Baal öldüğünde ise onu da yeraltına götürmek gibi zorlu görevler üstlenir. Bu kritik yönü aynı zamanda iyileştirici bir işlev de taşımaktadır. Metinlerde doğrudan "şefkatli" olarak tanımlanmamış olsa da yardım isteyenlere duyarlı bir biçimde yanıt verdiği anlaşılmaktadır (Wiggins, 1996, ss. 345-346).

Şapşu'nun Ugaritçe metinlerde yalnızca sınırlı sayıda ve çoğunlukla dolaylı göndermeler aracılığıyla yer alması, onun üzerine yapılan çalışmaların görece az olmasının temel nedenlerinden biridir. Buna ek olarak, Ugarit panteonunda araştırmacıların dikkatini özellikle üç büyük tanrıça olan Anat, Atirat ve Attart üzerine yoğunlaştırması, Şapşu gibi diğer önemli tanrıçaların tarihsel ve mitolojik konumlarının yeterince incelenememesine yol açmıştır. Bu üçlü, Eski Yakın Doğu dinleri çalışmalarında sıklıkla ön plana çıkarılırken, Şapşu'nun rolü ve işlevleri görece geri planda kalmıştır (Wiggins, 1991, s. 385).

Baal Döngüsü'nde Şapşu'ya yapılan ilk gönderme bozuk ve belirsiz bir bağlam içerisinde görülmektedir. Bu gönderme, birçok araştırmacı tarafından tabletin ilk sütunu olarak kabul edilen KTU 1.2 numaralı metinde görülmektedir. Metnin ilgili satırlarında, Şapşu'ya yapılan göndermeden önce Yam için bir saray inşasına dair ifadeler yer almaktadır. Bu durum, pasajın Baal Döngüsü'nün başlangıcına yakın bir konumda olduğunu göstermektedir. Metin yaklaşık dört satır boyunca bozulmuş ve anlaşılması güç bir hâl almıştır. Ardından Şapşu'dan söz edilmektedir (Wiggins, 1996, s. 329):

[ ] denizde Yam

[ ] öfken (?) hüküm süren ki Attirat

[ ] ateş ve [ ] onun ateş [i]

[ ] ateş [ ] taşınan [ ]

[ ] aşağı indi [ ] oğlu (?)

[ ] tanrıların lambası ona cevap verdi

[ ] Şapşu sesini yükseltti ve aradı

[ ] Attirat dinle, dua ediyorum (KTU 1.2)

Yukarıdaki belgenin ilgili kısımları, Şapşu'yu belirli bir işlev çerçevesinde, tanrılar arası iletişimi sağlayan bir haberci olarak konumlandırmaktadır. Özellikle Yam'ın krallığına ilişkin bildiriyi yeni alan Atirat ile iletişim kurarken, söz konusu teklifin kendisine neden yönlendirilmediğini sorguladığı metinler, Şapşu'nun kraliyet haberlerini ileten ilahi bir elçi olarak işlevini ortaya koymaktadır. Görev tanımı güneşin doğasıyla ilişkilendirildiğinde, onun gökyüzünde gerçekleştirdiği günlük yolculuk, tanrısal mesajların aktarımıyla ilişkilendirilmiş ve bu sayede kozmik düzenin sürekliliğine hizmet ettiği anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda Şapşu, göksel ve yersel düzlemler arasında aracılık eden mitolojik bir figür olarak değerlendirilmektedir.

Ugaritçe çivi yazılı belgelerde Şapşu'nun hem tanrılar arasında mesaj ileten bir aracılık işlevi hem de güneş tanrıçası olarak kutsal düzenin sürdürülmesinde üstlendiği temel rolü açıkça ortaya koyulmuştur (Rahmouni, 2008, s. 57):

Şapşu hanımefendi için ve sabit yıldızlar için bir adak sunun! (KTU 1.23:54)

Yüksek sesle tanrıların güneşine seslendi: 'Şapşu: Güçlü Baal'i benim için çağır!(KTU 1.6:I:12)

Bu metinler, Şapşu'nun yalnızca bir güneş tanrıçası olarak değil, aynı zamanda tanrılar arasında aracılık yapan bir figür olarak da işlev gördüğünü belirtmektedir. KTU 1.23:54'te belirtilen adak çağrısı, Şapşu'nun tanrılara sunulan ritüellerde önemli bir rol üstlendiğini ve böylece hem göksel hem de toplumsal düzenin sürdürülmesine katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde KTU 1.6:I:12 numaralı metin, Şapşu'nun iletişim aracılığıyla tanrılar arasında denge ve uyumu sağlamadaki önemini vurgulamaktadır. Bu durum, Ugarit panteonunda tanrılar arası ilişkilerin ve ritüel uygulamaların işleyişinde Şapşu'nun stratejik bir konumda bulunduğunu ortaya koymaktadır.

4.1.13. Yarikh

Yarikh, Ugarit mitolojisinde ay (Hyatt, 1939, s. 5) ve göksel cisimlerle bağlantılı bir tanrı olarak öne çıkmakta ve panteondaki önemli konumunu bu işlevleri aracılığıyla sürdürmektedir (Rahmouni, 2023, s. 174). Özellikle *n'mn 'ilm* ifadesi *tanrıların en yakışıklısı* unvanı, Ugarit panteonunda ay tanrısı Yarikh için kullanılan dikkat çekici bir sıfattır. Nitekim *n'm* kökü Ugaritçe metinlerde hem tanrılara hem de krallara atfedilen bir yücelik unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum Yarikh'in panteondaki konumunun sadece gökbilimsel bir rol ile sınırlı olmadığını bunun yanı sıra güzellik, zarafet ve bereketle ilişkilendirilen bir tanrısal figür olarak da algılandığını ortaya koymaktadır (Rahmouni, 2023, s. 129).

Yarikh'in eşi Nikkal, kökeni açıkça Sümer NIN.GAL'e dayanan ve *büyük hanımefendi* anlamına gelen bir tanrıçadır. Ugaritçe metinlerde Nikkal, kişisel adlarda ve adak listelerinde anılsa da aktif mitolojik rolü yalnızca KTU 1.24 numaralı metinde gözlemlenmektedir. Bu metinde Nikkal, ay tanrısı Yarikh ile evlenmekte ve söz konusu evlilik, Yarikh'in Ugaritçe metinlerdeki statüsünü ve göksel işlevlerini ön plana

çıkarmaktadır. Yarikh bu bağlamda yalnızca ay tanrısı olarak değil, aynı zamanda Nikkal ile birleşerek evrenin işleyişinde aracılık eden bir figür olarak da konumlanmaktadır. Ayrıca Ugarit geleneğinde Yarikh, Mezopotamya'nın ay tanrısı Sin ile özdeşleştirilmiş olup bu durum, onun ritüel ve takvimsel işlevlerinin yanı sıra Hurri mitolojisinden aktarılan unsurlarla bütünleştiğini de göstermektedir (Watson, 1993, s. 57). KTU 1.24 numaralı belge muhtemelen Hurri kaynaklarından yapılan bir uyarlama niteliği taşımaktadır. Metin, Yarikh'in Nikkal ile evliliğini anlatmakta ve bu süreci detaylandırmaktadır. Belgeye göre, Yarikh'in evlilik süreci bir tören ve ödemeler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Babası Baal aracılığıyla kızını almakta ve aile üyeleri farklı görevler üstlenmektedir. Babası terazilerin standını, annesi terazilerin tepsilerini, erkek kardeşleri külçeleri ve kız kardeşleri taşların ağırlıklarını düzenlemektedir. Evlenen çift için yapılan şarkıda Yarikh'in ışığı övülmekte ve onun aracılığıyla ışığın toplum ve doğa üzerindeki etkisi dile getirilmektedir. Bu anlatım, Ugarit mitolojisinde göksel düzenin simgesel bir şekilde evlilik törenleriyle ilişkilendirildiğini göstermektedir (Wiggins, 1998, ss. 762-763).

Ugarit panteonunda Yarikh'in bir diğer önemli unvanı olan *'ilm n'mm* (nazik, merhametli veya zarif tanrı) yalnızca KTU 1.23 numaralı belgede geçmektedir. Söz konusu metin, mit ve ritüel unsurlarını özgün bir biçimde bir araya getirmesiyle dikkat çekmekte ve bu yönüyle Ugarit'in başlıca mitolojik döngüleri olan Baal Döngüsü, Kirta Destanı ve Aqhat Destanı'nın dışında bir yerde konumlanmaktadır (Rahmouni, 2023, s. 317).

4.1.14. Horon

Horon, Ugaritçe metinlerde yeraltı tanrısı olarak tanımlanmakta ve yılan ile köpek gibi hayvansal niteliklerle betimlenmektedir (Xella, 1988, s. 55). Metinler bu tanrının aynı zamanda koruyucu bir figür olarak işlev görmekte olduğunu ve kötü ruhları ile olumsuz etkileri uzaklaştırmada önemli bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Özellikle büyü ve tılsım uygulamalarında Horon, düşmanları etkisiz hâle getiren bir güç olarak çağrılmaktadır (Rahmouni, 2008, s. 206). Örneğin, KTU 1.10 numaralı metinde yer alan 'Şapşu ve Kısrak Mitosu' nda güneş tanrıçası Şapşu, yavrusu yılan tarafından tehdit edilen bir kısrağın durumunu çözmek üzere diğer tanrılardan yardım istemektedir. Ancak sorunu yalnızca Horon çözebilmektedir (Wyatt, 2005, s. 378). Metin, Horon'un egemenliğinin yeraltındaki 'kale' olarak adlandırılan mekânda gerçekleştiğini göstermekte ve onun yalnızca fiziksel alanda değil aynı zamanda ölüler ve ruhlar üzerinde etkili olduğu soyut

bir düzlemde de yetkinliğe sahip olduğunu vurgulamaktadır (Dictionary of Deities and Demons in The Bible, 1999, s. 426).

Benzer biçimde KTU 1.169:9-10 numaralı belgede, Horon'un sihir ve yıkıcı etkiler üzerindeki belirgin rolünü ortaya koymaktadır. Metinde, sihirbazlıkla ilgili suçlamalar bağlamında *Horon, büyücü onları kovsun aynı şekilde sihir konusunda uzman olarak müdahale etsin* ifadeleri geçmektedir. Horon, kötü ruhları kovma ve bireyleri sihirli tehlikelerden koruma yeteneğiyle Ugarit ritüel ve sihir geleneklerinde belirleyici bir konumda bulunmaktadır (Avishur, 1981, ss. 14-16).

Ugarit mitolojisinde Horon, aynı zamanda lanet ritüelleri ve cezalandırıcı bağlamlarda da çağrılmaktadır. Örneğin, KTU 1.16 VI 54-58 numaralı metinde Kirta oğluna şöyle seslenmektedir: *Ey oğul, Horon'u kır, Horon başını kırsın ve Baal'ın eşlerinden Athtartu da kafanı! Yıllarının doruğunda, gücünün zirvesinde düş, ama yine de alçaltılmış ol!* Bu metin, Horon'un yalnızca savunucu bir işlev taşımadığını, aynı zamanda güç dengeleri üzerinde etkili olabilen cezalandırıcı bir ilahi güç olarak da ortaya çıktığını göstermektedir (Dictionary of Deities and Demons in The Bible, 1999, s. 425).

5. SONUÇ

Din olgusu, insanlık tarihiyle eş zamanlı olarak ortaya çıkan en köklü ve evrensel kurumlardan biridir. Tarih boyunca insanlığın var olduğu her coğrafyada, toplumsal yapının ilkel veya gelişmiş olmasına ya da inanç sistemlerinin tek tanrılı veya çok tanrılı oluşuna bakılmaksızın dini inanışların varlığı gözlemlenmektedir. Toplumlar, bulundukları coğrafyanın etkisi, kültürel birikimleri ve siyasal koşullar doğrultusunda doğal olarak bir inanç sistemine yönelme eğilimi göstermiştir. Bu yönelim kimi zaman koşulların dayattığı bir zorunluluk, kimi zaman önceki kuşaklardan devralınan bir gelenek, kimi zaman da bireysel ya da toplumsal bilinçle yapılan bir tercih sonucunda şekillenmiştir. Böylece din, yalnızca bireysel bir inanç alanı olmanın ötesinde hem toplumu biçimlendiren hem de medeniyetler tarafından biçimlendirilen dinamik bir yapı olarak tarih boyunca varlığını sürdürmüştür.

Din, bireyin yaşamına nüfuz etmeye başladığı andan itibaren yalnızca metafizik bir alan olarak değil, günlük yaşamı biçimlendiren ve yönlendiren temel bir unsur hâline gelmiştir. Eski Çağ toplulukları için doğayla iç içe yaşamak, çevrede gerçekleşen olayları hem hayranlık hem de tedirginlikle gözlemlemeyi beraberinde getirmiştir. Güneşin ışığı, topraktaki yağmurun bereketi, kar örtüsü ve fırtınanın yıkıcılığı, yalnızca fiziksel fenomenler olarak değil, insanın idrak sınırlarını aşan gizemli güçlerin tezahürü olarak görülmüştür. Bu güçlerin hayati önemi ve kontrol edilemez doğası, doğa olaylarının yüceltilmesi ve tanrısallaştırılması sürecini tetiklemiştir. Eski Çağ insanı, bu etkilerle başa çıkmak ve doğayla ilişki kurmak amacıyla onları kişileştirmiş, dua ve yakarışlarla iletişime geçmeye çalışmış ve ritüeller geliştirmiştir. Bu çerçevede din, yalnızca doğa karşısındaki pratiklerin değil, insanın onu anlamaya ve etkileşime girmeye çalıştığı bir aracının temsili olarak işlev görmüştür.

Mircae Eliade'nin aktardığı gibi tanrılar, inançlar, ibadet ve ritüel ya da insanüstü alana ait her şey gerçektir ve özel bir gelenekle insanlığa ulaşır (Eliade, 1957a, ss. 20-22). Bu görüşten hareketle, kutsal ile sıradan arasındaki ilişkinin insanlık tarihinin temel yapıtaşlarından biri olduğu söylenebilir. Kutsal, bireye yalnızca inanç boyutu sunmakla kalmaz, aynı zamanda mekânı, zamanı ve varoluşu anlamlandıran temel bir dayanak işlevi görür.

Ugarit, günümüzde Suriye'nin kuzeybatısında yer alan antik bir liman kentidir. Burada yaşayan halk, çok tanrılı inanç sistemini benimsemiş ve tanrılarını çivi yazılı tabletler

aracılığıyla kayda geçirmiştir. Ugarit Krallığı da tıpkı diğer medeniyetler gibi dini inanç sistemini kümülatif bir süreçle oluşturmuştur. Bu bağlamda, Ugarit panteonu, dönemin koşullarına bağlı olarak yaşanan her türlü doğa olayı, savaş, baskın ve salgın hastalıkların sebebi ve sorumlusu olarak yapılandırılmıştır.

Tanrılar, halklarından soyutlanmış varlıklar değil, antropomorfik özellikler taşıyan, yemek yiyen, içen, cinsel ilişkiler kuran, kızan, küsen ve mekân değiştiren canlı varlıklar olarak tasavvur edilmiştir. Bu yaklaşım, tanrıların halk nezdinde daha ulaşılabilir ve anlaşılabilir olmasını sağlamıştır. Ugarit metinlerinde, tanrıların yeme içme törenlerine katıldığı, duygusal tepkiler verdiği, ailevi ilişkiler kurduğu ve birbirleriyle çatışmalar yaşadığı görülmektedir. Böylece tanrılar, hem kutsal otorite figürleri olarak yücelmiş hem de insan yaşamının doğrudan bir yansıması olarak toplumla bütünleşmiştir. Bu durum, dini ritüellerin şekillenmesinde belirleyici olmuş ve tanrı-insan ilişkisini hiyerarşik bir bağlılıktan ziyade karşılıklı etkileşim temelinde bir yapı hâline getirmiştir.

Doğadaki varlıkları kutsallaştıran inanç sistemlerinden biri olan animizm, tüm canlı ve cansız varlıklara ruh atfetme anlayışını içerir. Ugarit panteonunda her doğa olgusunun bir tanrı ile temsil edilmesi, örneğin fırtına, deniz, şimşek ve bereket gibi somut unsurlarla özdeşleştirilmesi, animizmin etkisini açıkça göstermektedir. Özellikle fırtına tanrısı Baal'in mitolojik anlatılarda öne çıkışı, yalnızca tarıma dayalı toplumun ihtiyaçlarıyla değil, aynı zamanda fırtına, yağmur ve bereket gibi yaşamsal doğa olaylarının ruhsal ve kutsal bir bağlama yerleştirilmesiyle ilişkilidir. Nitekim Baal'in zaman zaman ölmesi ve yeniden dirilmesi, doğanın döngüselliği ile uyumlu bir tanrısal düzeni yansıtmaktadır. Benzer şekilde deniz tanrısı Yam'ın kozmik güçle çatışması, Ugarit halkının doğa olaylarını yalnızca fiziksel fenomenler olarak değil, aynı zamanda ruhsal ve kutsal bir sistemin parçaları olarak algıladığını göstermektedir.

Ugarit panteonundaki tanrılar incelendiğinde, dinî semboller ve tanrısal figürlerin ardında büyük ölçüde toplumsal ve siyasi bir yapılandırma çabasının yer aldığı görülmektedir. Ugarit krallığında tanrıların özellikle kral ile olan ilişkisi, yönetsel meşruiyetin ve kutsallığın temelini oluşturmuştur. Kral, tanrıların yeryüzündeki temsilcisi veya vekili olarak kabul edilmiş ve böylece hükümdarlık ilahi bir meşruiyetle pekiştirilmiştir. Bunun yanı sıra tanrılar aracılığıyla toplumsal düzenin sürdürülmesi ve devlet otoritesinin güçlendirilmesi sağlanmıştır. Örneğin, panteonda yer alan bazı korkutucu figürler, bireylerin düzeni bozmasını engelleyen caydırıcı güçler olarak işlev görmüştür. Ugarit

mitolojisinde ceza ve düzeni temsil eden bu tanrısal varlıklar, devletin toplumsal kontrolünü desteklemiş ve halk üzerinde psikolojik bir etki yaratmıştır. Bu bağlamda, söz konusu dini yapı hem kraliyet ailesinin kutsallığını hem de devletin karşı konulmaz otoritesini destekleyen sembolik bir sistem olarak işlev görmüştür.

Ugarit dini sistemini hem Kenan dini hem de komşu medeniyetlerin dini inanç sisteminden harmanlayarak oluşturmuştur. Dolayısıyla bu sistemde tanrılara atfedilen rollerden biri "koruyuculuk" işlevi olmuştur. Ugarit panteonundaki tanrıların yalnızca kozmik düzeni sağlamakla kalmayıp aynı zamanda bireyleri, aileleri ve özellikle de kraliyet mensuplarını koruyucu niteliklerle kuşattığı görülmektedir. Özellikle Baal, Dagan ve El gibi baş tanrıların hükümdarlarla ilişkileri, bu koruyuculuk fonksiyonunun en belirgin örneklerindendir. Öyleki krallık merkezinde Baal ve Dagan'a adanmış tapınakların varlığı bu durumu destekler niteliktedir. Ugarit krallarının, tanrılardan ilahi himaye ve destek bekledikleri, yazılı dualarda ve ritüel metinlerde açıkça ifade edilmektedir. Bu koruyucu ilişki, yalnızca manevi bir bağlılıktan ibaret olmayıp, kraliyet otoritesinin ilahi temeller üzerine inşa edilmesine de hizmet etmiştir. Uğradıkları felaketlerde, doğal afetlerde ya da siyasi krizlerde tanrıların desteğini talep eden krallar, bu tanrılarla aralarındaki bağı bir tür ilahi vesayet ilişkisi olarak kurgulamışlardır.

Ugarit tanrılar panteonu, farklı kültürlerin etkisiyle şekillenmiş melez bir yapının içerisinde olduğu için Hurrice, Akadca, Mısır ve Kenan etkilerinin görüldüğü metinlerde bazı tanrı adlarının ve ritüellerinin doğrudan dış kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum Ugarit'in bir liman kenti olarak sahip olduğu ticari, diplomatik ve kültürel etkileşimlerin dini sistemdeki bir parçasıdır. Tanrıların adları ve işlevleri farklı dillere göre değişkenlik göstermesi panteonun sabit değil aynı zamanda süregelen bir yapıda olduğunu da göstermektedir.

Sonuç olarak, Ugarit tanrılar panteonu yalnızca çok tanrılı bir din sistemi değil, aynı zamanda toplumun doğayı algılama biçimini, sosyal yapısını, siyasal örgütlenmesini ve kültürel birikimini yansıtan bir yapı olarak değerlendirilebilir. Tanrılar, bu toplum için sadece ibadet edilen varlıklar olmayıp, hayatın her alanında yön gösteren, anlam üreten ve düzen sağlayan rehberler olarak işlev görmüşlerdir. Çalışmada sunulan çivi yazılı metin analizleri, Ugarit dini düşüncesinin Eski Çağ topluluklarının çok tanrılı hiyerarşisini ortaya koyduğunu göstermektedir. Ugarit'in çevresindeki medeniyetlerle sürekli etkileşim içinde olması, panteon sisteminin temel prensiplerini şekillendirirken, karşılaştırmalı analizler

yapma olanağı da sağlamıştır. Bu bağlamda, Ugarit tanrılar panteonu yalnızca mitolojik bir yapı olarak değil, sosyo-politik ve kültürel temaslarla biçimlenen bir dini sistem olarak da anlaşılabilir ve bölgedeki tanrı algısının oluşumuna dair önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca bu çalışma, Ugarit panteonunun çok katmanlı yapısını ve tanrılar ile toplum arasındaki etkileşimleri sistematik biçimde ele alarak, Türkçe literatürde sınırlı olan Ugarit araştırmalarına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Mevcut çalışmaların büyük ölçüde yabancı kaynaklara dayandığı göz önünde bulundurulduğunda, tez Ugarit mitolojisi ve dini uygulamaların anlaşılmasına temel bilgiler sunmakta ve gelecekte yapılacak araştırmalar için referans niteliği taşımaktadır.

6. KAYNAKLAR

Albright, W.F. (1968). *Yahweh And The Gods Of Canaan*. Doubleday & Company, Inc.

Alparslan, M. (2009). *Hititolojiye giriş*. Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları.

Amzallag, N., ve Yona, S. (2015). The unusual mode of editing of KTU 1.65. *Ugarit-Forschungen*, *46*, 1–24.

Anderson, J.S. (2015). *Monotheism and Yahweh's approprtiation of Baal*. Bloomsbury Academic.

Ateş, A. (2018). *Eski Yakındoğu arşivleri* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.

Avishur, Y. (1981). The ghost-expelling incantation from Ugarit. *Ugarit-Forschungen*, *13*, 125–130.

Ayali-Darshan, N. (2013). Baal, son of Dagan: In search of Baal's double paternity. *Journal of the American Oriental Society*, *133(4)*, 651–657.

Batuk, C., ve Köroğlu M. (2016). Bir Yahudi tanrıçası olarak Aşera, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *41*, 19–36.

Beckman, H. (1999). *Hittite myths*. Scholars Press.

Bienkowski P., ve Millard A. (2000). *Dictionary of the Ancient Near East*. University of Pennsylvania Press.

Binger, T. (1997). *Asherah: Goddesses in Ugarit*, Israel and the Old Testament (Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series, Vol. 232). Sheffield Academic Press.

Black J., ve Green A. (2004). *Gods, demons and symbols of Ancient Mesopotamia.* The British Museum Press.

Bonnefoy, Y. (2000). *Antik dünya ve geleneksel toplumlarda dinler ve mitolojiler sözlüğü* (C.I.) (L. Yılmaz, Çev.). Dost Kitabevi.

Bordreuil, P., Briquel-Chatonnet, F., ve Michel, C. (2015). *Tarihin başlangıçları: Eski Yakındoğu kültür ve uygarlıkları* (L. Başaran, Çev.). Alfa yayınları.

Bryce, T. (2002). *Life and society in the Hittite world*. Oxford University Press.

Bryce, T. (2023). *Hitit Krallığı* (İ. Kutluk, Çev.). Alfa Tarih.

Buck, M. E. (2019). *The Amorite dynasty of Ugarit: Historical implications of linguistic and archaeological parallels*. Brill.

Callot, O. (2011). *Les sanctuaires de l'acropole d'Ougarit: Les temples de Baal et de Dagan* (Ras Shamra-Ougarit, 19). Publications de la Maison de l'Orient et de la Méditerranée.

Cooley, J.L. (2011). Astral religion in Ugarit and Ancient Israel. *Journal of Near Eastern Studies, 70*(2), 281–287.

Cooley, J.L. (2013). *Poetic astronomy in the Ancient Near East*. Eisanbrauns.

Craigie, P.C. (1982). Ugarit, Canaan, and Israel. The Tydale Biblical Archaeology Lecture, *Tyndale Bulletin*, 34.

Curtis, A. H. W. (1999). Ras Shamra, Minet el-Beida and Ras Ibn Hani: The material sources. In W. G. E. Watson & N. Wyatt (Eds.), *Handbook of Ugaritic Studies* (pp. 5–27). Brill.

Çayrak Çalışkan, A. (2024). *Ugarit Krallığı'nın sosyo-ekonomik tarihi* [Basılmamış doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi.

Day, J. (2002). *Yahweh and the gods and goddesses of Canaan*. Sheffield Academic Press.

Day, P. L. (1992). Anat: Ugarit's 'Mistress of Animals'. *Journal of Near Eastern Studies, 51(3)*, 181–190.

DeGuglielmo, A. A. (1955) Sacrifice in the Ugaritic texts. *The Catholic Biblical Quarterly, 17(2)*, 76–96.

Demirci, K. (2017). *Eski Mezopotamya dinlerine giriş: Tanrılar, ritüel, tapınak*. Ayışığı Kitapları.

Dietrich, M., Loretz, O., ve Sanmartín, J. (2013). *Die keilalphabetischen Texte aus Ugarit (KTU 1.3 ii 30–35)*. Ugarit-Verlag.

Dilek, Y. (2019). *Eski Mezopotamya dini ritüelleri ve kullanılan objeler*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Droogers, A. (2012). *Play and power in religion: Collected essays*. De Gruyter.

Drower, M. S. (2000). Ugarit: Ugarit in the Fourteenth and Thirteenth Centuries B.C. In *The Cambridge Ancient History (Rev. ed., Vol. II, Part 2, Chap. XXI (b), pp. 1–19).* Cambridge University Press.

Durkheim, E. (2010). *Din hayatının temel biçimleri* (F. Aydın, Çev.). Ataç Yayıncılık.

Dussaud, R. (1941). *Les découvertes de Ras Shamra (Ugarit) et l'ancien Testament.* Librairie Orientaliste Paul Geuthner.

Eissfeldt, O. (1951). El im ugaritischen Pantheon. Berichte über die Verhandlungen der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig, *Philologisch-Historische Klasse, 98*(4).

Eliade, M. (1957a). *The sacred and the profane: The nature of religion*. Harcourt.

Eliade, M. (1997b). *Dinler Tarihi Sözlüğü*, (A. Erbaş, Çev.), İnsan Yayınları.

Feliu, L. (2003). *The god Dagan in Bronze Age Syria*. Brill Academic Publishers.

Ferg, E. (2020). *Geography, religion, gods, and saints in the Eastern Mediterranean*. Routledge.

Frymer-Kensky, T. (1977). The Atrahasis Epic and its significance for our understanding of Genesis 1–9. *Biblical Archaeologist, 40*(4), 147-155.

Gaster, T.H. (2000). *Eski Yakındoğu'da ritüel, mit ve drama* (M. H. Doğan, Çev.). Kabalcı Yayınevi.

Pinch, G. (2002). *Egyptian myth: A very short introduction*. Oxford University Press.

Golden, J.M. (2004). *Ancient Canaan and Israel: New perspectives*. ABC-CLIO.

Gordon, C.H. (1943). *The loves and wars of Baal and Anat and other poems from Ugarit*. Princeton University Press.

Günday, O. (2021). Eskiçağ Yakın Doğu ve Hellen Toplumlarında "Gök Tanrı" İnancı. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (19),* 1–18.

Gündüz, Ş. (1998). Panteon/Pantheon. *Din ve İnanç Sözlüğü*. Vadi Yayınları.

Haas, V. (1994). *Geschichte der hethitischen Religion*. Brill.

Heltzer, M. (1976). *The rural community in Ancient Ugarit*. Harrassowitz.

Holloway, S.W. (1999). KTU 1.162 and the offering of a shield. *Ugarit-Forschungen*, *30*, 353–361.

Hooke, S.H. (1958). *Myth, ritual and kingship*. Clarendon Press.

Hunt, J.H., ve Schniedewind, W.M. (2007). *A primer on Ugaritic language, culture and literatüre*. Cambridge University Press.

Hyatt, J. P. (1939). Canaanite Ugarit: Modern Ras Shamra, *The Biblical Archaeologist*, *2*(1), 4–5.

Izak, C. (1994). *The Iconography of the Canaanite Gods Reshef and Ba'al: Late Bronze and Iron Age I Periods (c. 1500–1000 BCE*). Zurich Open Repository and Archive.

Izak, C. (2004). *The many faces of the goddess: The iconography of the Syro-Palestinian goddess Anat, Astarte, Qedeshet and Asherah, c. 1500-1000 BCE (Illustrated ed.).* Vandenhoeck & Ruprecht.

Izak, C., ve Niehr, H. (2005). Götter und Kulte in Ugarit: Kultur und Religion einer nordsyrischen Königsstadt in der Spätbronzezeit. *Zaberns Bildbände zur Archäologie, Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes, 95,* 428–430.

Jacobsen T. (1976). *The treasures of darkness: A history of Mesopotamian religion.*Yale University Press.

Kahraman Çınar, A. (2024). Çivi yazılı metinler ışığında Ugarit medeniyetinde kurban ve kurban ritüelleri [Sacrifice and sacrifical rituals in Ancient Ugaritic civilization in the light of cuneiform text]. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER]-Bozok University Journal of Faculty of Theology [BOZIFDER]*, *26*, 101–12.

Kahraman Çınar, A. (2025a). Ugarit'te Tanrıça Aşera ve ikonografileri. *Karadeniz Araştırmaları*, *22*(86), 668–683.

Kahraman Çınar, A. (2025b). The God El and his attributes in Ugarit. *OANNES-International Journal of Ancient History*, *7*(2), 389–400.

Karauğuz, G. (2022). *Adem'in çocukları: Çiviyazılı kaynaklar, Tevrat, İnciller ve Kur'an'a göre*. Çizgi Kitabevi.

Karauğuz, G. (2023). *Hz. Nuh, Hz. İbrahim ve Hz. Lut bağlamında Kur'an arkeolojisi: Bir yöntem teklifi*. Çizgi Kitabevi.

Kato, S. F. (2012). El und/oder Baal? *Ugarit-Forschungen*, *43*.

Keel, O. (1992). *Göttinnen, Götter und Gottessymbole*. Herder.

Kınal, F. (1963). Ugarit krallarının tarihi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, *8*(14).

Klengel. H. (1992). *Syria 3000 to 300 B.C.: A handbook of political history.* Akademie Verlag.

Kramer S. N. (1981). *History begins at Sumer*. University of Pennsylvania Press.

Kuhrt, E. (2010). *Eski Çağ'da Yakındoğu (M.Ö. 3000-330)* (C.I.) (D. Şendil, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Lambert, W. G. (2013). *Babylonian creation myths*. Eisenbrauns.

Landsberger, B. (1942*).* Ras Şamra'da bulunan çivi yazısı vesikalarının kültür tarihi bakımından önemi (Ş. Akkaya, Çev.). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 1*(1), 85-90.

Lete, G. d. O. (1991). Yarhu y Nikkalu: La mitología lunar sumeria en Ugarit. *AuOr*, 9, 74–75.

Lete G. d. O. ve Sanmartín, J. (2003). *A dictionary of the Ugaritic language in the alphabetic tradition*. Brill.

Lete G. d. o. (2014). *Incantations and anti-witchcraft texts from Ugarit*. Brill.

Lete, G.d.O. ve Rowe. I. (2014). *Incantations and anti-witchcraft texts from Ugarit (Studies en Ancient Near Eastern Records, 4)*. Walter de Gruyter.

Levine, B. (1963). Ugaritic descriptive rituals. *Journal of Cuneiform Studies*, *17*(4), 105–111.

Levine, B. A. ve Tarragon, J. M. (1993). The king proclaims the day: Ugaritic rites for the vintage (KTU 1.41//1.87). *Revue Biblique*, *100*(1), 76–115.

Lewis, T. J. (2008). Family, household, and local religion at Late Bronze Age Ugarit. J. Bodel & S. M. Olyan (Eds.), *Household and Family Religion in Antiquity*, (pp. 60–88.

Liverani, M. (2014). *The Ancient Near East: History, society and economy*, Routledge.

Lurker, M. (2004). *The routledge dictionary of gods and goddesses, devils and demons*. Routledge & Kegan Paul.

Margueron, J. C. (2000). A stroll through the palace. *Near Eastern Archeology*, *63*(4), 205–207.

Mendenhall, G.E. (2016). *Antik İsrail'in inancı ve tarihi Kitab-ı Mukaddes bağlamında bir giriş* (M. P., Özdoğru Çev.). İnsan Yayınları.

Nakhai, B.A. (2001). *Archaeology and the religions of Canaan and Israel*, American Schools of Oriental Research.

Noll. K. L. (2007). Canaanite religion. *Religion Compass, 1*(1), 61–92.

Olgun, H. (2014). Ugarit metinleri çerçevesinde Baal tapıcılığı ve İsrailoğulları'na etkisi. *Milel ve Nihal*, *11*(2), 7–34.

Pardee, D. (2000a). Animal sacrifice at Ugarit. *In Topoi, Orient-Occident*: *Supplément 2,* Les animaux et les hommes dans le monde syro-mésopotamien aux époques historiques (pp. 320–331)

Pardee, D. (2000b). Divinatory and sacrificial rites, *Near Eastern Archaeology*, 63(4), 232–234.

Pardee, D. (2002a). *Ritual and Cult at Ugarit*. Society of Biblical Literature.

Pardee, D. (2002b). Ugarit ritual texts. *The Oriental İnstitute of The University of Chicago,* (No. 172), 1–5.

Pope, M. H. (1955). *El in the Ugaritic texts*. Brill Academic Publishers.

Rahmouni, A. (2008). *Divine epithets in the Ugaritic Alphabetic Texts,* Brill.

Rahmouni, A. (2023). The gods of mount Ṣapānu. Peeters.

Roberts, R. N. (2012). *Terra terror: An interdisciplinary study of earthquakes in Ancient Near Eastern texts and the Hebrew Bible* [Unpublished doctoral dissertation], University of California.

Rutherford, I. (2018). Kingship in heaven in Anatolia, Syria and Greece: Patterns of convergence and divergence. In L. Audley-Miller & B. Dignas (Eds.), *Wandering myths: Transcultural uses of myth in the ancient world* (pp. 3–22). De Gruyter.

Salzman, M. R. (2013). *The Cambridge history of religions in the ancient world* (Vol. I). Cambridge University Press.

Schaeffer, C. F. A. (1956). *Ugaritica III: Sceaux et cylindres hittites, épée gravée du cartouche de Mineptah, tablettes chypro-minoennes et autres découvertes nouvelles de Ras Shamra*. Librairie orientaliste Paul Geuthner.

Schaeffer, C. F. A. (1960). *Ugaritica IV: Mission de Ras Shamra*. Imprimerie Nationale.

Singer, I. (1999). A political history of Ugarit. In W. G. E. Watson & N. Wyatt (Eds.), *Handbook of Ugaritic studies* (pp. 603–733). Brill.

Smith, M. S. (2002). *The early history of God: Yahweh and the other deities in ancient Israel*. Eerdmans.

Smith, M. S. (2009). *The Ugaritic Baal cycle* (Vol. I). Brill.

Stark, R. ve Finke, R. (2000). *Acts of faith: Explaining the human side of religion*. University of California Press.

Tarragon, B. A., & Levine, J.-M. (1988). Shapshu cries out in heaven: Dealing with snake-bites at Ugarit (KTU 1.100, 1.107). *Revue Biblique*, *95*(4), 481–518.

Taş, İ. (2008). *Hitit Kralı IV. Tudhaliya: Asur devleti'ne ve Suriye'deki vassal krallıklara yönelik politikası*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Turner, B. S. (2012). Post-seküler toplumda din. *Dinbilimleri Journal, 12*(3), 199–224.

Tüylü, D. (2014). *Ugarit-Hitit ilişkileri* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

Tsumura, D. T. (2024). *Was there a cult of El in ancient Canaan?: Essays on Ugaritic religion and language*. Mohr Siebeck.

Vacek, A. (2012). Ugarit, Al Mina, and coastal North Syria. In D. T. Potts (Ed.), *A companion to the archaeology of the ancient Near East* (Vol. 1). Wiley-Blackwell.

Vidal, J. (2014). On the demography of Ugaritian villages: A research note. *JESHO, 57*(1), 44–54.

Vidal, J. (2021). *Historia y cultura de Ugarit: Temas y problemas de historia antiguo oriental. Una introducción*. In F. Luciani & L. Rovira (Eds.), *Ediciones Universidad Nacional del Litoral*.

Vita, J. P. (1999). The society of Ugarit. In W. G. E. Watson & N. Wyatt (Eds.), *Handbook of Ugaritic studies* (Handbuch der Orientalistik, 39, p. 455). Brill.

Vita, J. P. (2009). Hurrian as a living language in Ugaritic society. In A. B. Fracaroli & G. del Olmo Lete (Eds.), *Reconstructing a distant past: Ancient Near Eastern essays in tribute to Jorge R. Silva Castillo*.

Watson, W. G. E. (1993). The goddesses of Ugarit: A survey. *Studi Epigrafici e Linguistici sul Vicino Oriente Antico, 10*, 47–59.

Watson, W. G. E., & Wyatt, N. (Eds.). (1999). *Handbook of Ugaritic studies*. Brill.

Wiggins, S. A. (1991). The myth of Asherah: Lion lady and serpent goddess. *Ugarit-Forschungen, 23*. Ugarit-Verlag.

Wiggins, S. A. (1996). Shapsh, lamp of the gods. *Ugarit-Forschungen, 12*. Ugarit-Verlag.

Wiggins, S. A. (1998). What's in a name? Yarikh at Ugarit. *Ugarit-Forschungen, 30*, 761–779. Ugarit-Verlag.

Wikander, O. (2014). *Drought, death, and the sun in Ugarit and ancient Israel*. Eisenbrauns.

Wright, D. P. (2013). *Ritual in narrative*. Eisenbrauns.

Wyatt, N. (1999). The religion of Ugarit: An overview. In W. G. E. Watson & N. Wyatt (Eds.), *Handbook of Ugaritic studies* (pp. 529–585). Brill.

Wyatt, N. (2005). *The mythic mind: Essays on cosmology and religion in Ugaritic and Old Testament literature*. Equinox Publishing.

Wyatt, N. (2019). A ritual response to a natural disaster: KTU 1.119.31=RS 24.266.31 revisited. *Ugarit-Forschungen, 50*, 453–469.

Wyatt, N. (1998). *Handbook of Ugaritic studies* (Handbook of Oriental Studies). Brill.

Xella, P. (1988). D'Ugarit à la Phénicie: Sur les traces de Rashap, Horon, Eshmun. *Die Welt des Orients, 19*, 45–64.

Yon, M. (1991). Les stéles de Pierre. In M. Yon (Ed.), *RSO VI: Arts et industries de la pierre* (pp. 273–344). Editions Recherche sur les Civilisations.

Yon, M. (2006). *The city of Ugarit at Tell Ras Shamra*. Eisenbrauns.

Yon, M. (2000). Ugarit: 6000 years of history. *Near Eastern Archaeology, 63*(4), 186–189.

EKLER

Ek-1 M.Ö. 13-12. yüzyıllarda Levant

Şekil Ek-1.1. Ugarit döneminde çağdaş medeniyetler (Kaynak: Bordreuil, Briquel-Chatonnet ve Michel, 2015, s. 30)

Ek-2 Kazı ekibi

Şekil Ek-2.1. Arkeolog C.F.A.Schaeffer'in 1979'daki Ras Şamra ziyareti (Kaynak: Yon, 2006, s. 4)

Ek-3 Ugarit (Ras Şamra) ovası

Şekil Ek-3.1. Ugarit (Ras Şamra) Höyüğü'nün kuşbakışı görünümü (Kaynak: Yon, 2006, s. 2)

Ek-4 Ugarit'te Kraliyet sarayının kapısı

Şekil Ek-4.1. Sarayın etrafındaki surların kazısı (1939) (Kaynak: Yon, 2006, s. 32)

Ek-5 Ugarit Kraliyet Sarayının planı

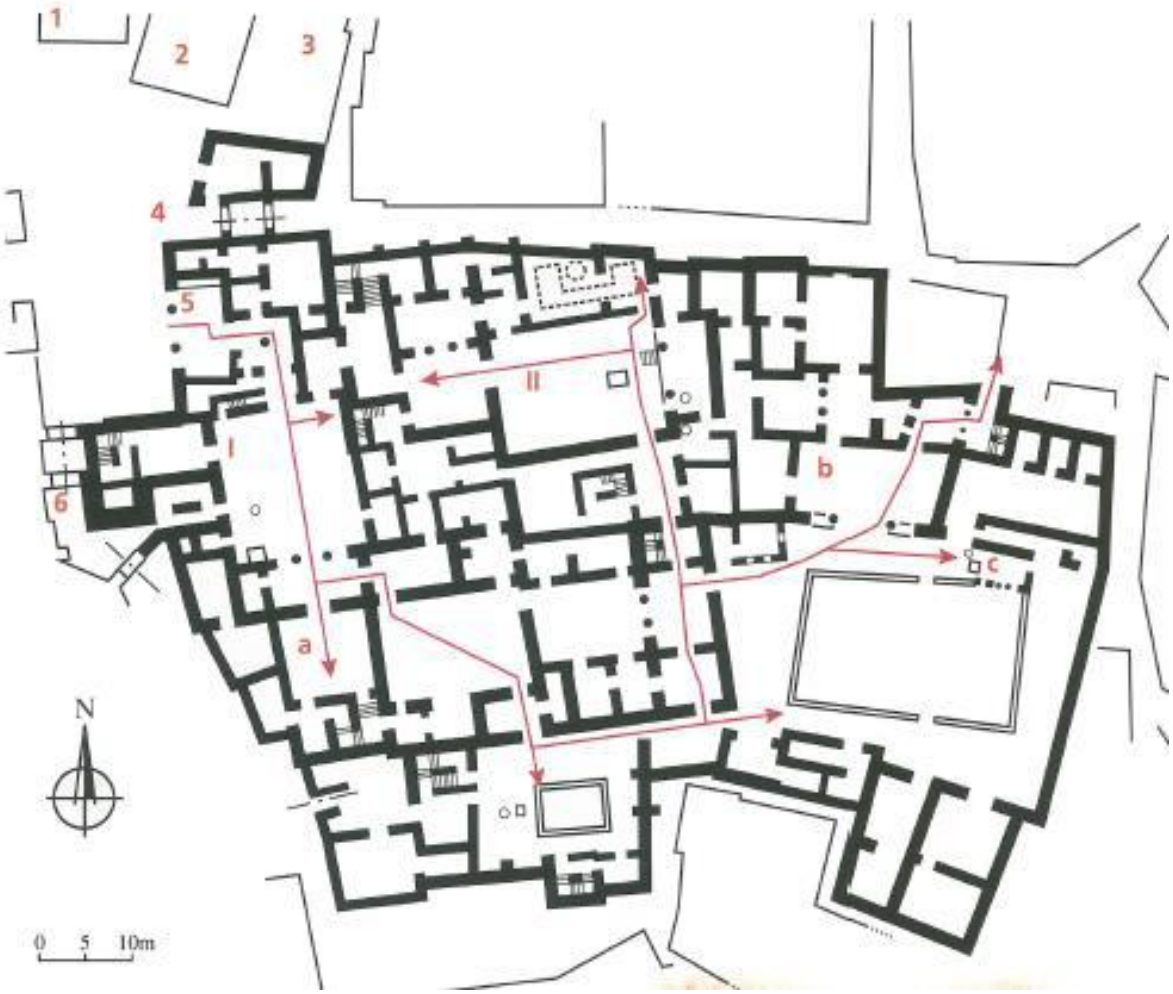

Şekil Ek-5.1. 1- Kraliyet Tapınağı. M.Ö. 13- 12. yüzyıldan Kalma Sütünlu Bina/ Ziyafet Salonu. 3- İç Şehir Surlarının Yanındaki Muhafız Kulübesi 4- Şehre Giden Ana Caddeye, Erişimi Kontrol Eden Giriş 5- Sarayın Ana Girişi 6- Sarayın En Güneyindeki Girişi, a-Taht Odası b- Tören Salonu c- Revak Bahçe I- Tahtın Bitişiğindeki Ana Avlu II- Sarayın Mezarlarının Bulunduğu Avlu (Kaynak: Margueron, 2000, ss. 205-207)

Ek-6 Ugarit kent merkezi

Şekil Ek-6.1. Krallığın içerisinde bulunan konutların harabesi (Kaynak: Yon, 2006, s. 28)

Ek-7 Tanrıların güzergâhı

Şekil Ek-7.1. Kutsal Saphon Dağı (Kaynak: Yon, 2000, s. viii)

Ek-8 Ugarit kazılarında ortaya çıkan buluntular

Şekil Ek-8.1. Sol baştan El, boğa, Baal ve El (Kaynak: Schaeffer, 1960, s. 233)

Ek-9 Ugarit'te çıkarılan bir stel

Şekil Ek-9.1. Tanrı Baal'ın şimşek ve fırtına karakterinin yansıması (Kaynak: Bonnefoy, 2000, s. 1108)

Ek-10 Ras Şamra (Ugarit)

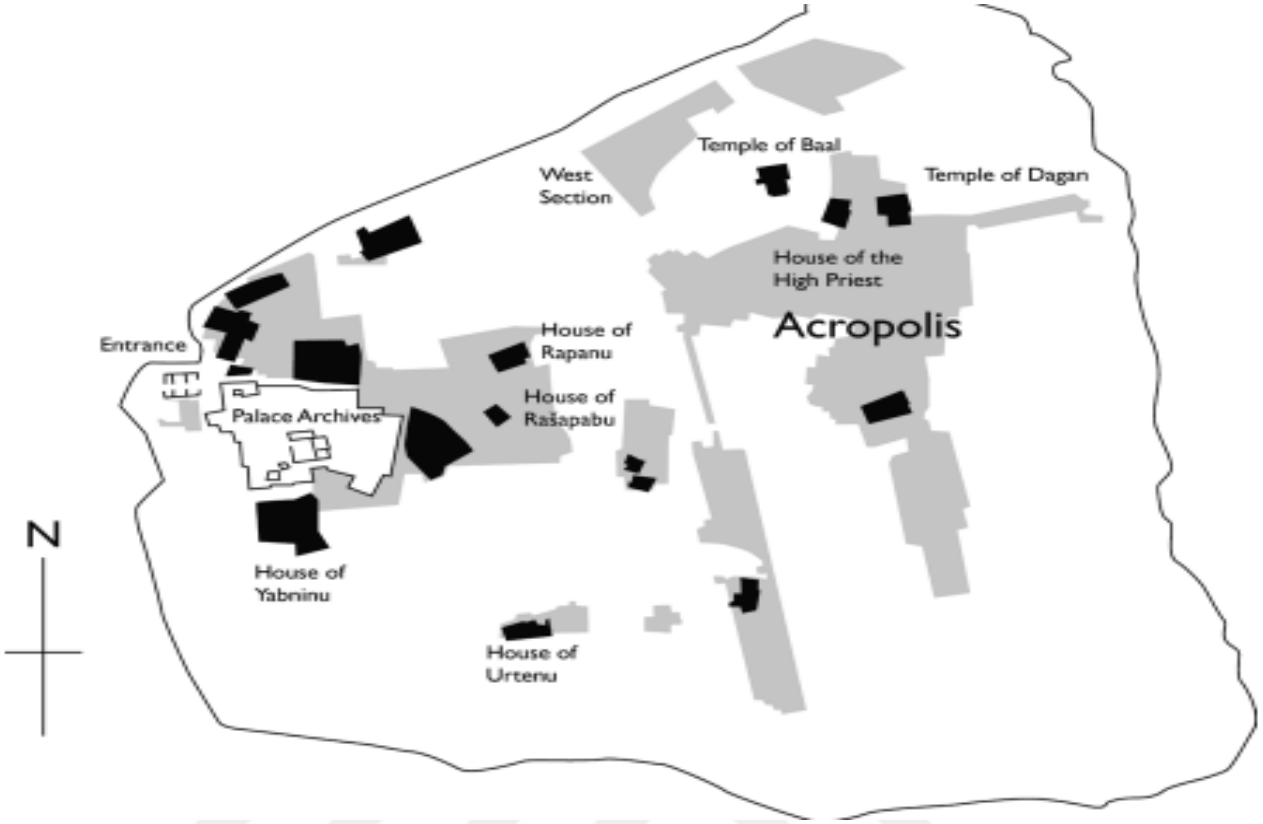

Şekil Ek-10.1. Ras Şamra akropolisinin planı (Kaynak: Yon, 2006, s. 25)

Ek-11 Ugarit'te kutsal alan

Şekil Ek-11.1. Baal Tapınağı (Kaynak: Yon, 1991, s. 109)

Ek-12 Ugarit'te kutsal alan (devam)

Şekil 12.1. Dagan Tapınağı (Kaynak: Yon, 1991, s. 113)

Ek-13 Ugarit kraliyet sarayı

Şekil Ek-13.1. Kuzey Sarayı'nın Doğu girişi (Kaynak: Yon, 2006, s. 61)

Ek-14 Ugarit kazılarında ortaya çıkan tapınak

Şekil Ek-14.1. Hurri Riton Tapınağı (Kaynak: Yon, 2006, s. 81)

Ek-15 Ugarit dönemine ait taş kabartma

Şekil Ek-15.1. Baal ve tanrılar meclisi (Kaynak: Izak, 1994, s. 316)

Ek-16 Bronz ve altından yapılmış heykel

Şekil Ek-16.1. Tanrı El (Kaynak: Yon, 2006, s. 132)

Ek-17 Ugarit dönemi stel

Şekil Ek-17.1. Tanrı Reşef (Kaynak: Izak, 1994, s. 316)

Ek-18 Ugarit'te bulunan kireçtaşı heykeli

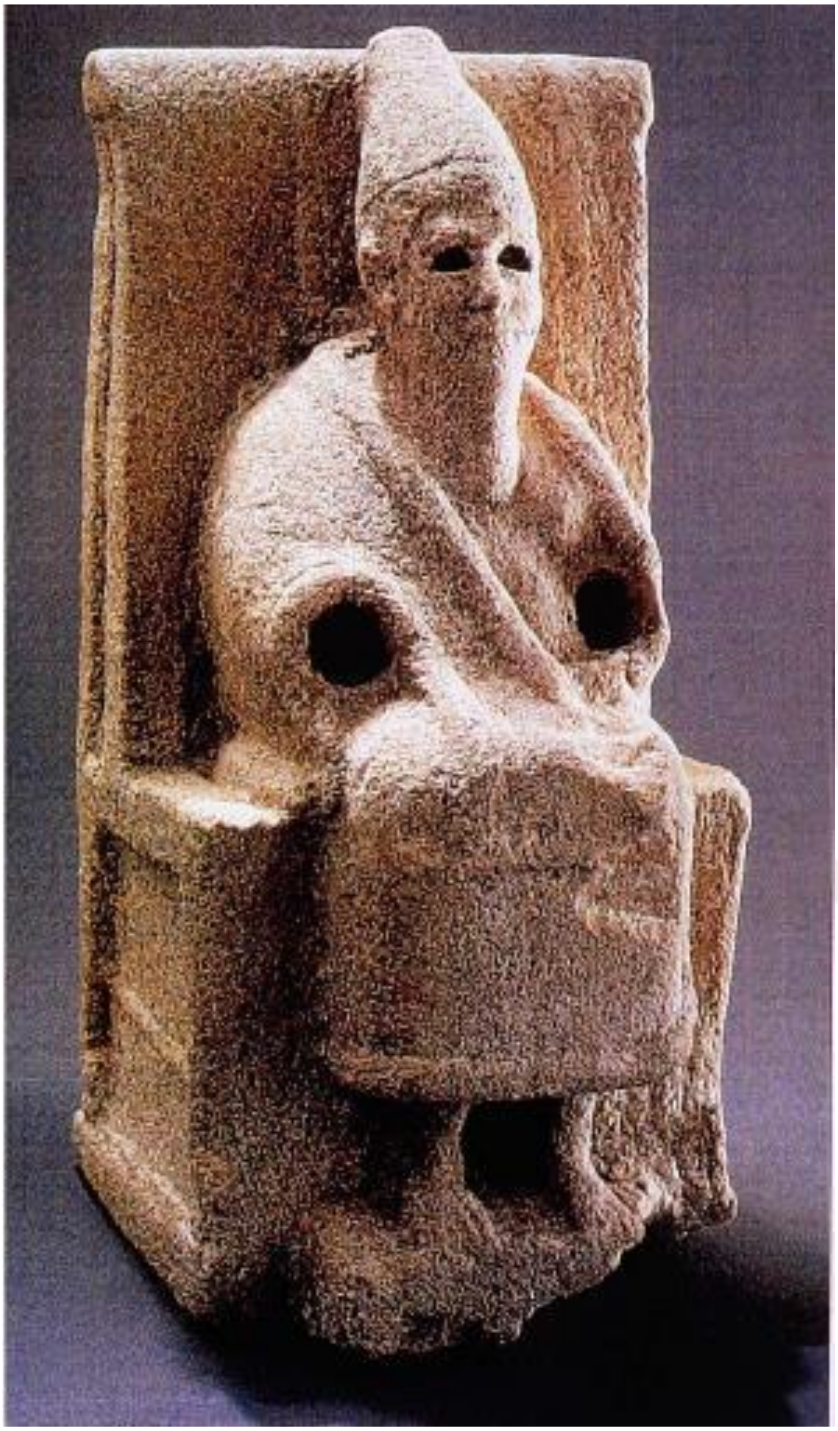

Şekil Ek-18.1. Tanrı El (Kaynak: Yon, 2006, s. 130)

Ek-19 Ugarit Krallığı'nın çevresindeki limanlar

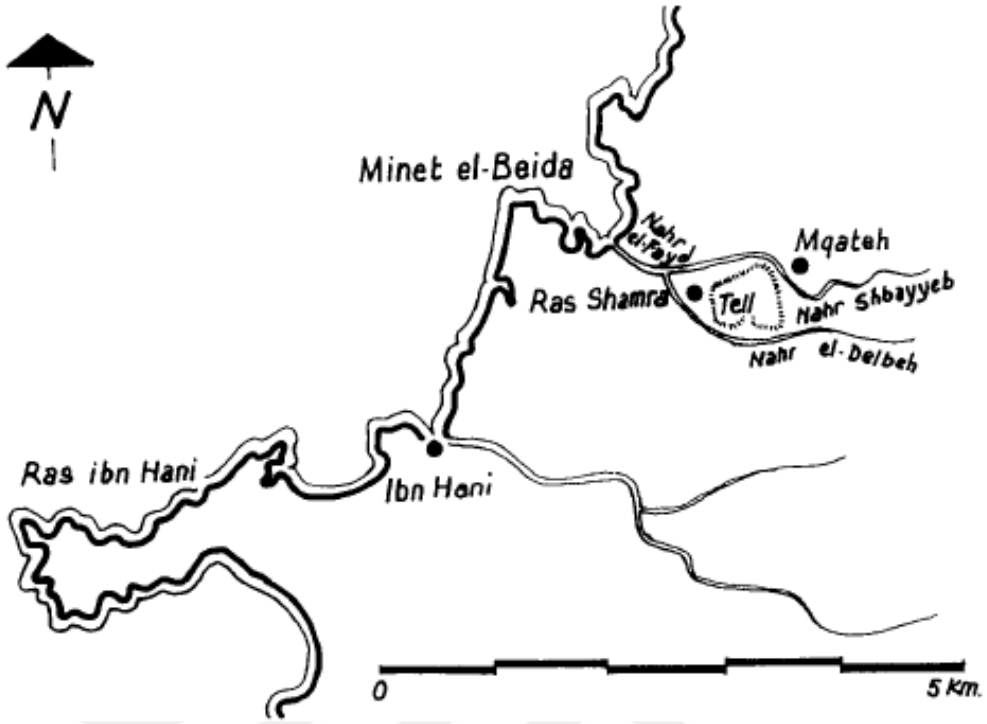

Şekil Ek-19.1. Ras Şamra'daki ticaret güzergahları (Kaynak: Yon, 2006, s. 20)